

A – A Bíróság fejlődése és tevékenysége 2009-ben

Vassilios Skouris elnök

Az Éves jelentés ezen első része összefoglaló jelleggel mutatja be az Európai Unió Bíróságának 2009. évi tevékenységét. Először az intézmény elmúlt évi fejlődését tekinti át, kiemelve a Bíróság működését érintő intézményi változásokat, valamint a Bíróság belső szervezetére és munkamódszereire vonatkozó módosításokat (1. pont). Másodsor elemzi a Bíróság munkaterhének alakulásával, valamint az eljárások átlagos időtartamával kapcsolatos statisztikákat (2. pont). Harmadszor, mint minden évben, tárgykörönként ismerteti az ítélkezési gyakorlat lényegesebb fejlődési irányait (3. pont).

1.1. A 2009. évben a Bíróság intézményi fejlődését meghatározó legjelentősebb esemény kétségtől a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése volt. E szerződés több vonatkozásban módosította az EK-Szerződés és az EU-Szerződés Bírósággal kapcsolatos rendelkezéseit. Egyes módosítások az Európai Unió három pilléren alapuló szerkezetének eltűnéséből, az Európai Közösség ezt követő megszűnéséből és az Unió ezentúl fennálló jogi személyiségéből erednek. Más módosítások sajátosabbak, és kifejezetten a Bíróságot érintik.

Hogy ezek közül csak a legjelentősebbeket említsük, először is arra hívjuk fel a figyelmet, hogy az Unió igazságszolgáltatási intézményét 2009. december 1-jétől kezdve az Európai Unió Bíróságának hívják. Mint korábban is, három igazságszolgáltatási fórumból áll, amelyek megnevezése ezentúl: Bíróság, Törvényszék és Közszolgálati Törvényszék.

Esetleges további különös hatáskörű törvényszékek létrehozatala továbbra is lehetséges, a Lisszaboni Szerződés hatálybalépését követően azonban ez már a rendes jogalkotási eljárás szerint, vagyis egyttátdöntési eljárásban, minősített többséggel lesz lehetséges, nem pedig egyhangúlag, ahogy korábban. Ugyanez a helyzet a Bíróság alapokmányának módosítását illetően, kivéve a bírák és a főtanácsnokok jogállására, valamint a Bíróság nyelvhasználati szabályaira vonatkozó rendelkezéseket.

Jelentős módosításon ment keresztül a Bíróság és a Törvényszék tagjainak kinevezésére irányuló eljárás. Ezentúl a bírákat és a főtanácsnokokat a tagállamok kormányai képviselőinek konferenciája nevezi ki, azon bizottsággal folytatott konzultációt követően, amelynek feladata a Bíróság vagy a Törvényszék bírájának vagy főtanácsnokának jelölt személy e feladatra való alkalmasságáról véleményt adni. E bizottságot hét személy alkotja, akiket a két bíróság korábbi tagjai, a tagállamok legfelsőbb bíróságainak tagjai és elismert szakértelemmel rendelkező jogászok közül választanak ki, közülük egy személyre az Európai Parlament tesz javaslatot.

A Bíróság hatáskörével kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy e hatáskör az Európai Unió jogára terjed ki, hacsak a Szerződések másként nem rendelkeznek. Így a Bíróság általános előzetes döntéshozatali hatáskörhöz jut a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség vonatkozásában a pillérek eltűnése, valamint az EU 35. cikk és EK 68. cikk Lisszaboni Szerződés általi hatályon kívül helyezése folytán, amelyek korlátozásokat írtak elő a Bíróság hatáskörét illetően.

Egyrészt, a büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés tekintetében a Bíróság előzetes döntéshozatali hatásköre kötelezővé válik, és nem függ többé az egyes tagállamok e hatáskört elfogadó és a Bírósághoz fordulásra jogosult nemzeti bíróságot meghatározó nyilatkozatától. Az átmeneti rendelkezések szerint azonban e teljes hatáskör csak a Lisszaboni Szerződés hatálybalépését követő öt év elteltével válik alkalmazhatóvá.

Másrészt, a vízumokat, a menekültügyet, a bevándorlást és a személyek szabad mozgására vonatkozó egyéb politikákat érintően (többek között a polgári ügyekben való igazságügyi együttműködés, az ítéletek elismerése és végrehajtása) a Bírósághoz mostantól bármely nemzeti bíróság fordulhat – és már nem csak a legfelsőbb bíróságok –, továbbá a Bíróság ezentúl hatáskörrel rendelkezik arra, hogy közrendi intézkedésekről hozzon döntést a határokon átnyúló ellenőrzések keretében.

Ezenkívül fontos emlékeztetni arra, hogy a Lisszaboni Szerződés hatálybalépésével az Európai Unió Alapjogi Chartája jogilag kötelező jogalkotási aktussá vált, és ugyanolyan jogi kötőerőre tett szert, mint a Szerződések.¹ Végül, a közös kül- és biztonságpolitika (KKBP) érzékeny területén a Bíróság kivételesen hatáskörrel rendelkezik egyrészt az Unió hatáskörei és a KKBP elhatárolásának ellenőrzésére, amelynek végrehajtása nem sértheti az Unió e hatásköreinek gyakorlását és az intézményeknek az Unió kizárólagos és megosztott hatásköreinek gyakorlására vonatkozó jogosultságait, másrészt pedig a Tanács által a természetes vagy jogi személyekkel szemben elfogadott korlátozó intézkedéseket előíró határozatok ellen benyújtott megsemmisítés iránti keresetek tekintetében, például a terrorizmus elleni küzdelem keretében (vagyonok befagyasztása).

A Lisszaboni Szerződés jelentős módosításokat tartalmaz az uniós bíróságok előtti eljárásokkal kapcsolatban is. A legfontosabbak között utalunk egyrészt a magánszemélyek által az Unió intézményeinek, szerveinek és hivatalainak rendeleti jellegű aktusai ellen benyújtott megsemmisítés iránti keresetek elfogadhatósági feltételeinek enyhítésére. A jogi és természetes személyek a jövőben keresetet nyújthatnak be a rendeleti jellegű jogi aktusok ellen, ha azok közvetlenül érintik őket, és ha nem tartalmaznak végrehajtási intézkedéseket. A magánszemélyeknek tehát már nem kell bizonyítaniuk, hogy az ilyen típusú aktus személyükben érinti őket.

Másrészt, a Lisszaboni Szerződés megerősíti a pénzügyi szankciókkal kapcsolatos mechanizmusokat (átalányösszeg és/vagy kényszerítő bírság) a kötelezettségszegést megállapító ítéletben foglaltak teljesítésének elmaradása esetén. Különösen, ezentúl az is lehetséges, hogy a Bíróság már a kötelezettségszegést megállapító első ítélet szakaszában pénzügyi szankciókat írjon elő, amennyiben a valamely irányelv átültetésére elfogadott nemzeti intézkedéseket nem jelentik be a Bizottságnak.

1.2. A Lisszaboni Szerződéssel bevezetett reformokon kívül említést érdemel az a tény is, hogy a Bíróság eljárási szabályzata 2009. január 13-án módosult (HL L 24., 8. o.). E módosítás az eljárási szabályzatnak a Bíróság elnöke és a tanácselnökök megválasztásáról szóló 7. cikkének 3. §-át érinti. A korábbi változat szerint e rendelkezés két fordulót írt elő. Ha a második fordulóban szavazategyenlőség alakult ki, a legidősebb bírót kellett megválasztottnak tekinteni. A szóban forgó rendelkezés újabb változata szerint, ha egy bíró sem szerzi meg a Bíróság bírái több mint felének szavazatát, e többség eléréséig további fordulókat kell tartani.

¹ Az EUSZ 6. cikkének (2) bekezdése egyébként pontosítja, hogy „Az Unió csatlakozik az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezményhez. Ez a csatlakozás nem érinti az Uniónak a Szerződésekben meghatározott hatásköreit”. A 8. jegyzőkönyv megállapítja, hogy a csatlakozási megállapodásnak meg kell határoznia különösen „az Uniónak az európai egyezmény ellenőrző szerveiben való esetleges részvételére vonatkozó különleges szabályok[at], [és] az annak biztosításához szükséges mechanizmusok[at], hogy a nem tagállamok által benyújtott kereseteket és az egyéni kereseteket megfelelően a tagállamok, illetve – adott esetben – az Unió ellen helyesen nyújtsák be”. E csatlakozás „nem érinti sem az Unió, sem az Unió intézményeinek hatásköreit”.

2. A Bíróság 2009. évi igazságügyi statisztikái általában véve az intenzívebb tevékenységet, az eljárások időtartama vonatkozásában pedig a megfelelő hatékonyság fenntartását tükrözik. Emellett utalni kell a Bírósághoz benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelmek száma növekedésének állandó tendenciájára is.

Ennek megfelelően a Bíróság 2009-ben 543 ügyet fejezett be (nettó szám, figyelembe véve az egyesítéseket), ami az előző évhez képest igen jelentős növekedést jelent (495 befejezett ügy 2008-ban). A befejezett ügyek közül 377-et ítélettel fejeztek be, míg 165-ben végzést hoztak. A 2009-ben hozott ítéletek száma a Bíróság eddigi történetében az egyik legmagasabb.

A Bíróságra 561 új ügy érkezett (függetlenül az összefüggés miatt történt egyesítésektől), ami a 2008. évben érkezett 592 ügghöz képest enyhe csökkenést jelent. Hangsúlyozni kell ugyanakkor, hogy a tárgyév során érkezett előzetes döntéshozatali ügyek száma (302 ügy) a valaha elért legmagasabb értéknek felel meg.

Az eljárások időtartamával kapcsolatos statisztikai adatok nagyon kedvezőek. Ami az előzetes döntéshozatali eljárásokat illeti, azok átlagos időtartama 17,1 hónap, amely gyakorlatilag megegyezik a 2008. év adatával (16,8 hónap). A közvetlen keresetek és a fellebbezések elintézésének átlagos időtartama 17,1 hónap, illetve 15,4 hónap volt (2008-ban 16,9 hónap és 18,4 hónap).

A Bíróságnak az ügyek elintézésében tanúsított hatékonyságának javulását a munkamódszerek elmúlt években megvalósított reformján kívül a bizonyos eljárások gyorsítása érdekében a Bíróság rendelkezésére álló különféle eljárásjogi eszközök (a sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárás, a soron kívüli elbírálás, a gyorsított eljárás, az egyszerűsített eljárás és a főtanácsnok indítványa nélküli döntéshozatal) gyakoribb alkalmazása is magyarázza.

A 2009. évben 3 ügyben kértek sürgősségi előzetes döntéshozatali eljárást, ebből a kijelölt tanács 2 ügyben ítélte meg úgy, hogy az eljárási szabályzat 104b. cikkében előírt feltételek teljesültek. A Bíróság ezen ügyeket átlagosan 2,5 hónap alatt fejezte be.

Gyorsított eljárás lefolytatását 5 alkalommal kérték, ám az eljárási szabályzat által előírt feltételek egyik esetben sem teljesültek. A 2004-ben kialakított gyakorlatnak megfelelően a gyorsított eljárás iránti kérelmeknek indokolt végzéssel a Bíróság elnöke ad helyt, illetve ő utasítja el e kérelmeket. 8 ügyben egyébiránt soron kívüli eljárást rendeltek el.

Ezenkívül a Bíróság a bizonyos, előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekre való válaszadás során rendszeresen alkalmazta az eljárási szabályzat 104. cikkének 3. §-ában meghatározott egyszerűsített eljárást. E rendelkezés alapján összesen 22 ügyet fejeztek be végzéssel.

Végezetül a Bíróság gyakrabban alkalmazta az alapokmány 20. cikke által biztosított azon lehetőséget is, hogy a főtanácsnok indítványa nélkül határozzon, ha az ügy semmilyen új jogkérdést nem vet fel. Jelezzük, hogy a 2009-ben kihirdetett ítéletek mintegy 52%-át főtanácsnoki indítvány mellőzésével hozták meg (2008-ban ez az arány 41% volt).

Ami az ügyeknek a Bíróság különböző ítélkező testületei közötti megoszlását illeti, megemlítenéd, hogy a 2009-ben ítélettel befejezett ügyeknek hozzávetőleg 8%-át a Bíróság nagytanácsa, mintegy 57%-át az öt bíróból álló tanácsok, míg megközelítőleg 34%-át a három bíróból álló tanácsok tárgyalták. Az előző évhez képest a nagytanács által tárgyalta ügyek arányának csökkenése (2008-ban 14%), valamint a három bíróból álló tanácsok által tárgyalta ügyek arányának növekedése (2008-ban 26%) állapítható meg. Ami az ügydöntő végzéssel befejezett ügyeket illeti, ezek

84%-ában három bíróból álló tanácsok, 10%-ában öt bíróból álló tanácsok jártak el, míg 6%-ukat az elnök által hozott végzéssel fejezték be.

A 2009-es ítélkezési év statisztikai adataival kapcsolatos további, részletesebb információkat az Éves jelentés C. pontja tartalmazza.

Alkotmányos, illetve intézményi kérdések

Az első pilléren belül a jogalapokkal kapcsolatos jogvitákban több olyan ítéletet hozott a Bíróság, amely említést érdemel. A Bíróság a C-166/07. sz., *Parlament kontra Tanács* ügyben 2009. szeptember 3-án hozott ítéletében megállapította, hogy az Írorszáért Nemzetközi Alap részére nyújtott közösségi hozzájárulásnak kettős jogalapon, mégpedig az EK 159. cikkén és az EK 308. cikkén kell alapulnia. E kettős jogalap alkalmazása azzal a következménnyel jár, hogy a közösségi jogalkotó egy és ugyanazon aktus elfogadása érdekében különböző jogalkotási eljárásokat köteles összhangba hozni.

A Bíróság annak felidézésével kezdte, hogy a Közösség hatásköri rendszerében egy közösségi jogi aktus jogalapja megválasztásának olyan objektív elemeken kell alapulnia, amelyek alkalmasak a bírósági felülvizsgálatra, és ilyen elemnek számít többek között a jogi aktus célja és tartalma. Az EK 308. cikknek valamely aktus jogalapjaként történő alkalmazása csak abban az esetben igazolható, amennyiben a Szerződés egyetlen másik rendelkezése sem biztosítja a közösségi intézményeknek a kérdéses jogi aktus meghozatalára vonatkozó hatáskört. Ezenkívül e rendelkezésre hivatkozáshoz az szükséges, hogy a tervezett fellépés a „közös piac működéséhez” kapcsolódjék.

Ezt követően a Bíróság megállapította, hogy egyrészt az Írorszáért Nemzetközi Alap részére nyújtott közösségi pénzügyi hozzájárulásról (2007–2010) szóló 1968/2006/EK tanácsi rendelet² céljai megfelelnek a közösségi gazdasági és társadalmi kohéziós politika céljainak, másrészt pedig az Alapnak nyújtott közösségi pénzügyi hozzájárulás – elvonatkoztatva attól a szabályozási kerettől, amelybe illeszkedik – azon egyedi fellépések körébe tartozik, amelyeket a Közösség az EK 159. cikk harmadik bekezdésének megfelelően megvalósíthat, ha azok a strukturális alapokon kívül szükségesnek bizonyulnak a 158. cikkben szereplő célok eléréséhez. Azonban sem a Közösség és az Alap közötti együttműködés módja, sem pedig a közösségi pénzügyi hozzájárulás folyósításának módja és feltételei nem teszik lehetővé a Közösség számára annak megakadályozását, hogy az Alap olyan fellépéseket finanszírozzon a hozzájárulásból, amelyek – bár összhangban vannak az Írorszáért Nemzetközi Alapról szóló megállapodás céljaival – meghaladják a közösségi gazdasági és társadalmi kohéziós politika hatályát, vagy legalábbis amelyek megvalósítása nem a Közösség által e politika keretében alkalmazott szempontok szerint történik. A közösségi jogalkotó tehát megalapozottan tekintette úgy, hogy az e rendelet által finanszírozott fellépések meghaladják a közösségi gazdasági és társadalmi kohéziós politika hatályát. Márpedig az EK 159. cikk kizárólag a Közösség saját fellépéseire vonatkozik, amelyeket a közösségi szabályozási keretnek megfelelően valósítanak meg, és amelyek tartalma nem haladja meg a közösségi gazdasági és társadalmi kohéziós politika hatályát. Ebből következően az EK 159. cikk harmadik bekezdése önmagában nem biztosítja a Közösség számára az ahhoz szükséges hatáskört, hogy az 1968/2006 rendeletben szereplő feltételekkel nyújtott pénzügyi hozzájárulások révén valósítsa meg a közösségi gazdasági és társadalmi kohéziós politika céljait.

² A 2006. december 21-i 1968/2006/EK tanácsi rendelet (HL L 409., 81. o.).

Ugyanakkor az 1968/2006 rendelet célja két tagállam által létrehozott olyan nemzetközi szervezet fellépéseinek támogatása, amelynek célja a gazdasági és társadalmi kohézió erősítése. Márpedig – ahogyan az az EK 2. cikkből és az EK 3. cikk (1) bekezdésének k) pontjából következik – a gazdasági és társadalmi kohézió erősítése a Szerződés XVII. címén kívüli közösségi cél. Másfelől az említett rendelet célja a közös piac keretébe illeszkedik, mivel két tagállam hátrányos helyzetű térségeinek gazdasági fejlődését és így a közös piac működését célozza.

A Bíróság ebből arra a következtetésre jutott, hogy mivel a megtámadott rendelet az EK 2. cikkben, az EK 3. cikk (1) bekezdésének k) pontjában és az EK-Szerződés XVII. címében szereplő célokra irányul, anélkül hogy e cím önmagában hatáskört biztosítana a Közösség számára e célok eléréséhez, a közösségi jogalkotónak együttesen kellett volna hivatkoznia az EK 159. cikk harmadik bekezdésére és az EK 308. cikkre, tiszteletben tartva az azokban szereplő jogalkotási eljárásokat, jelesül mind az EK 251. cikk szerinti úgynevezett „együttdöntési” eljárást, mind a Tanácson belüli egyhangú szavazást.

Még mindig az első pilléren belül a megfelelő jogalap meghatározása kapcsán, a Bíróság a C-411/06. sz., *Bizottság kontra Parlament és Tanács* ügyben 2009. szeptember 8-án hozott ítéletében a hulladékszállításról szóló 1013/2006/EK rendelet³ jogalapjával kapcsolatos jogvitát bírálta el. A Bíróság ebben az ítéletben megállapította, hogy ezen aktusnak kizárólag az EK 175. cikk (1) bekezdésén, nem pedig az EK 133. cikk és az EK 175. cikk (1) bekezdésén kellett alapulnia, mivel csak másodlagos hatásokat gyakorolt a közös kereskedelempolitikára.

A Bíróság következetes ítélkezési gyakorlata értelmében valamely aktust csak kivételesen, mégpedig akkor kell különböző megfelelő jogi alapokra alapítani, ha ezen aktus egyszerre több olyan célkitűzést is követ, vagy több olyan összetevőből áll, amelyek elválaszthatatlanul kapcsolódnak egymáshoz anélkül, hogy az egyik a másikhoz képest másodlagos vagy közvetett lenne. Az adott ügyben a Bizottság úgy ítélte meg, hogy a kettős jogalap megjelölése azért volt szükséges, mert az említett rendelet két egymástól elválaszthatatlan összetevőt foglalt magában, melyek közül az egyik a közös kereskedelempolitika, a másik a környezetvédelem területére tartozik, és ezek egyike sem tekinthető a másikhoz képest másodlagosnak vagy közvetettnek.

A Bíróság nem követte ezt az ítélkezési gyakorlatot, és megállapította, hogy a megtámadott rendelet elemzéséből kiderül, hogy a rendelet mind célját, mind tartalmát tekintve főként az emberi egészség és a környezet védelmét szolgálja a hulladékok határokat átlépő szállításának esetleges káros hatásaival szemben. Pontosabban, amennyiben az előzetes írásbeli bejelentési és engedélyezési eljárás világosan környezetvédelmi célt követ a tagállamok közötti hulladékszállítás terén, és ebből következően helyesen alapították az EK 175. cikk (1) bekezdésére, következtetés volna úgy tekinteni, hogy amikor ezt az eljárást ugyanazzal a környezetvédelmi céllal a tagállamok és harmadik országok közötti hulladékszállításra alkalmazzák, annak közös kereskedelempolitikai jellege volna, és emiatt azt az EK 133. cikkre kellene alapítani. Ezt a következtetést támasztja alá a rendelet jogszabályi hátterének elemzése is. A közös kereskedelempolitika tág értelmezése nem kérdőjelezi meg azt a megállapítást, amely szerint az 1013/2006 rendelet elsősorban a környezetvédelmi politika körébe tartozó eszköz. Így valamely közösségi aktus tartozhat e területre akkor is, ha az abban előírt intézkedések érinthetik a kereskedelmi ügyleteket. Valamely közösségi jogi aktus ugyanis csak akkor tartozik az EK 133. cikkben foglalt közös kereskedelempolitikára vonatkozó kizárólagos hatáskörbe, ha kifejezetten a nemzetközi kereskedelmi forgalmat érinti, amennyiben rendeltetése lényegében a kereskedelmi forgalom előmozdítása, megkönnyítése vagy szabályozása, valamint közvetlen

³ A 2006. június 14-i 1013/2006/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL L 190., 1. o.).

és azonnali hatást gyakorol az érintett termékek kereskedelmére vagy kereskedelmi forgalmára. Jelen esetben nyilvánvalóan nem ez a helyzet. Az 1013/2006 rendeletnek ugyanis nem az a célja, hogy meghatározza azokat a jellemzőket, amelyekkel a hulladéknak rendelkeznie kell ahhoz, hogy szabadon mozoghasson a belső piacon, vagy részt vehessen a harmadik országokkal kötött kereskedelmi ügyletekben, hanem az, hogy olyan összehangolt eljárások rendszerét alakítsa ki, amelyek lehetővé teszik a hulladékszállítás környezetvédelmi célú korlátozását.

Az egyszerre több pillért érintő, jogi alapokkal kapcsolatos jogvita képezte alapját a C-301/06. sz., *Írország kontra Parlament és Tanács* ügyben 2009. február 10-én hozott ítéletnek. A Bíróság ebben az ítéletben megállapította, hogy a nyilvánosan elérhető elektronikus hírközlési szolgáltatások nyújtása, illetve a nyilvános hírközlő hálózatok szolgáltatása keretében előállított vagy feldolgozott adatok megőrzéséről szóló 2006/24/EK irányelvet⁴ az EK-Szerződés alapján kellett elfogadni, mivel az döntően a belső piac működését érinti.

A közösségi jogalkotó ugyanis különösen akkor hivatkozhat az EK 95. cikkre, ha a nemzeti rendelkezések között olyan eltérések állnak fenn, amelyek gátolják az alapvető szabadságokat, vagy versenytorzulásokat hoznak létre, és ezáltal közvetlenül érintik a belső piac működését. Márpedig látható volt, hogy az elektronikus hírközléssel kapcsolatos adatok megőrzése terén elfogadott különböző nemzeti szabályozások közötti eltérések közvetlenül befolyásolták a belső piac működését, és előre látható volt, hogy e befolyás egyre jelentősebbé válik. E helyzet igazolta, hogy a közösségi jogalkotó a belső piac megfelelő működésének védelmével kapcsolatos célt harmonizált szabályok elfogadásával érje el.

Másfelől a Bíróság megállapította, hogy ugyanez az irányelv módosította az elektronikus hírközlési ágazatban a magánélet védelméről szóló azon irányelvben foglalt rendelkezéseket, amely maga is az EK 95. cikkén alapul. E feltételek mellett, amennyiben az irányelv olyan korábbi irányelvet módosít, amely az *acquis communautaire* részét képezi, az EU-Szerződés 47. cikkének sérelme nélkül nem lehetett azt az EU-Szerződés valamely rendelkezésére alapítani.

A Bíróság végül megállapította, hogy a 2006/24 irányelv olyan műveleteket szabályoz, amelyek függetlenek a büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés körébe tartozó bármely esetleges intézkedés végrehajtásától. Nem harmonizálja sem a bűnüldözési ügyekben illetékes nemzeti hatóságok által az adatokhoz történő hozzáférésnek, sem az említett adatok felhasználásának és azok hatóságok közötti cseréjének kérdését. A főszabály szerint az EU-Szerződés VI. címének hatálya alá eső területre tartozó fenti kérdéseket az említett irányelv kiveszi a hatálya alól. Ebből az következik, hogy a 2006/24 irányelv tartalma alapvetően a belső piac érintett ágazatában működő szolgáltatásnyújtók tevékenységeire vonatkozik, kivéve az EU-Szerződés VI. címének hatálya alá tartozó állami tevékenységeket. E tartalomra tekintettel meg kell állapítani, hogy az említett irányelv döntően a belső piac működését érinti.

A közösségi jog általános elvei továbbra is ösztönző erővel hatnak az ítélkezési gyakorlatra, még akkor is, ha hosszú idő eltelt a Bíróság általi megfogalmazásuk óta. A C-345/06. sz. *Heinrich*-ügyben 2009. március 10-én hozott ítéletben a Bíróság hangsúlyozta a közösségi jogi aktusok esetében szükséges nyilvánosság terjedelmét, ezáltal pedig megerősítette a jogbiztonság elve mint a közösségi jog általános elve fontosságát.

⁴ A 2006. március 15-i 2006/24/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet, amely a 2002/58/EK rendeletet is módosítja (HL L 105., 54. o.).

A Bécs-Schwechat-i repülőtéren az egyik utassal szemben azzal az indokkal tagadták meg a beszállást, hogy a kézipoggyászában a közösségi rendeletek értelmében tiltott tárgyaknak minősülő tárgyak voltak. A 2320/2002/EK rendelet⁵ tiltja többek között egyes olyan tárgyaknak a repülőgép fedélzetére történő felvitelét, amelyeket a rendelet mellékletét képező jegyzék általános jelleggel határoz meg. E rendelet végrehajtására a 622/2003/EK rendelet⁶ és annak 2004-ben, a 68/2004 rendelettel⁷ módosított, viszont soha ki nem hirdetett melléklete irányadó.

A beszállás megtagadását követően az érintett személy keresetet indított a vele szemben tett intézkedések jogellenességének megállapítása iránt. Az eljáró nemzeti bíróság azt kérdezte a Bíróságtól, hogy a rendeletek, illetve a rendeletek azon részei, amelyeket nem hirdettek ki az *Európai Unió Hivatalos Lapjában*, a kihirdetés elmaradása ellenére kötelező erővel rendelkeznek-e.

A Bíróság az ítéletében mindenekelőtt emlékeztetett arra, hogy az EK 254. cikk (2) bekezdésének magából a megfogalmazásából következik, hogy valamely közösségi rendelet csak akkor alkalmas joghatás kiváltására, ha kihirdették a Hivatalos Lapban. Ezt követően hangsúlyozta, hogy a valamely közösségi intézmény által elfogadott jogi aktus mindaddig nem alkalmazható valamely tagállamban a természetes és jogi személyekkel szemben, amíg a Hivatalos Lapban történt szabályszerű kihirdetés révén nem teszik lehetővé annak megismerését az utóbbiak számára. Ugyanezek az elvek irányadók a közösségi rendelet végrehajtását szolgáló nemzeti intézkedésekre.

Az adott ügygel kapcsolatban a Bíróság megállapította, hogy a 2320/2002/EK rendelet arra irányul, hogy a magánszemélyekkel szemben kötelezettségeket írjon elő, mivel a rendelet mellékletét képező jegyzékben meghatározott egyes tárgyaknak a repülőgép fedélzetére történő felvitelét tiltja. Mivel a 622/2003/EK rendelet mellékletét nem hirdették ki, a Bíróság nem tudta megvizsgálni, hogy e melléklet is a tiltott tárgyak jegyzékére vonatkozik-e, következésképpen pedig arra irányul-e, hogy a magánszemélyekkel szemben kötelezettségeket írjon elő. A Bíróság hozzátette, hogy ugyanakkor nem zárható ki, hogy így van. Ezenkívül – még mindig a Bíróság szerint – a tiltott tárgyak jegyzéke nem tartozik az olyan intézkedések és információk egyik kategóriájába sem, amelyek bizalmasnak minősülnének, ennek következtében pedig nem hirdethetnék ki azokat. Ebből következik, hogy abban az esetben, ha a 622/2003/EK rendelet ténylegesen kiigazításokat alkalmaz a tiltott tárgyak említett jegyzéke tekintetében, e rendelet ebben a tekintetben szükségszerűen érvénytelen. A Bíróság ebből arra a következtetésre jutott, hogy a 622/2003/EK rendelet melléklete nem rendelkezik kötelező erővel abban a részében, amelyben magánszemélyekre vonatkozó kötelezettségek keletkeztetésére irányul.

A C-141/08. P. sz., *Foshan Shunde Yongjian Housewares & Hardware kontra Tanács* ügyben 2009. október 1-jén hozott ítéletben a Bíróság fellebbezést elbírálvá emlékeztetett a védelemhez való jog tiszteletben tartásának alapvető jelentőségére, és szankcionálta annak dömpingellenes eljárás keretében történt megsértését.

⁵ A polgári légiközlekedés biztonsága területén közös szabályok létrehozásáról szóló, 2002. december 16-i 2320/2002/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL L 355., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 7. fejezet, 7. kötet, 181. o.).

⁶ Az egységes légiközlekedés-védelmi követelményrendszer végrehajtásához szükséges intézkedések meghatározásáról szóló, 2003. április 4-i 622/2003/EK bizottsági rendelet (HL L 89., 9. o.; magyar nyelvű különkiadás 7. fejezet, 7. kötet, 252. o.).

⁷ Az egységes légiközlekedés-védelmi követelményrendszer végrehajtásához szükséges intézkedések meghatározásáról szóló 622/2003/EK rendelet módosításáról szóló, 2004. január 15-i 68/2004/EK bizottsági rendelet (HL L 10., 14. o.).

A jogvita többek között arra vonatkozott, hogy nem tartották be a 384/96/EK rendelet⁸ 20. cikkének (5) bekezdésében előírt, a Bizottság végleges javaslatának a Tanács részére történő továbbítására vonatkozó tíznapos határidőt. A Bíróság az ítéletében mindenekelőtt kifejtette, hogy a Bizottság azért köteles betartani e határidőt, hogy lehetőséget biztosítson az észrevételek benyújtására azon vállalkozásoknak, amelyeknek tudomása van a Bizottság azon szándékáról, hogy az előző közleményében tervezetthez képest emelje a dömpingellenes vámot. A Bíróság ezt követően emlékeztetett arra, hogy a határidő betartásának elmulasztása csak abban az esetben vezethet a Tanács által elfogadott rendelet megsemmisítéséhez, ha e szabálytalanság hiányában a közigazgatási eljárás más eredménnyel zárulhatott volna, vagyis ha az ténylegesen érintette a szóban forgó vállalkozás védelemhez való jogát.

A piacgazdasági feltételek alapján működő vállalkozásoknak járó státusz megadását megtagadó, a tíznapos határidő be nem tartásával meghozott bizottsági határozat megsemmisítése érdekében tehát az érintett vállalkozásnak nem azt kell bizonyítania, hogy a bizottsági határozatnak eltérő lehetett volna a tartalma, hanem csupán azt, hogy ez az eset nem teljességgel kizárt, mivel az említett szabálytalanság hiányában a vállalkozás jobban tudta volna kifejteni a védekezését. Ezen elvnek az adott ügyre történő alkalmazását illetően a Bíróság a Törvényszékkel ellentétben úgy ítélte meg, hogy tekintettel arra a tényre, hogy a Bizottság már két ízben megváltoztatta álláspontját az érdekelt felek által elé terjesztett észrevételek következtében, nem zárható ki, hogy a Bizottság az érintett vállalkozás által előterjesztett érvek következtében újból megváltoztatta volna az álláspontját. Ennek következtében a Bíróság nem csupán a Törvényszék ítéletét helyezte hatályon kívül, hanem a megtámadott tanácsi rendeletet is megsemmisítette.

Még mindig a közösségi jog általános elveivel kapcsolatban érdemel figyelmet, hogy a Bíróság a részvényesek egyenlőségének elvét nem ismerte el a közösségi jog általános elveként. A Bíróság a C-101/08. sz., *Audiolux és társai* ügyben 2009. október 15-én hozott ítéletében így megállapította, hogy a közösségi jog nem tartalmaz olyan jogi alapelvet, amely szerint a kisebbségi részvényeseket védi a társaság feletti irányítást megszerző vagy azt gyakorló többségi részvényes azon kötelezettsége, hogy e részvényeseknek felajánlja, hogy az ezen többségi részvényes általi irányítást megalapozó vagy azt erősítő részesedés megszerzésekor megállapítottakkal azonos feltételekkel megvásárolja részvényeiket. A Bíróság szerint azon egyszerű körülmény, hogy a másodlagos közösségi jog tartalmaz bizonyos, a kisebbségi részvényesek védelmére vonatkozó rendelkezéseket, önmagában nem elegendő valamely közösségi jogi alapelv fennállásának bizonyításához, különösen, ha alkalmazási körük bizonyos jól meghatározott jogokra korlátozódik. Ezenkívül az egyenlő bánásmód alapelve önmagában nem keletkeztethet a többségi részvényest terhelő konkrét kötelezettséget a többi részvényes javára, és nem határozhatja meg azon konkrét helyzetet sem, amelyhez az ilyen kötelezettség kapcsolódik. Ez az elv nem határozhatja meg a kisebbségi részvényesek védelmére szolgáló különböző eszközök közötti választást sem. A Bíróság szerint e bánásmód olyan jogalkotási döntéseket feltételez, amelyek a szóban forgó érdekek mérlegelésén, valamint a pontos és részletes szabályok előre való meghatározásán alapulnak, és nem lehet rá az egyenlő bánásmód alapelvéből következtetni. A közösségi jog alapelvei ugyanis alkotmányos szintűek, míg az említett bánásmódot olyan mértékű részletesség jellemzi, amely másodlagos közösségi jogi aktus formájában közösségi szintű jogalkotási kidolgozást tesz szükségessé.

⁸ Az Európai Közösségben tagsággal nem rendelkező országokból érkező dömpingelt behozattal szembeni védelemről szóló, 1995. december 22-i 384/96/EK tanácsi rendelet (HL L 56., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 11. kötet, 10. fejezet, 45. o.).

Az állampolgárságon alapuló bármely hátrányos megkülönböztetés tilalmát és annak hatásait a Bíróság szokatlan eljárási keretben vizsgálta. A C-115/08. sz. *ČEZ*-ügyben 2009. október 27-én hozott ítéletében ugyanis a Bíróság az EAK-Szerződés alkalmazási körében foglalt állást erről az elvről.

Az egyik osztrák tartományi bíróság, amely előtt ingatlantulajdonosok indítottak birtokháborítás abbahagyása iránti keresetet a cseh köztársasági Temelinben található atomerőmű ellen, azt kérdezte a Bíróságtól, hogy a cseh hatóságok által az erőmű üzemeltetésére vonatkozóan kiadott engedélyt el kell-e ismerni Ausztriában az ilyen bírósági eljárás keretében, tekintve, hogy az osztrák jog nem ír elő ilyen elismerési kötelezettséget.

A Bíróság mindenekelőtt megállapította, hogy a temelini erőmű által gyakorolt ipari tevékenység az Európai Atomenergia-közösséget (EAK) létrehozó szerződés hatálya alá tartozik. A Bíróság ezt követően kifejtette, hogy a valamely tagállamban található létesítményt üzemeltető vállalkozásokat általában e tagállam jogszabályai szerint hozzák létre, a helyzetük pedig ezen állam állampolgárainak helyzetéhez hasonló. Következésképpen az olyan létesítményekkel szemben bevezetett eltérő bánásmódot, amelyek az Osztrák Köztársaságtól eltérő tagállamban kiadott hatósági engedéllyel rendelkeznek, állampolgárságon alapuló eltérő bánásmódnak kell tekinteni. Márpedig az állampolgárságon alapuló bármely hátrányos megkülönböztetés tilalmának elve a közösségi jog olyan általános elvét képezi, amelyet az EAK-Szerződés keretében is alkalmazni kell. A valamely más tagállamban kiadott közigazgatási engedély alapján működő nukleáris létesítményekkel szemben az Osztrák Köztársaság által alkalmazott eltérő bánásmódot tehát az EAK-Szerződés keretében kell vizsgálni. A Bíróság ezután megállapította, hogy az állampolgárságon alapuló hátrányos megkülönböztetés nem igazolható olyan, tisztán gazdasági jellegű célkitűzésekkel, mint a hazai gazdasági szereplők érdekeinek védelme. E megkülönböztetés nem igazolható az élet, a közegészség, a környezet vagy a tulajdonjog védelmére irányuló célkitűzéssel sem, mivel létezik olyan közösségi szabályozási keret, amelybe részben ez az engedély is beletartozik, és amely biztosítja e védelmet. Ebből következik, hogy az Osztrák Köztársaság nem igazolhatja a temelini atomerőmű üzemeltetésére vonatkozóan a Cseh Köztársaságban kiadott közigazgatási engedély tekintetében alkalmazott hátrányos megkülönböztetést.

Jóllehet a megsemmisítés iránti keresetek elfogadhatóságával rendkívül széles körű ítélkezési gyakorlat foglalkozik, a Bíróság a C-445/07. P. és a C-455/07. P. sz., *Bizottság kontra Ente per le Ville Vesuviane* egyesített ügyekben 2009. szeptember 10-én hozott ítéletében, a fellebbezés elbírálása során ismét állást foglalt a pénzügyi támogatások nyújtásával érintett, az államnál alacsonyabb szintű hatóságok által benyújtott keresetek elfogadhatósági feltételeivel kapcsolatban.

A Bíróság, miután emlékeztetett arra, hogy valamely regionális vagy helyi közigazgatási egység, amennyiben a nemzeti jog alapján jogi személyiséggel rendelkezik, az EK 230. cikk negyedik bekezdése alapján eljárást indíthat a neki címzett határozat vagy az olyan határozat ellen, amely őt közvetlenül és személyében érinti, megállapította, hogy a közvetlen érintettség feltétele két kritérium együttes fennállását követeli meg, vagyis egyrészt, hogy a kifogásolt közösségi intézkedés közvetlen hatást gyakoroljon a jogalany jogi helyzetére, másrészt pedig, hogy ne hagyjon mérlegelési lehetőséget az intézkedés végrehajtására köteles címzettek számára.

Ezzel összefüggésben a Bíróság, a Törvényszéktől eltérően, úgy ítélte meg, hogy valamely regionális vagy helyi közigazgatási egységnek az Európai Regionális Fejlesztési Alap-projekt megvalósításáért felelős hatóságként közösségi pénzügyi támogatás nyújtásáról szóló határozatban történő kijelöléséből nem következik, hogy ezen egység maga lenne jogosult az említett támogatásra. Hasonlóképp, maga az a tény, hogy a nemzeti hatóságok kifejezték az említett regionális vagy helyi közigazgatási egységnek jogalap nélkül folyósított összegek visszatérítésével kapcsolatos

szándékukat, a közösségi jog alapján e tekintetben fennálló kötelezettségek hiányában részükről ez az önálló szándékuk kifejezésének minősül, amely egyértelműen bizonyítja az érintett tagállam mérlegelési jogkörének fennállását. Következésképpen a Bíróság úgy határozott, hogy a szóban forgó, államnál alacsonyabb szintű hatóságot nem érinti közvetlenül a Bizottság határozata, ezért az a valamely közösségi aktus végrehajtására vonatkozó nemzeti intézkedések jogszerűségének vitatása érdekében csak a saját nemzeti bíróságához fordulhat.

A Bíróságnak alkalma nyílt felidézni a közösségi bíróságok előtti eljárásra irányadó kontradiktórus eljárás elvéből eredő követelményeket is.

A C-89/08. P. sz., *Bizottság kontra Írország és társai* ügyben 2009. december 2-án hozott ítéletben ugyanis a Bíróság úgy ítélte meg, hogy ez az elv főszabály szerint nem csupán azt a jogot biztosítja az eljárásban részes valamennyi fél számára, hogy megismerjék és megvitassák az ellenérdekű fél által a bírósághoz benyújtott beadványokat és észrevételeket, és nem csupán azt zárja ki, hogy a közösségi bíróság olyan tények és dokumentumok alapján hozza meg a határozatát, amelyekről a felek vagy a felek valamelyike nem szerezhetett tudomást, hanem a felek azon jogát is magában foglalja, hogy tudomást szerezzenek a bíróság által hivatalból felhozott azon jogi természetű jogalapokról, amelyekre az a határozatát alapítani szándékozik, és hogy azokat megvitassák. A tisztességes eljáráshoz való joghoz kapcsolódó követelmények betartása érdekében ugyanis fontos, hogy a felek az eljárás kimenetele szempontjából meghatározó tényállási elemekről és jogi kérdésekről egyaránt tudomást szerezhessenek, és megvitathassák azokat. Következésképpen, az olyan egyedi esetektől eltekintve, amelyeket többek között a közösségi bíróságok eljárási szabályzatai említenek, a közösségi bíróság nem alapíthatja a határozatát olyan, akár imperatív jellegű jogalapra, amelyet hivatalból hozott fel, és amely – mint a jelen esetben – a vitatott határozat indokolásának hiányán alapul, anélkül hogy előtte felhívta volna a feleket az említett jogalappal kapcsolatos észrevételeik megtételére. A Bíróság hangsúlyozta, hogy az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény (EJEE) 6. cikkének hasonló összefüggéseiben korábban már megállapította, hogy a Bíróság éppen erre a cikkre, valamint az e rendelkezés alapján valamennyi érdekeltet megillető, a kontradiktórus eljáráshoz és a tisztességes eljáráshoz való jog céljára tekintettel teheti meg, hogy hivatalból vagy a főtanácsnok javaslata alapján, vagy akár a felek kérelme alapján, az eljárási szabályzata 61. cikkének megfelelően elrendeli a szóbeli szakasz újbóli megnyitását, amennyiben úgy ítéli meg, hogy nem rendelkezik elegendő információval, illetve hogy az ügyet olyan érv alapján kell elbírálni, amelyet a felek nem vitattak meg (lásd a C-17/98. sz. *Emesa Sugar* ügyben 2000. február 4-én hozott végzés [EBHT 2000., I-665. o.] 8., 9. és 18. pontját, valamint a C-270/97. és C-271/97. sz., *Deutsche Post* egyesített ügyekben 2000. február 10-én hozott ítélet [EBHT 2000., I-929. o.] 30. pontját). Az adott ügyben a Bíróság szerint az ügyiratból és a Bíróság előtti tárgyaláson előadottakból következett, hogy a Törvényszék a megtámadott ítéletben anélkül semmisítette meg a Bizottság határozatát egy hivatalból felhozott, az EK 253. cikk megsértésére alapított jogalapra hivatkozva, hogy ezt megelőzően az írásbeli szakasz vagy a szóbeli szakasz során felhívta volna a feleket az e jogalappal kapcsolatos észrevételeik előterjesztésére. A Törvényszék ezáltal megsértette a kontradiktórus eljárás elvét, hátrányosan érintve így a Bizottság érdekeit. A Bíróság kifejtette, hogy – mint azt a főtanácsnok megjegyezte – jóllehet kétségtelen, hogy az indokolás hiánya olyan hibát képez, amelyet főszabály szerint nem lehet orvosolni, az ilyen hiányosság megállapítása olyan mérlegelésből ered, amelynek során az állandó ítélkezési gyakorlat szerint figyelembe kell venni bizonyos számú tényezőt. Az ilyen mérlegelés alkalmas lehet vitára, különösen akkor, ha az indokolásnak nem a teljes hiányára, hanem valamely konkrét ténybeli és jogi kérdés indokolására vonatkozik. Az adott ügyben, ha a Bizottságnak lehetővé tették volna az észrevételek előterjesztését, akkor többek között kifejthette volna a fellebbezés negyedik és ötödik jogalapjában előadottakkal megegyező érveket.

A tagállamok közösségi jogból eredő kötelezettségei kapcsán a Bíróságnak a C-445/06. sz. *Danske Slagterier* ügyben 2009. március 24-én hozott ítéletében lehetősége nyílt felidézni a tagállamok közösségi jog megsértéséért fennálló szerződésen kívüli felelősségének elveit, néhány pontosítást és magyarázatot fűzve ezen elvek konkrét alkalmazásához.

E felelősség alkalmazását illetően a Bíróság emlékeztetett arra, hogy közösségi szabályozás hiányában a felelősségre vonatkozó nemzeti jog keretében kell az államnak helyreállítania a közösségi jog megsértésével a magánszemélyeknek okozott kár következményeit, figyelembe véve, hogy a károk megtérítésére vonatkozó, a nemzeti jogszabályok által meghatározott követelményeknek, többek között a határidőnek, meg kell felelniük az egyenértékűség és a tényleges érvényesülés elvének. Ezzel kapcsolatban az ésszerű mértékű, jogvesztő jellegű keresetindítási határidők előzetes meghatározását a Bíróság korábban már a közösségi joggal összeegyeztethetőnek nyilvánította. A Bíróság hozzátette, hogy az ilyen határidőnek ezenkívül kellően előre láthatónak kell lennie a jogalanyok számára. A nemzeti bíróság feladata, hogy az alapügyben szereplő tényállás megvalósulásakor fennálló jogi és ténybeli helyzetet jellemző körülmények összességét figyelembe véve megvizsgálja, hogy ez így van-e. A nemzeti bíróság feladata annak vizsgálata is, hogy a nemzeti jogszabályok által előírt határidő analógia útján történő alkalmazása folytán az érintett tagállam által a közösségi jog megsértésével magánszemélyeknek okozott károk megtérítésére vonatkozó feltételek nem kedvezőtlenebbek-e, mint azok, amelyek a hasonló jellegű, nemzeti jog megsértésén alapuló igényekre vonatkoznak.

A Bíróság ezt követően az elévülési idő konkrét alkalmazása tárgyában határozva arra a következtetésre jutott, hogy a közösségi jog nem követeli meg, hogy e határidő megszakadjon vagy nyugodjon abban az esetben, ha az Európai Bizottság az EK 226. cikk szerinti kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárást indít. Hasonlóképp, az állam valamely irányelv helytelen átültetése miatti felelősségének megállapítása iránti kereset esetében – amely az adott ügy tárgyát képezte – a közösségi joggal nem ellentétes, ha a határidő akkor kezdődik, amikor e helytelen átültetés első káros következményei felmerültek, illetve amikor további káros következmények várhatók, még ha ezen időpont megelőzi is ezen irányelv szabályszerű átültetését.

Végül a károsult magatartását illetően a Bíróság úgy határozott, hogy a közösségi joggal összeegyeztethető az olyan nemzeti szabályozás, amely előírja, hogy valamely magánszemély nem kérheti azon kárának megtérítését, amelynek bekövetkezését szándékosan vagy gondatlanságból elmulasztotta elkerülni jogorvoslat igénybevételevel, feltéve hogy e jogorvoslat igénybevétele ésszerűen megkövetelhető a károsult személytől, aminek az alapügy valamennyi körülményét figyelembe vevő megítélése a kérdést előterjesztő bíróság feladata. Annak valószínűsége, hogy a tagállami bíróság az EK 234. cikk szerinti előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújt be, vagy a Bíróság előtt folyamatban lévő kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárás önmagában nem elegendő indok annak megállapításához, hogy nem ésszerű a jogorvoslat igénybevétele.

A Közösség külkapcsolataira vonatkozó joganyagot illetően egy véleményről és három ügyről kell említést tenni.

A Bíróság a 2009. november 30-án ismertetett 1/08. sz. véleményében a Bizottság kérelmére az EK 300. cikk (6) bekezdése alapján azon kérdések tárgyában foglalt állást, hogy egyrészt az Európai Közösség kizárólagos hatáskörrel vagy csak a tagállamokkal megosztott hatáskörrel rendelkezik-e az olyan megállapodásoknak a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) bizonyos tagjaival való megkötésére, amelyek arra irányulnak, hogy módosítsák a Közösség és tagállamai egyedi kötelezettségvállalásainak a szolgáltatások kereskedelméről szóló általános egyezmény (GATS) szerinti engedményes listáit, másrészt pedig, hogy mi az a megfelelő jogalap, amelyet e megállapodások megkötése során figyelembe kell venni.

Az adott esetben az 1995-ben és 2004-ben bekövetkezett bővítések szükségessé tették olyan új engedményes lista kidolgozását, amely az addig a GATS keretében saját engedményes kötelezettségvállalás-listával rendelkező tizenhárom új tagállamot is magában foglalja. A tizenhárom új tagállam kötelezettségvállalás-listáinak a Közösség és tagállamai fennálló listáival történő egységes szerkezetbe foglalása érdekében a Bizottság 2004. május 28-án megküldte a tervezett kötelezettségvállalás-módosítások és -visszavonások listáját. Márpedig a GATS XXI. cikke értelmében a kötelezettségvállalás-listák e módosításai kompenzációs igényeket keletkeztettek a WTO azon tagjai javára, akiket érintettek a listáknak az egységes szerkezetbe foglalás következtében szükségessé vált különböző kiigazításai. A Bíróság először is emlékeztetett arra, hogy a megfelelő jogalap megválasztása alkotmányos jelentőségű. A kizárólag átruházott hatáskörökkel rendelkező Közösségnek ugyanis a Szerződés olyan rendelkezésére kell alapítania az általa megkötni kívánt megállapodást, amely felhatalmazza őt e jogi aktus jóváhagyására. A Bíróság tehát megvizsgálta a Közösségnek a szóban forgó megállapodások megkötésére irányuló hatáskörét és az e megállapodáskötés vonatkozásában elképzelhető jogalapokat, mivel e két kérdés elválaszthatatlanul összefügg egymással. A Bíróság, miután elemezte az EK 133. cikk (1), (5) és (6) bekezdését, arra a következtetésre jutott, hogy a GATS érintett tagjaival történő megállapodások az Európai Közösség és a tagállamok megosztott hatáskörébe tartoznak. A megfelelő jogalapot illetően a Bíróság kifejtette, hogy a szóban forgó megállapodásoknak a „közlekedésre” vonatkozó része az EK 133. cikk (6) bekezdése harmadik albekezdésének megfelelően nem a közös kereskedelempolitika, hanem a közlekedéspolitika területéhez tartozik. A Bíróság az általa végzett elemzés alapján végül arra a következtetésre jutott, hogy az említett megállapodások megkötéséről szóló közösségi jogi aktust az EK 300. cikk (2) bekezdésével és (3) bekezdésének első albekezdésével összefüggésben értelmezett EK 133. cikk (1) és (5) bekezdésére, valamint (6) bekezdésének második albekezdésére, továbbá az EK 300. cikk (2) bekezdésével és (3) bekezdésének első albekezdésével összefüggésben értelmezett EK 71. cikkre és az EK 80. cikk (2) bekezdésére kell alapítani.

A Bíróság a C-205/06. sz., *Bizottság kontra Ausztria* és a C-249/06. sz., *Bizottság kontra Svédország* ügyekben 2009. március 3-án hozott ítéleteiben a Bizottság által indított, kötelezettségszegés megállapítása iránti eljárás keretében megállapította, hogy a közösségi jogból eredő kötelezettségeik, valamint az egyes harmadik országokkal kötött beruházási megállapodások tőkeátutalási rendelkezései között fennálló összeegyeztethetlenségek kiküszöbölésére irányuló megfelelő lépések megtételének elmulasztásával a Svéd Királyság és az Osztrák Köztársaság nem teljesítette az EK 307. cikk második bekezdéséből eredő kötelezettségeit. Az adott ügyekben a szóban forgó különböző beruházási megállapodások olyan záradékokat tartalmaztak, amelyek biztosítják a beruházáshoz kapcsolódó kifizetések szabadon átváltható valutában történő szabad átutalását. E tekintetben e megállapodások megfeleltek az EK 56. cikk (1) bekezdése szövegének, amely tiltja a tagállamok, valamint a tagállamok és harmadik országok közötti tőkemozgásra és fizetési műveletekre vonatkozó bármilyen korlátozásokat. Ugyanakkor az EK 57. cikk (2) bekezdése, az EK 59. cikk és az EK 60. cikk (1) bekezdése arra irányuló hatáskört biztosít a Tanácsnak, hogy egyes, pontosan meghatározott esetekben korlátozza a tagállamok és a harmadik államok közötti tőkemozgásokat és fizetési műveleteket. A Bíróság először is megjegyezte, hogy az említett rendelkezések hatékony érvényesülésének biztosítása érdekében a tőke szabad mozgását korlátozó intézkedéseknek – amennyiben a Tanács ilyen intézkedéseket hoz – azonnal alkalmazhatóknak kell lenniük az érintett államok tekintetében, amelyek között azok az államok is lehetnek, amelyek a szóban forgó megállapodások valamelyikét a Svéd Királysággal és az Osztrák Köztársasággal megkötötték. A valamely tagállam és egy harmadik állam között korábban megkötött megállapodás tárgyával megegyező vagy ahhoz kapcsolódó területen harmadik államok tekintetében korlátozást bevezető intézkedések egyoldalú meghozatalára irányuló ezen tanácsi hatáskörök akkor minősülnek összeegyeztethetetlennek az említett megállapodással, ha egyrészt a megállapodás nem tartalmaz olyan rendelkezést, amely lehetővé tenné az érintett

tagállam számára, hogy a Közösség tagjaként jogait gyakorolja, és kötelezettségeinek eleget tegyen, másrészt pedig nem áll rendelkezésre olyan nemzetközi jogi mechanizmus sem, amely ezt lehetővé tenné. Másfelől a Bíróság megállapította, hogy a szóban forgó megállapodások újbóli megvitatásához szükséges idő, amely minden nemzetközi tárgyalással együtt jár, eleve összeegyeztethetetlen ezeknek az intézkedéseknek a hatékony érvényesülésével. A nemzetközi jog által biztosított egyéb eszközök igénybevételének lehetősége, mint a megállapodás felfüggesztése, sőt a szóban forgó megállapodás vagy a megállapodás egyes rendelkezéseinek felmondása túlságosan bizonytalan hatású ahhoz, hogy biztosítsa a Tanács által hozott intézkedések megfelelő alkalmazhatóságát.

A Bíróság a C-228/06. sz., *Soysal és Savatli* ügyben 2009. február 19-én hozott ítéletben az EGK–Törökország társulási megállapodáshoz csatolt kiegészítő jegyzőkönyv⁹ 41. cikkének (1) bekezdésében foglalt „standstill” klauzula tárgyában határozott. E klauzula szerint a szerződő feleknek tartózkodniuk kell attól, hogy az említett jegyzőkönyv hatálybalépésének időpontjától kezdve egymás között új korlátozásokat vezessenek be a letelepedési joggal és a szolgáltatásnyújtás szabadságával kapcsolatban.

A tárgybeli ügyben két török állampolgárról volt szó, akik az említett társulási megállapodás jogcímén a szolgáltatásnyújtás szabadságával szándékoztak élni valamely tagállam területén. A Bíróság először is emlékeztetett arra, hogy e rendelkezésnek, amelyet világos, pontos és feltétlen kifejezésekkel fogalmaztak meg, közvetlen hatálya van. Ezt követően akként értelmezte a szóban forgó rendelkezést, hogy az az EGK–Törökország társulási megállapodáshoz csatolt kiegészítő jegyzőkönyvnek az érintett tagállam vonatkozásában történő hatálybalépésétől kezdve tiltja olyan vízumkötelezettség bevezetését, amelynek célja, hogy a török állampolgárok számára lehetővé tegye a valamely tagállam területére abból a célból történő belépést, hogy ott a Törökországban letelepedett valamely vállalkozás nevében szolgáltatásokat nyújtsanak, ha a jegyzőkönyv hatálybalépésének időpontjában ilyen vízumkötelezettség nem állt fenn.

A Bíróság szerint e következtetést nem érvénytelenítheti az a körülmény, hogy az említett korlátozás olyan nemzeti szabályozásból ered, amely valamely másodlagos közösségi jogi rendelkezés végrehajtását szolgálja, mivel a Közösség által kötött nemzetközi megállapodások elsőbbséget élveznek a másodlagos közösségi joggal szemben.

Unió polgárság

A C-544/07. sz. *Rüffler*-ügyben 2009. április 23-án hozott ítélet jó példaként szolgál az uniós polgárok mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogának alkalmazására.

U. Rüffler korábbi német munkavállaló, aki nyugdíjas korára Lengyelországban telepedett le, Németországból két nyugellátásban részesült, amelyek közül az egyik ugyanebben a tagállamban, míg a másik Lengyelország területén adóköteles. U. Rüffler azzal a kérelemmel fordult a lengyel adóhatósághoz, hogy a Lengyelországban fizetendő jövedelemadókat csökkentsék az általa Németországban fizetett egészségbiztosítási járulékok összegével. E kérelmet azonban elutasították azzal az indokkal, hogy a lengyel jogszabályok értelmében csak a lengyelországi egészségbiztosítási intézmény részére fizetett járulékokat lehet levonni a jövedelemadóból. Az ügy nemzeti bíróság, majd a közösségi bíróság elé került.

⁹ A Brüsszelben 1970. november 23-án aláírt – a Közösség nevében az 1972. december 19-i 2760/72/EGK tanácsi rendelettel (HL L 293., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 11. fejezet, 11. kötet, 41. o.) megkötött, jóváhagyott és megerősített – kiegészítő jegyzőkönyv.

A Bíróság a felperes és a kérdéseket előterjesztő bíróság álláspontjától eltérően – akik az EK 12. cikkre és az EK 39. cikkre alapították érvelésüket – mindenekelőtt kizárta az EK 39. cikk alkalmazását, mivel e cikk csak az aktív vagy álláskereső munkavállalókra vonatkozhat. U. Rüffler ugyanakkor hivatkozhat uniós polgár jogállására, vagyis a tagállamok területén való szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jogára, amelyet az EK 18. cikk biztosít. Következésképpen a Bíróság megvizsgálta a lengyel adójogszabályok e cikkel való összeegyeztethetőségét, és akként határozott, hogy mivel e szabályozás a járulékokhoz kapcsolódó adókedvezmény megadását ahhoz a feltételhez köti, hogy a járulékokat lengyel egészségbiztosítóhoz fizessék be, és ahhoz vezet, hogy a más tagállam biztosítójának járulékokat fizető adóalanyoktól megtagadják e kedvezményt, a lengyel szabályozás hátrányosan kezeli azokat az adóalanyokat, akik a szabad mozgáshoz való jogukat gyakorolták, amikor elhagyták azt a tagállamot, ahol a keresőtevékenységük egészét folytatták, és Lengyelországba költöztek. A jövedelemadóból történő levonhatóságot biztosító jog ilyen korlátozása a tagállamok területén való szabad mozgáshoz és tartózkodáshoz való jog objektíven nem igazolható korlátozásának minősül.

Az áruk szabad mozgása

E területen három ügy szemlélteti a mennyiségi korlátozásokkal azonos hatású intézkedés körülhatárolásával kapcsolatos nehézségeket.

A Bíróság a C-110/05. sz., *Bizottság kontra Olaszország* ügyben 2009. február 10-én hozott ítéletében az eljárás szóbeli szakaszának újbóli megnyitását követően határozott a Bizottság azon keresetéről, amelyben az annak megállapítását kérte a Bíróságtól, hogy az Olasz Köztársaság – mivel a segédmotoros kerékpárok, a motorkerékpárok, a motoros triciklik, valamint a négykerekű motorkerékpárok tekintetében megtiltotta, hogy azokkal pótkocsit vontassanak – nem teljesítette az EK 28. cikkből eredő kötelezettségeit. A Bíróság szerint nem sérti meg az említett cikkből eredő kötelezettségeit az a tagállam, amely a közúti biztonság védelmével kapcsolatos indokok miatt olyan tilalmat ír elő, miszerint nem vontatható ilyen járművekkel a kifejezetten e járművekhez tervezett, más tagállamokban jogszerűen gyártott és forgalmazott pótkocsi. A Bíróság kifejtette, hogy az ilyen tilalom kétségtávol az említett cikk által tiltott, a behozatalra vonatkozó mennyiségi korlátozásokkal azonos hatású intézkedésnek minősül, amennyiben azzal a hatással jár, hogy akadályozza a kifejezetten a motorkerékpárokhoz tervezett pótkocsiknak az érintett piacra jutását, mivel e tilalom jelentős hatással van a fogyasztók magatartására, és mivel akadályozza e piacon a kereslet kialakulását az ilyen pótkocsik iránt. Ugyanakkor az említett tilalmat jelen esetben a közúti közlekedés biztonsága védelméhez kapcsolódó indokok által igazoltnak kell tekinteni. E tekintetben, jóllehet az áruk szabad mozgása korlátozásának az igazolása érdekében feltétlenül érvényesítendő követelményre hivatkozó tagállamnak kell bizonyítania, hogy az általa alkalmazott szabályozás a követett jogszerű cél elérésére alkalmas, és ahhoz szükséges, ez a bizonyítási teher nem terjedhet annak megköveteléséig, hogy e tagállam objektív bizonyítékot szolgáltatson arról, hogy semmilyen más elképzelhető intézkedés nem tudná ugyanazt a célt ugyanolyan feltételekkel elérni. Ugyanis, bár nem kizárt, hogy a szóban forgó tilalomtól eltérő intézkedések is biztosíthatják a közúti biztonság bizonyos szintjét a motorkerékpárból és pótkocsiból álló együttes közlekedése során, a tagállamoktól nem tagadható meg annak lehetősége, hogy az olyan célt, mint a közúti közlekedés biztonsága, olyan általános és egyszerű szabályok bevezetése útján érik el, amelyeket a vezetők könnyen megértenek és alkalmaznak, valamint amelyek az illetékes hatóságok által könnyen kezelhetők és ellenőrizhetők.

A C-531/07. sz. *Fachverband des Buch- und Medienwirtschaft* ügyben 2009. április 30-án hozott ítélet a német nyelvű könyvek árával kapcsolatos osztrák szabályozásra vonatkozik, amely előírja, hogy a kiadó vagy az importőr köteles a fogyasztói árat megállapítani és közzétenni, valamint hogy az importőr a kiadó által a kiadó államra nézve megállapított vagy javasolt fogyasztói árnál

alacsonyabb árat – a benne foglalt hozzáadottérték-adó levonása mellett – nem állapíthat meg. A Bíróság szerint az osztrák szabályozás, még ha a könyvek értékesítési módjára vonatkozik is, nem egyformán érinti a hazai könyvek és a más tagállamokból származó könyvek forgalmazását, amennyiben azt a kötelezettséget támasztja az importőrökkel szemben, hogy a kiadás szerinti államban alkalmazott árnál alacsonyabb árat ne állapítsanak meg. A Bíróság kifejtette, hogy a szóban forgó szabályozás a más tagállamokból származó német nyelvű könyvek tekintetében a hazai könyvekhez képest kedvezőtlenebb bánásmódot ír elő, mivel megakadályozza az osztrák importőröket és a külföldi kiadókat abban, hogy az importpiac jellegzetességeinek megfelelő minimális kiskereskedelmi árat határozzanak meg, miközben az osztrák kiadók saját termékeikre nézve a nemzeti piacon saját maguk szabadon állapíthatják meg a legalacsonyabb kiskereskedelmi árat. Az ilyen szabályozás tehát a Bíróság szerint az áruk szabad mozgása korlátozásának minősül. A Bíróság ezenkívül megállapította, hogy e korlátozás nem volt igazolt. Hangsúlyozta többek között, hogy a könyvek mint kulturális javak védelme felfogható az áruk szabad mozgását korlátozó intézkedések igazolására alkalmas, közérdeken alapuló feltétlenül érvényesítendő követelményként, feltéve hogy az ilyen intézkedés alkalmas a kitűzött cél elérésére, és nem megy túl az annak megvalósításához szükséges mértéken. Márpedig az adott ügyben a könyvek mint kulturális javak védelmének célja megvalósítható volt az importőröket kevésbé korlátozó intézkedések révén is, például lehetővé téve számukra vagy a külföldi kiadó számára, hogy az osztrák piacon az e piac jellegzetességeit tekintetbe vevő eladási árat állapítsanak meg. Következésképpen a Bíróság úgy ítélte meg, hogy az az osztrák szabályozás, amely megtiltja a német nyelvű könyvek importőreinek, hogy a kiadó által a kiadó államra nézve megállapított vagy javasolt fogyasztói árnál alacsonyabb árat állapítsanak meg, az áruk szabad mozgásának olyan korlátozását képezi, amely a közösségi jog alapján nem igazolható.

A Bíróságot a C-142/05. sz., *Mickelsson és Roos* ügyben 2009. június 4-én hozott ítélet kapcsán azon svéd szabályozásnak többek között az EK 28. cikkkel és az EK 30. cikkel való összeegyeztethetőségéről kérdezték, amely bizonyos vizek kivételével megtiltotta a motoros vízi sporteszközök egyes típusainak, vagyis „olyan járműveknek” a használatát, „amelyek hosszúsága kisebb, mint 4 méter, és [...] fő meghajtó forrásuk a vízturbinát meghajtó belső égésű motor, és [...] amelyeket rendeltetésük szerint egy vagy több olyan személy irányít, akik nem a jármű törzsének belsejében, hanem annak felületén ülnek, állnak vagy térdelnek”. A Bíróság szerint az említett cikkekkel nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely a környezetvédelem okán megtiltja az ilyen motoros vízi sporteszközök kijelölt vízi utakon kívüli használatát, feltéve egyrészt, hogy az illetékes nemzeti hatóságok kötelesek végrehajtási intézkedéseket hozni az olyan hajózható vízi utakon kívüli vizek kijelölésére, ahol használhatók e sporteszközök, másrészt pedig, hogy e hatóságok ténylegesen is gyakorolták az e tekintetben őket megillető hatáskörüket, és kijelölték a nemzeti rendeletben előírt feltételeknek megfelelő vizeket, végül pedig, hogy az ilyen intézkedéseket e szabályozás hatálybalépését követően ésszerű határidőn belül fogadták el. Kétségtelen, hogy amennyiben a vizek és hajózható vízi utak kijelölésére vonatkozó nemzeti szabályok azzal a hatással járnak, hogy megakadályozzák e járművek használóit abban, hogy e termékeket rendeltetésszerűen és megfelelően használják, vagy jelentősen csökkentik használatukat, aminek vizsgálata a kérdést előterjesztő bíróság feladata, az ilyen szabályok jelentős hatással lehetnek a fogyasztók magatartására, akik annak ismeretében, hogy az ilyen szabályozás által engedélyezett használat igen korlátozott, gyakorlatilag alig érdekeltek abban, hogy megvegyék a szóban forgó terméket. Az ilyen szabályok így azzal a hatással járhatnak, hogy akadályozzák e termékeknek az érintett nemzeti piacra való jutását, e szabályokat tehát az EK 28. cikkben tiltott, a behozatalra vonatkozó mennyiségi korlátozásokkal azonos hatású intézkedéseknek kell tekinteni. Az ilyen szabályozás ugyanakkor a Bíróság szerint igazolható a környezet védelmére irányuló céllal, feltéve hogy tiszteletben tartja a fent említett feltételeket. Ugyanis, még ha a motoros vízi sporteszközök használatának korlátozása vagy tilalma megfelelő eszköz is a környezet védelmének biztosítására, a nemzeti szabályozás igazolása érdekében a nemzeti hatóságok

feladata annak bizonyítása, hogy az áruk szabad mozgását érintő korlátozó hatás nem haladja meg az említett cél eléréséhez szükséges mértéket. Ezzel összefüggésben, jóllehet nem kizárt, hogy a szóban forgó tilalomtól eltérő intézkedések is biztosíthatják a környezet bizonyos szintű védelmét, a tagállamokkal szemben nem tagadható meg annak lehetősége, hogy az olyan célt, mint a környezet védelme, olyan általános szabályok bevezetése útján érik el, amelyek egyrészt szükségesek az érintett tagállam földrajzi sajátosságai miatt, másrészt pedig az illetékes hatóságok által könnyen kezelhetők és ellenőrizhetők. Mindazonáltal, mivel maga a nemzeti szabályozás megfogalmazása arra enged következtetni, hogy a végrehajtási rendelkezésekben kijelölendő vízi utakon veszély okozása vagy a környezet szempontjából elfogadhatatlannak ítélt káros hatások nélkül használhatók a motoros vízi sporteszközök, ebből következik, hogy az e termékek hajózható vízi utakon kívüli használatára vonatkozó általános tilalom olyan intézkedésnek minősül, amely meghaladja a környezetvédelemre irányuló cél eléréséhez szükséges mértéket. Másfelől, ha a kérdést előterjesztő bíróság azt állapítaná meg, hogy a végrehajtási intézkedéseket ésszerű határidőn belül, azonban az alapügyben szereplő tényállás megvalósulását követően fogadták el, és hogy ezen intézkedések azon vizeket, ahol az alapügyben szereplő vádlottak a motoros vízi sporteszközöket vezették, ami miatt eljárás indult ellenük, hajózható vízi útként jelölték ki, az említett vádlottaknak – annak érdekében hogy a nemzeti intézkedés megőrizze arányosságát, és ennél fogva a környezet védelmére irányuló cél tekintetében való igazoltságát – meg kell engedni, hogy e kijelölésre hivatkozhassanak, amit egyébként az esettől függően a kedvezőbb büntetőtörvény, illetve az enyhébb büntetés visszaható hatályára vonatkozó általános közösségi elv is előír.

Mezőgazdaság

A mezőgazdasággal kapcsolatos jogviták száma évek óta folyamatosan csökken, és ez a tendencia érvényesült 2009-ben is.

Ezért csak a C-478/07. sz. *Budějovický Budvar* ügyben 2009. szeptember 8-án hozott ítéletet említjük, amely a „BUD” elnevezés eredetmegjelölésként történő védelmére vonatkozik. A földrajzi jelzések és eredetmegjelölések oltalmáról szóló, 2006. március 20-i tanácsi rendelet¹⁰ arra irányul, hogy biztosítsa a fogyasztókat arról, hogy az említett rendelet alapján bejegyzett földrajzi jelzéssel ellátott mezőgazdasági termékek meghatározott földrajzi területről való származásuknál fogva egyedi jellemzőkkel rendelkeznek, és így földrajzi származásuknak köszönhetően minőségi garanciát nyújtanak. Az ún. „minősített” eredetmegjelölések és földrajzi jelzések oltalomban részesülnek, amennyiben a rendeletben meghatározott feltételeknek megfelelnek. Ezzel szemben a rendelet nem alkalmazandó az úgynevezett „egyszerű” földrajzi jelzésekre, azaz azokra, amelyek nem követelik meg, hogy a termékek a származási helyükhöz kötődő sajátos tulajdonsággal vagy hírnévvel rendelkezzenek. Mindazonáltal az ilyen, az áruk szabad mozgását korlátozó egyszerű földrajzi eredetjelző valamely tagállam általi oltalomban részesítése bizonyos feltételek mellett igazolható a közösségi jog alapján. Ebben az ügyben egy cseh sörgyár a bécsi kereskedelmi bíróság előtt eljárást indított az iránt, hogy egy bécsi italforgalmazót kötelezzenek arra, hogy hagyjon fel az Egyesült Államokban letelepedett sörgyár által gyártott sör American Bud védjegy alatt történő forgalmazásával, tekintettel arra, hogy a Cseh Köztársaságtól eltérő államból származó sörre ezen megjelölés használata ellentétes az Ausztria és a Csehszlovák Szocialista Köztársaság között 1976-ban létrejött kétoldalú egyezmény rendelkezéseivel. A „Bud” megjelölés ezen egyezmény alapján oltalom alatt álló megjelölés, amelyet ezért kizárólag cseh termékek számára tartanak fenn. A bécsi bíróság által feltett azon kérdéssel kapcsolatban, hogy a „Bud” elnevezés milyen feltételek

¹⁰ A mezőgazdasági termékek és élelmiszerek földrajzi jelzéseinek és eredetmegjelöléseinek oltalmáról szóló, 2006. március 20-i 510/2006/EK tanácsi rendelet (HL L 93., 12. o.).

mellett részesülhet oltalomban a Cseh Köztársaságban gyártott sör vonatkozásában az említett kétoldalú egyezmény értelmében, a Bíróság megállapította, hogy a „Bud” elnevezés egyszerű és közvetett földrajzi eredetjelzőnek minősülhet, azaz olyan elnevezésnek, amely esetében nincsen közvetlen kapcsolat egyfelől a termék adott minősége, hírneve vagy egyéb jellemzője, és másfelől meghatározott földrajzi eredete között, az ilyen elnevezés továbbá önmagában nem földrajzi név, de alkalmas legalább arra, hogy tájékoztassa a fogyasztót arról, hogy az így jelölt termék egy adott helységről, régióból vagy országból származik. Amennyiben a kereskedelmi bíróság a „Bud” elnevezést egyszerű földrajzi eredetjelzőnek minősítené, azt kellene megvizsgálnia, hogy a Cseh Köztársaságban fennálló tényleges körülmények és a fogyasztók észlelése szerint a „Bud” elnevezés alkalmas-e legalább arra, hogy tájékoztassa a fogyasztót arról, hogy a vele jelölt termék ennek a tagállamnak egy adott régiójából vagy helységről származik, és nem vált-e e tagállamban szokásos elnevezéssé. E körülmények között a közösségi joggal nem ellentétes sem az ilyen egyszerű földrajzi jelzés nemzeti oltalma, sem pedig ennek az oltalomnak kétoldalú szerződés útján más tagállam területére történő kiterjesztése. Mindazonáltal a kereskedelmi bíróság álláspontja szerint a „Bud” elnevezést inkább eredetmegjelölésnek kell minősíteni, amely olyan termékeket jelöl, amelyeknek a jellemzői a származási helyükhöz kapcsolódó természeti és emberi tényezőknek köszönhetők. Emiatt a kereskedelmi bíróság arra is választ keresett, hogy a földrajzi jelzések oltalmáról szóló közösségi rendelettel ellentétes-e a „Bud” eredetmegjelölés oltalomban részesítése, amelynek az e rendelet alapján történő bejegyzését nem kérelmezték. A Cseh Köztársaság ugyanis az Európai Unióhoz való csatlakozásakor csak három olyan eredetjelzőnek kért közösségi oltalmat, amely Česke Budějovice városában gyártott sörökre vonatkozik, méghozzá a „Budějovické pivo”, a „Českobudějovické pivo” és a „Budějovický měštanský” sörre, amely egy „Bud Super Strongnak” nevezett baksört jelöl. A Bíróság álláspontja szerint a földrajzi jelzések és eredetmegjelölések oltalmáról szóló rendelet kimerítő jellegű, és így ellentétes vele a két tagállam közötti – a szóban forgó kétoldalú szerződésekhez hasonló – szerződésekben található oltalmi szabályozás alkalmazása, amely az egyik tagállam joga szerint eredetmegjelölésnek minősülő elnevezésnek annak ellenére oltalmat biztosít egy másik tagállamban, ahol ezt az oltalmat ténylegesen igénylik, hogy nem kérték ennek az eredetmegjelölésnek az említett rendelet alapján történő bejegyzését.

A személyek, a szolgáltatások és a tőke szabad mozgása

A Bíróság ebben az évben is számos ítéletet hozott egyfelől az alapvető szabadságok közösségi szabályozás útján történő megvalósításával, másfelől az alapvető szabadságok bizonyos nemzeti szabályozások által történő korlátozásával kapcsolatban. Több ügy is egyszerre több alapszabadság gyakorlásával foglalkozik, ezért a szabadságokénti bemutatás célszerűbbnek tűnik az ítéletenkénti bemutatásnál.

A letelepedés szabadságával és a munkavállalók szabad mozgásával kapcsolatban a C-311/06. sz. *Consiglio Nazionale degli Ingegneri* ügyben 2009. január 29-én hozott ítéletet kell megemlíteni, amely a legalább hároméves szakoktatást és szakképzést lezáró felsőfokú oklevelek elismerésének általános rendszeréről szóló, 1988. december 21-i 89/48/EGK irányelv¹¹ értelmezésére vonatkozik. Az előzetes döntéshozatal céljából a Bíróság elé terjesztett kérdések közelebbről arra a lehetőségre vonatkoztak, hogy az olyan, tagállam hatósága által kiállított oklevélnek honosítását kérő személy, akinek az oklevele nem igazolja valamely, e tagállam oktatási rendszerének keretébe tartozó képzés elvégzését, és nem is vizsga letételén vagy az e tagállamban szerzett szakmai tapasztalat megszerzésén alapul, az említett irányelv rendelkezéseire hivatkozhat-e valamely szabályozott

¹¹ Az 1988. december 21-i 89/48/EGK tanácsi irányelv (HL L 19., 16. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 1. kötet, 337. o.).

szakmának a fogadó tagállamban való megkezdése érdekében. A Bíróság nemleges választ adott, megállapítva, hogy a szakképesítés megszerzéséről szóló tanúsítvány csak akkor tekinthető az ezen irányelv értelmében vett „oklevéllel” egyenértékűnek, ha e szakképesítést – részben vagy egészben – a szóban forgó tanúsítványt kiállító tagállam oktatási rendszere keretében szerezték meg. Másfelől a képesítés megszerzéséről szóló tanúsítvány, amennyiben kiegészítő szakképesítés meglétét igazolja, megkönnyíti a foglalkozás megkezdését. A Bíróság álláspontja szerint az olyan személy számára, akinek a származási tagállam által kibocsátott képesítés megszerzéséről szóló tanúsítványa önmagában nem teszi lehetővé valamely szabályozott szakma gyakorlását, annak lehetővé tétele, hogy e szakma gyakorlását mégis megkezdhesse úgy, hogy a valamely másik tagállamban szerzett honosítási okirat nem igazolja kiegészítő szakképesítés vagy szakmai tapasztalat megszerzését, ellentétes lenne azon elvvel, miszerint a tagállamok fenntartják maguknak annak lehetőségét, hogy a szükséges képzés alapvető színvonalát úgy határozzák meg, hogy általa biztosítani tudják a területükön nyújtott szolgáltatások minőségét.

A letelepedés szabadsága, és azzal összefüggésben a szolgáltatásnyújtás szabadsága, illetve a tőke szabad mozgása terén a Bíróság több, a közegészség védelmére irányuló célt követő nemzeti szabályozással kapcsolatos ítéletet hozott.

Ezek közül két ítéletet említünk meg, amelyek olyan olasz és német jogszabályi rendelkezésekkel kapcsolatosak, amelyek előírják, hogy csak gyógyszerészek szerezhetik meg gyógyszerterek tulajdonjogát, illetve csak gyógyszerészek üzemeltethetnek gyógyszerteret. A C-171/07. és C-172/07. sz., *Apothekerkammer des Saarlandes* és társai egyesített ügyekben 2009. május 19-én hozott ítéletében a Bíróság megállapította, hogy nem ellentétes az EK 43. cikkel és az EK 48. cikkel az ilyen szabályozás. Igaz, hogy a gyógyszerészeti képesítéssel nem rendelkező személyek ilyen kizárása az EK 43. cikk szerinti korlátozásnak minősül. A Bíróság álláspontja szerint azonban e korlátozás igazolható a közegészség védelmével, illetve közelebbről a lakosság biztonságos és minőségi gyógyszerellátásának biztosítására irányuló céllal. Figyelemmel ugyanis a gyógyszerek igen sajátos jellegére, amelyek gyógyhatásaik révén élesen elkülönülnek a többi terméktől, és a túlzott gyógyszerfogyasztásnak vagy a gyógyszerek nem megfelelő alkalmazásának a közegészségügyi és a társadalombiztosítási rendszerek pénzügyi egyensúlyára gyakorolt kockázataira, a tagállamoknak joguk van szigorú követelményeket támasztani a gyógyszer-kiskereskedelmi tevékenység végzésére feljogosított személyekkel szemben, különösen a gyógyszerek értékesítési módjait és a nyereségre való törekvést illetően. A tagállamok így főszabály szerint fenntarthatják kizárólag a gyógyszerészek részére a gyógyszerek kiskereskedelmi értékesítésének jogát, azon indokból kifolyólag, hogy ők azok a személyek, akiknek a fogyasztók részére garanciát és tájékoztatást kell adniuk. A C-531/06. sz., *Bizottság kontra Olaszország* ügyben 2009. május 19-én hozott ítéletében a Bíróság hasonló érvelést követett annak megállapításához, hogy az Olasz Köztársaság azzal, hogy hatályában fenntartotta azt a szabályozást, amely a magángyógyszertárak üzemeltetésére csak gyógyszerészdiplomával rendelkező magánszemélyeket, illetve kizárólag gyógyszerész tagokból álló üzemeltető társaságokat jogosít, nem szegte meg az EK 43. cikkből és az EK 56. cikkből eredő kötelezettségeit. A Bíróság ugyanezen következtetésre jut azon jogszabályi rendelkezésekkel kapcsolatban is, amelyek lehetetlenné teszik a gyógyszerészeti készítmények forgalmazásával foglalkozó vállalkozások számára, hogy részesedést szerezzenek az önkormányzati gyógyszertárakat üzemeltető társaságokban.

Ezzel szemben a C-169/07. sz. *Hartlauer*-ügyben 2009. március 10-én hozott ítéletében a Bíróság megállapította, hogy az EK 43. cikkel és az EK 48. cikkel ellentétesek azok a nemzeti rendelkezések, amelyek értelmében önálló fogászati poliklinika formájában működő egészségügyi magánintézmény létesítéséhez engedély szükséges, és amelyek szerint ezen engedély kiadását meg kell tagadni, ha az egészségbiztosítási pénztárral szerződésben álló orvosok által már biztosított ellátási kínálatra tekintettel ilyen intézmény létrejöttét semmilyen igény nem igazolja.

A Bíróság álláspontja szerint az ilyen szabályozás nem alkalmas a minőségi, kiegyensúlyozott és mindenki számára hozzáférhető orvosi szolgáltatás fenntartására irányuló célok megvalósulásának biztosítására, valamint a szociális biztonsági rendszer pénzügyi egyensúlyát súlyosan veszélyeztető kockázat megelőzésére, mivel nem alkalmaz ilyen feltételeket a csoportpraxisokra, és nem alapul olyan feltételen, amely képes lenne kellőképpen korlátok közé szorítani a nemzeti hatóságok mérlegelési jogkörének gyakorlását. Ahhoz, hogy az ilyen rendszer igazolható legyen, olyan objektív, hátrányos megkülönböztetéstől mentes és előzetesen ismert kritériumokon kell alapulnia, amelyek kellőképpen korlátok közé szorítják a nemzeti hatóságok mérlegelési jogkörének gyakorlását. Márpedig a Bíróság szerint ilyen helyzet nem valósul meg, amennyiben az új fogászati poliklinika létesítésére vonatkozó előzetes engedély kibocsátásának feltétele az egy orvosra jutó betegek számán alapuló olyan kritérium teljesülése, amelyet előzetesen semmilyen módon nem rögzítenek, vagy hoznak az érintettek tudomására, továbbá mivel az előzetes hatósági engedélyezés rendszere olyan módszeren alapul, amely veszélyeztetheti az érintett engedély iránti kérelem elbírálásának objektivitását és pártatlanságát.

A letelepedés szabadsága és a szolgáltatásnyújtás szabadsága terén a C-518/06. sz., *Bizottság kontra Olaszország* ügyben 2009. április 28-án hozott ítéletet kell kiemelni, amelynek tárgya azon olasz szabályozás volt, amely minden biztosítóintézet, így a más tagállambeli székhelyű, de Olaszországban működő biztosítóintézetek számára is előírja, hogy gépjármű-felelősségbiztosítást nyújtsanak minden lehetséges ügyfél kérésére. A Bíróság megállapította, hogy az ilyen szabályozás hatályban tartásával az Olasz Köztársaság nem szegte meg az EK 43. cikkéből és az EK 49. cikkéből eredő kötelezettségeit. Igaz, hogy az ilyen szerződéskötési kötelezettség korlátozza a letelepedés szabadságát és a szolgáltatásnyújtás szabadságát. A Bíróság álláspontja szerint azonban e korlátozást igazolja a szociális védelemre irányuló cél, amelynek a lényege alapvetően a közúti balesetek károsultjainak nyújtott megfelelő kártérítés biztosítása. A kérdéses szabályozás arányosságát illetően a Bíróság emlékeztet arra, hogy nem szükséges, hogy a valamely tagállam hatóságai által hozott korlátozó intézkedés megfeleljen a tagállamok összessége által osztott elgondolásnak a jogos érdek védelmének módjait illetően. Ennélfogva az a tény, hogy bizonyos tagállamok eltérő rendszer bevezetése mellett döntöttek annak biztosítása érdekében, hogy valamennyi gépjármű-tulajdonos köthesse nem túlzott díjszabású gépjármű-felelősségbiztosítást, nem bizonyítja, hogy a szerződéskötési kötelezettség meghaladja a kitűzött célok eléréséhez szükséges mértéket.

Megjegyezzük, hogy ugyanebben az ítéletben a Bíróság a 92/49/EGK irányelv¹² 9. cikkére is utalt annak megállapításakor, hogy az nem kimerítően határozza meg a székhely szerinti tagállam által gyakorolt felügyelet elvének hatályát, kimondva, hogy a pénzügyi ellenőrzés „többek között” magában foglalja a biztosítóintézet teljes tevékenységére vonatkozóan a fizetőképességi állapot és a biztosítástechnikai tartalékok képzésének ellenőrzését. Mindazonáltal e rendelkezés nem értelmezhető úgy, hogy a székhely szerinti tagállam olyan kizárólagos felügyeleti hatáskörrel rendelkezik, amely kiterjed a biztosítóintézetek üzleti gyakorlatára. Ebből következik, hogy e rendelkezés nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a fogadó tagállam ellenőrizze azon módokat, ahogy a letelepedés szabadsága vagy a szolgáltatásnyújtás szabadsága értelmében az ezen államban működő biztosítóintézetek biztosítási díjait számítják, valamint a szankciókiszabást.

¹² Az életbiztosítás körén kívül eső közvetlen biztosításra vonatkozó törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések összehangolásáról és a 73/239/EGK irányelv, valamint a 88/357/EGK irányelv módosításáról szóló, 1992. június 18-i 92/49/EGK tanácsi irányelv (HL L 228., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 1. kötet, 346. o.).

A szolgáltatásnyújtás szabadsága terén a C-42/07. sz., *Liga Portuguesa de Futebol Profissional és Baw International* ügyben 2009. szeptember 8-án hozott ítélet alkalmat adott a Bíróságnak arra, hogy pontosítsa a tagállamok játékokra és fogadásokra vonatkozó szabályozásával kapcsolatos ítélkezési gyakorlatát. Ebben az ítéletben a Bíróság kimondta, hogy az EK 49. cikkkel nem ellentétes valamely tagállam olyan szabályozása, amely megtiltja a más tagállamokban letelepedett és ott jogszerűen hasonló szolgáltatásokat nyújtó magán gazdasági szereplőknek, hogy az említett tagállam területén az interneten szerencsejátékokat kínáljanak. A Bíróság álláspontja szerint az ilyen szabályozás korlátozza a szolgáltatásnyújtás szabadságát, e korlátozás azonban – a szerencsejátékok interneten történő hozzáférhetőségének sajátosságaira tekintettel – úgy tekinthető, mint amelyet a csalás és a bűncselekmények elleni küzdelem célja igazol. A szóban forgó rendszer szükségszerűségének vizsgálata kapcsán a Bíróság megállapította, hogy az interneten kínált szerencsejátékok ágazata nem képezi közösségi harmonizáció tárgyát. A tagállam tehát joggal tekintheti úgy, hogy azon egyedüli körülmény, hogy valamely magán gazdasági szereplő jogszerűen kínál az interneten az említett ágazatba tartozó szolgáltatásokat a letelepedése szerinti más tagállamban, és hogy főszabály szerint már vonatkoznak rá az utóbbi tagállamban érvényes jogi feltételek és az e tagállam illetékes hatóságai által végzett ellenőrzések, nem tekinthető a belföldi fogyasztóknak a csalás és a bűncselekmények veszélyével szembeni védelme megfelelő biztosítékának, tekintettel azokra a nehézségekre, amelyekkel az említett összefüggésben a letelepedés helye szerinti tagállam hatóságai a gazdasági szereplők tulajdonságainak és szakmai feddhetetlenségének értékelése során szembesülhetnek. Ezenkívül a fogyasztó és a gazdasági szereplő közötti közvetlen kapcsolat hiánya miatt az interneten hozzáférhető szerencsejátékok a gazdasági szereplők által a fogyasztók rovására esetlegesen elkövetett csalások tekintetében eltérő és megnövekedett jelentőségű veszélyeket hordoznak, mint e játékok hagyományos piacai. Egyébiránt nem lehet kizárni azt a lehetőséget, hogy az a gazdasági szereplő, amely védnöke a fogadásai tárgyát képező egyes sportversenyeknek, valamint az e versenyeken részt vevő bizonyos csapatoknak, olyan helyzetbe kerül, amely lehetővé teszi számára, hogy közvetlenül vagy közvetetten befolyásolja az említett versenyek eredményét, és ily módon növelje nyereségét.

A szolgáltatásnyújtás szabadsága és a tőke szabad mozgása terén meg kell említeni a C-155/08. és C-157/08. sz., *X és Passenheim-van Schoot* egyesített ügyekben 2009. június 11-én hozott ítéletet, amelynek a tárgya a holland szabályozás által arra az esetre vonatkozóan előírt elévülési idő volt, ha a tagállami adóhatóságok elől megtakarításokat és az ilyen vagyonból származó jövedelmeket titkolnak el. E tekintetben a Bíróság kimondta, hogy az EK 49. cikkkel és az EK 56. cikkkel nem ellentétes az, hogy valamely tagállam – amennyiben e tagállam adóhatóságai nem rendelkeznek vizsgálat elindítását lehetővé tevő bizonyítékkal az ilyen vagyon létezéséről – hosszabb elévülési időt alkalmaz az utólagos adómegállapítás vonatkozásában, ha e vagyon más tagállamban található, mint akkor, ha az az első tagállamban található. A Bíróság álláspontja szerint e cikkekkkel nem ellentétes az sem, ha ilyen esetben az említett külföldi vagyonok és jövedelmek eltitkolásáért kiszabott bírságot az utólagosan megállapított adó összegével arányosan és következőképpen hosszabb időszak függvényében számítják ki. A Bíróság megállapította, hogy noha az ilyen szabályozás egyszerre minősül a szolgáltatásnyújtás szabadsága és a tőke szabad mozgása korlátozásának, ez igazolható az adóellenőrzések hatékonysága fenntartásának szükségességével, valamint az adókijátszás elleni küzdelemmel, feltéve hogy megfelel az arányosság elvének. Ez utóbbival kapcsolatban a Bíróság hangsúlyozta, hogy amennyiben valamely tagállam adóhatósága nem rendelkezik bizonyítékkal vizsgálat elindítását lehetővé tevő tényezők létezéséről, e tagállamnak nem áll módjában a másik tagállam illetékes hatóságaihoz fordulni annak érdekében, hogy ez utóbbiak az adó helyes összegének megállapításához szükséges információkat átadják számára. Ezzel szemben, ha valamely tagállam adóhatóságai rendelkeznek olyan bizonyítékkal, amely lehetővé teszi számukra, hogy más tagállamok illetékes hatóságaihoz forduljanak, azon egyszerű tény, hogy az érintett adóköteles tényezők másik tagállamban találhatók, nem igazolja az utólagos adómegállapítás kiegészítő elévülési idejének általános

alkalmazását, amely egyáltalán nem függ a kölcsönös segítségnyújtási mechanizmusok hasznos igénybevételéhez szükséges időtartamtól.

Végül a tőke szabad mozgásának elvével kapcsolatban a Bíróság két olyan határozatot hozott, amelyek különös figyelmet érdemelnek.

Először is, a C-318/07. sz. *Persche*-ügyben 2009. január 27-én hozott ítéletet kell megemlíteni, amelynek tárgya a közhasznú szervezetek számára nyújtott adományok érzékeny problémaköre. A Bíróság – miután megállapította, hogy az ilyen adományokra akkor is kiterjed a Szerződés tőke szabad mozgására vonatkozó rendelkezéseinek hatálya, ha tárgyi adományról van szó, amelyet hétköznapi használati tárgyak formájában nyújtanak – kimondta, hogy az EK 56. cikkel ellentétes az olyan tagállami szabályozás, amely szerint a közhasznúként elismert szervezeteknek nyújtott adományok tekintetében az adólevonás kedvezménye csak a belföldi székhelyű szervezeteknek nyújtott adományok után jár, anélkül hogy az adóalanynak bármilyen lehetősége lenne annak igazolására, hogy a más tagállamban székhellyel rendelkező szervezetnek nyújtott adomány megfelel az említett szabályozás által az adókedvezményre vonatkozóan előírt feltételeknek. A Bíróság álláspontja szerint a tagállam számára valóban megengedett, hogy az adományok utáni adólevonásra vonatkozó adójogi szabályozás keretében a belföldi és a más tagállamban székhellyel rendelkező közhasznúként elismert szervezetekkel szemben eltérő bánásmódot alkalmazzon abban az esetben, ha az utóbbiak a saját szabályozása által előnyben részesítettekől eltérő célokat követnek. Ugyanakkor a valamely tagállamban székhellyel rendelkező olyan szervezet, amely megfelel a valamely más tagállam által erre vonatkozóan előírt, az adókedvezmények igénybevételéhez szükséges feltételeknek, az utóbbi tagállam által az érintett közhasznú tevékenységek ösztönzése céljából biztosított adókedvezmények szempontjából összehasonlítható helyzetben van az utóbbi tagállamban székhellyel rendelkező, közhasznúként elismert szervezetekkel. A Bíróság álláspontja szerint a fent hivatkozott jogszabály által bevezetett eltérő bánásmód ezért a tőke mozgás szabadsága korlátozásának minősül. E korlátozás nem igazolható sem az adóellenőrzések hatékonysága fenntartásának szükségességével, sem az adókiadás elleni küzdelemmel. Ez utóbbival kapcsolatban a Bíróság azonban hozzáfűzte, hogy a harmadik országban található közhasznú szervezeteket illetően az adóztató tagállam főszabály szerint jogszerűen megtagadhatja az ilyen adólevonást, amennyiben – különösen e harmadik ország információnyújtásra vonatkozó egyezményes kötelezettségének a hiányában – a szükséges információknak az említett országtól való beszerzése lehetetlennek bizonyul.

Másodszor a C-567/07. sz. *Woningstichting Sint Servatius* ügyben 2009. október 1-jén hozott ítéletben foglalkozott a Bíróság a Szerződés tőke szabad mozgására vonatkozó rendelkezéseinek értelmezésével, ahol az előterjesztett kérdés a megfelelő lakhatás biztosítására irányuló holland szabályozásnak az e rendelkezésekkel való összeegyeztethetőségére vonatkozott. E szabályozás értelmében a lakásügy területén működő jóváhagyott holland szervezeteknek a határokon átnyúló ingatlanberuházásokkal kapcsolatos projektjeiket előzetes közigazgatási engedélyezési eljárásnak kell alávetniük, és bizonyítaniuk kell, hogy az érintett beruházásokat a hollandiai lakásügy érdekében valósítják meg. A Bíróság álláspontja szerint az ilyen kötelezettség a tőke szabad mozgásának korlátozását képezi. A Bíróság elismerte, hogy egy tagállam lakáspolitikájával, valamint az annak finanszírozhatóságával kapcsolatos követelmények közérdeken alapuló kényszerítő okokat képezhetnek, ennél fogva pedig igazolhatják az ilyen korlátozást. Mindazonáltal a Bíróság megállapította, hogy egy előzetes hatósági engedélyezési rendszer nem igazolhatja a nemzeti hatóságok részéről megnyilvánuló olyan szabad mérlegelésen alapuló magatartást, amely megfosztja a közösségi rendelkezéseket azok hatékony érvényesülésétől. Ahhoz, hogy az ilyen engedélyezés rendszere igazolható legyen, olyan objektív, megkülönböztetéstől mentes és előzetesen ismert kritériumokon kell alapulnia, amelyek kellőképpen korlátok közé szorítják

a nemzeti hatóságok mérlegelési jogkörének gyakorlását, aminek megállapítása a nemzeti bíróság feladata.

Közlekedés

A C-402/07. és C-432/07. sz., *Sturgeon és társai*, valamint *Böck és Lepuschitz* egyesített ügyekben 2009. november 19-én hozott ítéletében a Bíróságnak a „járat késésének” a 261/2004/EK rendelet¹³ szerinti fogalmával kapcsolatban kellett határoznia. Az említett rendelet átalány-kártérítést ír elő járat törlés esetére, ám nem írja azt elő a járat késése esetére. Ezekben az ügyekben a kérdést előterjesztő bíróságok előtt az utasok azzal az indokkal követelték ezen átalány-kártérítést, hogy a tervezett érkezési időponthoz képest 22, illetve 25 óra késéssel érkeztek a célállomásuk szerinti repülőtérré.

A Bíróság mindenekelőtt megjegyezte, hogy a késedelem akár jelentős időtartama sem elegendő ahhoz, hogy a járatot törölnék lehessen tekinteni. A késéssel érintett járatot – a késés időtartamától függetlenül – nem lehet törölnék tekinteni, ha az indulási időtől eltekintve a járatot érintő, az eredeti repülési terv szerinti többi tényező, így többek között az útvonal változatlan marad.

Ezt követően a kártalanításhoz való jogot illetően a Bíróság megállapította, hogy a törölt járatok utasai, valamint a késéssel érintett járatok utasai hasonló, nevezetesen idővesztésben megnyilvánuló kárt szenvednek, tehát helyzetük összehasonlítható, ezért a velük szembeni eltérő bánásmód nem indokolt. A Bíróság ezért kimondta, hogy a késéssel érintett járatok utasait a törölt járatok utasaihoz hasonlóknak lehet tekinteni a kártalanítás iránti jog alkalmazása szempontjából, és ezért ők is átalány-kártérítést követelhetnek a légitársaságtól, amennyiben háromórás vagy azt meghaladó késéssel érkeznek a célállomásukra, feltéve hogy a késést nem rendkívüli körülmények okozták. E tekintetben a Bíróság emlékeztetett arra, hogy a légi jármű műszaki hibája nem tekinthető rendkívüli körülménynek, kivéve, ha e hiba olyan eseményekből ered, amelyek jellegüknél vagy eredetüknél fogva nem tartoznak az érintett légitársaság rendes tevékenységi körébe, és annak tényleges befolyásán kívül esnek.

Versenyszabályok

A Bíróság a C-429/07. sz. *X BV* ügyben 2009. június 11-én hozott ítéletében általános jelleggel kimondta, hogy a Bizottság jogosult saját kezdeményezésére írásbeli észrevételeket benyújtani valamely nemzeti bírósághoz a Bizottság által az EK 81. cikk vagy az EK 82. cikk megsértése miatt kiszabott bírság adóból való levonhatóságára vonatkozó eljárásban. A Szerződés 81. és 82. cikkében meghatározott versenyszabályok végrehajtásáról szóló 1/2003 rendeletnek¹⁴ „A nemzeti bíróságokkal való együttműködés” című 15. cikke úgy rendelkezik, hogy meghatározott feltételek mellett a Bizottságnak lehetősége van arra, hogy a nemzeti bíróságok előtt folyó eljárásba beavatkozzon. A Bíróság megállapította, hogy a Bizottság azon lehetősége, hogy saját kezdeményezésére írásbeli észrevételeket nyújtson be az említett bíróságoknak, kizárólag attól a feltételtől függ, hogy azt az EK 81. cikk vagy az EK 82. cikk egységes alkalmazása megkívánja-e. Ez a feltétel abban az esetben is teljesülhet, amikor az érintett eljárás nem az EK 81. cikk vagy

¹³ A visszautasított beszállás és légi járatok törlése vagy hosszú késése esetén az utasoknak nyújtandó kártalanítás és segítség közös szabályainak megállapításáról és a 295/91/EGK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2004. február 11-i 261/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL L 46., 1. o.).

¹⁴ 2002. december 16-i 1/2003/EK tanácsi rendelet (HL L 1., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 2. kötet, 205. o.).

az EK 82. cikk alkalmazására vonatkozó ügyben folyik. Másfelől, mivel alapvető összefüggés áll fenn a bírságok, valamint az EK 81. cikk és az EK 82. cikk alkalmazása között, a nemzeti, illetve közösségi versenyhatóságok által az EK 83. cikk (2) bekezdésének a) pontja alapján kiszabott bírságok hatékonysága az EK 81. cikk és az EK 82. cikk egységes alkalmazásának egyik feltétele. Ebből következik, hogy a tagállami bíróság által a bírság összegének vagy egy részének az (adózási) eredményből való levonhatóságára vonatkozó eljárásban hozandó határozat sértheti a versenyellenes magatartásokkal kapcsolatos szankciók hatékonyságát, ezért veszélyeztetheti az EK 81. cikk és az EK 82. cikk egységes alkalmazását. A Bíróság következőképpen kimondta, hogy ilyen helyzetben az 1/2003 rendelet 15. cikke lehetővé teszi a Bizottság számára, hogy észrevételeket nyújtson be a nemzeti bírósághoz.

A kartellek terén a C-501/06. P., C-513/06. P., C-515/06. P. és C-519/06. P. sz., *GlaxoSmithKline kontra Bizottság* egyesített ügyekben 2009. október 6-án hozott ítéletében a Bíróság a gyógyszerek párhuzamos kereskedelmének korlátozására irányuló megállapodásoknak az EK 81. cikkel való összeegyeztethetőségéről határozott¹⁵. A Bíróság ebben az ítéletben kimondta, hogy a párhuzamos kereskedelem tiltására vagy korlátozására irányuló megállapodásoknak főszabály szerint az a céljuk, hogy megakadályozzák a versenyt. Ez az elv a gyógyszerágazatra is vonatkozik. Valamely megállapodás versenykorlátozó célja fennállásának megállapítása nem függhet annak bizonyításától, hogy a megállapodás a végső fogyasztók számára hátrányokkal jár. Másfelől, a Bíróság emlékeztetett arra, hogy ahhoz, hogy valamely megállapodás mentességben részesüljön az EK 81. cikk (3) bekezdése címén, hozzá kell járulnia az áruk termelésének vagy forgalmazásának javításához, illetve a műszaki vagy gazdasági fejlődés előmozdításához. Ez a hozzájárulás nem azokkal az előnyökkel azonos, amelyekből a megállapodásban érintett vállalkozások a tevékenységükkel kapcsolatban részesülnek, hanem azokkal az érzékelhető objektív előnyökkel egyezik meg, amelyek ellentételezhetik a versenynek okozott hátrányokat. A Bizottság ezért jövőre vonatkozó elemzést végezhet. Elég, ha a Bizottság arra a meggyőződésre jut, hogy annak a valószínűsége, hogy az érzékelhető objektív előny megvalósul, elegendő mértékű annak feltételezéséhez, hogy a megállapodás ilyen előnnyel jár. A Bíróság azt is megállapította, hogy valamely megállapodás annak meghatározása érdekében történő vizsgálatához, hogy e megállapodás hozzájárul-e az áruk termelésének vagy forgalmazásának javításához, illetve a műszaki vagy gazdasági fejlődés előmozdításához, továbbá hogy érzékelhető objektív előnyökkel jár-e, és amely vizsgálatot azokra a ténybeli érvekre és bizonyítékokra tekintettel kell elvégezni, amelyeket a mentesítés iránti kérelem keretében terjesztettek elő, szükségesnek bizonyulhat a megállapodással érintett ágazat jellemzőinek és esetleges sajátosságainak figyelembevétele, amennyiben e jellemzők és sajátosságok a vizsgálat eredménye szempontjából meghatározóak. E figyelembevétel nem azt jelenti, hogy a bizonyítási teher megfordul, hanem csupán azt biztosítja, hogy a mentesítés iránti kérelem vizsgálatára a kérelmező által előterjesztett megfelelő ténybeli érvek és bizonyítékok alapján kerüljön sor.

A citromsav-ágazatban létrejött jogellenes kartellel foglalkozó C-511/06. P. sz., *Archer Daniels Midland kontra Bizottság* ügyben 2009. július 9-én hozott ítéletben a Bíróság a kartellirányító szerep megállapításának a védelemhez való jogra gyakorolt következményeit határozta meg. Az ilyen szerep megállapítása ugyanis súlyos következményekkel jár a vállalkozással szemben kiszabandó bírság összegére nézve. Egyfelől súlyosító körülményről van szó, másfelől olyan körülményről, amely a vállalkozás együttműködése esetén eleve kizárja, hogy az érintett vállalkozás a bírság különösen jelentős csökkentésében részesüljön. A Bíróság kimondta, hogy a Bizottság nem

¹⁵ A gyógyszerkészítmények párhuzamos kereskedelmének korlátozására irányuló egyoldali intézkedések EK 82. cikkel való összeegyeztethetőségének vizsgálatával kapcsolatban lásd a C-468/06–C-478/06. sz. *Sot. Lélou kai Sia* ügyben 2008. szeptember 16-án hozott ítéletet (EBHT 2008., I-7139. o.).

köteles a kifogásközlésben megjelölni, hogy a bírság mértékének meghatározásánál e tényezőket milyen módon használja fel, sem különösen azt, hogy e tények alapján valamely vállalkozást a kartell irányítójának kívánja-e minősíteni, a Bizottságnak mindazonáltal kötelessége legalább e tényezőket megjelölni. Márpedig amennyiben azok a dokumentumok és bizonyítékok, amelyek a kartellirányító szerepet alátámasztják, a jogsértés miatt indított eljárás alá vont személyek tanúvallomásaiból állnak, és ezért szubjektívek, az a pusztán tény, hogy a Bizottság a kifogásközléshez csatolta ezeket az okiratokat, anélkül hogy e tényeket kifejezetten feltüntette volna a kifogásközlés szövegében, nem teszi lehetővé a vállalkozás számára, hogy felmérhesse, hogy a Bizottság mennyi hitelt tulajdonít az egyes tényezőknek, és hogy azokat vitassa, következésképpen azt sem, hogy jogait megfelelően érvényesíthesse. Ezzel a Bizottság sérti az érintett vállalkozás védelemhez való jogát. Ezért a vállalkozás kartellirányító szerepének megállapítása érdekében nem hivatkozhat e tényezőkre. Másfelől, a kifogásközlésben foglalt, e szerep megállapítását lehetővé tevő egyéb bizonyíték hiányában a Bizottság nem zárhatja ki eleve a bírság különösen jelentős csökkentésének lehetőségét a vállalkozás együttműködése esetén. Másfelől ugyanebben az ügyben a Bíróság megerősítette, hogy a jogsértésnek a Bizottság beavatkozását követő megszüntetése nem vonja maga után automatikusan a bírság összegének csökkentését. A Bíróság emlékeztetett arra is, hogy a jogsértés súlyának értékelése során – többek között – a jogsértés piacra gyakorolt tényleges hatása is olyan elem, amelyet figyelembe kell venni.

A C-125/07. P., C-133/07. P., C-135/07. P. és C-137/07. P. sz., *Erste Bank der österreichischen Sparkassen kontra Bizottság* egyesített ügyekben 2009. szeptember 24-én hozott ítéletében, amelyet a „Lombard Club” ügyben előterjesztett fellebbezés keretében hozott, a Bíróság kimondta, hogy az a tény, hogy valamely megállapodás csak egyetlen tagállamban folytatott kereskedelemre irányul, még nem zárja ki azt, hogy érinti a tagállamok közötti kereskedelmet. Az ilyen megállapodás esetén, mivel természeténél fogva azzal a hatással jár, hogy tartóssá teszi a nemzeti piacok szerinti részekre töredeződést, akadályozva ezzel az EK-Szerződés által célul kitűzött gazdasági összefonódást, a tagállamok közötti kereskedelem érintettségére vonatkozó erős vélelem áll fenn, amely csak akkor dönthető meg, ha a megállapodás jellemzőinek és a gazdasági körülményeknek a vizsgálata az ellenkezőjét bizonyítja.

Másfelől, a Bíróság kifejtette, hogy a Bizottság a valamely leányvállalat által elkövetett jogsértés esetén nem köteles elsődlegesen azt vizsgálni, hogy teljesülnek-e annak feltételei, hogy a jogsértés miatt az anyavállalat felelősségét állapítsák meg. A Bizottság ugyanis választhat, hogy a jogsértésben részt vevő leányvállalattal vagy az azt a jogsértés idején irányító anyavállalattal szemben szab-e ki bírságot.

A Bíróság összegének meghatározását illetően a Bíróság mindenekelőtt kimondta, hogy egy horizontális árkartell, amely olyan fontos ágazatot érint, mint a banki ágazat, nem kerülheti el, hogy különösen súlyos jogsértésnek minősítsék, bármi is a háttere. Ezt követően megállapította, hogy a jogsértés súlyának mérlegelésénél, ellentétben a felperesek állításával, a Törvényszék nemcsak a kartell végrehajtását, hanem annak a piacra gyakorolt tényleges hatását is figyelembe vette. Másfelől, a Bíróság álláspontja szerint a bírság összegének meghatározásakor a Bizottság által a bankok csoportjában a csúcsintézmények szerepét betöltő társaságok különböző kategóriákba sorolása érdekében a csoport tagjai piaci részesedéseinek figyelembevétele nem jelenti, hogy ez utóbbiak jogsértő magatartását a csúcsintézményeknek tudta volna be. Olyan lépésről van itt szó, amely annak biztosítására irányul, hogy a csúcsintézményekkel szemben kiszabott bírságok szintje megfelelően tükrözze saját jogsértő magatartásuk súlyát. A Bíróság végül emlékeztetett arra, hogy a bírságcsökkentés mértékét illetően korlátlan felülvizsgálati jogkörének gyakorlása során nem helyettesítheti saját értékelésével a Törvényszék értékelését.

Az erőfölénnyel való visszaélés terén a Bíróság két fontos ítéletet hozott.

A Törvényszéknek a T-340/03. sz., *France Télécom kontra Bizottság* ügyben 2007. január 30-án hozott ítélete (EBHT 2007., II-107. o.) ellen a France Télécom által benyújtott fellebbezés elbírálása során a Bíróság helybenhagyta az említett ítéletet, amelyben a Törvényszék elutasította a Bizottságnak az e társasággal szemben a franciaországi háztartási fogyasztóknak nyújtott nagy sebességű internet-hozzáférés piacán történő erőfölénnyel való visszaélés miatt 10,35 millió euró összegű bírságot kiszabó határozata ellen benyújtott keresetet. E társaság azon érvére, miszerint a Törvényszék megsértette az EK 82. cikket, amikor úgy találta, hogy a veszteségek megtérülése lehetőségének bizonyítása nem előfeltétele a felfaló piaci árak alkalmazása megállapításának, a Bíróság úgy válaszolt, hogy ez a lehetőség nem szükséges feltétele az ilyen árpolitika visszaélésszerű mivolta megállapításának. Az ilyen lehetőség pusztán a szóban forgó gyakorlat visszaélésszerű jellege értékelésekor releváns tényezőt jelenti, mivel például az átlagos változó költségeknél alacsonyabb árak alkalmazásának esetében hozzájárulhat a versenytárs kizorításától eltérő gazdasági indokok kizárásához, vagy az átlagos teljes költségeknél alacsonyabb, de az átlagos változó költségeknél magasabb árak alkalmazásának esetében egy versenytárs kizorítására irányuló terv fennállásának megállapításához. A Bíróság álláspontja szerint ráadásul a veszteségek megtérülése lehetőségének teljes hiánya sem lenne elegendő annak kizárásához, hogy a szóban forgó vállalkozásnak nem sikerül megerősítenie erőfölényét egy vagy több versenytársának a piacról való kivonulását követően, és ekképpen a piacon fennálló versenynek – pontosan a szóban forgó vállalkozás jelenléte miatt amúgy is meggyengült – szintje tovább csökkenjen, és a választási lehetőségeik korlátozódásából eredően a fogyasztók károsodjanak.

A C-385/07. P. sz., *Der Grüne Punkt – Duales System Deutschland kontra Bizottság* ügyben 2009. július 16-án hozott ítéletében a Bíróság, miután emlékeztetett arra, hogy a határidő ésszerű jellegét az egyes ügyek sajátos körülményeinek – például az ügy bonyolultságának és a felek magatartásának – figyelembevételével kell megállapítani, kimondta, hogy a versenyjogi szabályok megsértésére vonatkozó jogvita esetén a gazdasági szereplőket megillető jogbiztonság alapvető követelménye, valamint a belső piacon a torzulásmentes verseny biztosításának célja nagy jelentőséggel bír nemcsak maga a felperes és versenytársai, hanem harmadik személyek számára is az érintett személyek nagy száma és a szóban forgó gazdasági érdekek miatt. A logója szélsőségesen elterjedt használata után díjat követelő vállalkozás erőfölénnyel való visszaélésével kapcsolatos jogvitát illetően, tekintettel az említett jogvita eredményének esetleges következményeire, a Törvényszék előtt körülbelül 5 év és 10 hónapon át folyamatban levő eljárás, mivel nem igazolható az ügy semmilyen sajátos körülményével, így az ügy bonyolultságával, a felek magatartásával, a felek által előidézett eljárási nehézségek felmerülésével, illetve pervezető intézkedések vagy bizonyítás Törvényszék általi elrendelésével sem, sérti az ésszerű ítélethozatali határidő tiszteletben tartásával kapcsolatos követelményeket. Mindazonáltal a Bíróság kifejtette, hogy noha az ésszerű ítélethozatali határidő Törvényszék által történő be nem tartása eljárási szabálytalanságnak minősül, a Bíróság alapokmánya 61. cikkének első bekezdését azonban célszerűen kell értelmezni és alkalmazni. Márpedig annyiban, amennyiben nem létezik olyan ténykörülmény, amely arra utalna, hogy az ésszerű ítélethozatali határidő be nem tartásának hatása lehetett a jogvita kimenetelére, a megtámadott ítélet hatályon kívül helyezése nem orvosolná a hatékony bírói jogvédelem elvének a Törvényszék által elkövetett megsértését. Másfelől, figyelembe véve a közösségi versenyjog tiszteletben tartásának szükségességét, a Bíróság pusztán az ésszerű ítélethozatali határidő megsértésének indokával nem engedheti meg a fellebbezőnek a jogsértés fennálltának újbóli megkérdőjelezését, miközben a Bíróság az ezen jogsértéssel és az arra vonatkozó közigazgatási eljárással kapcsolatban a Törvényszék által tett megállapítások ellen irányuló jogalapok összességét mint megalapozatlant elutasította. Ezzel szemben az ésszerű ítélethozatali határidő Törvényszék általi be nem tartása kártérítési kérelemnek

adhat helyt a Közösség ellen az EK 235. cikk és EK 288. cikk második bekezdése alapján benyújtott kereset keretében.

Az állami támogatások terén is újabb ítéletek gazdagították az ítélkezési gyakorlatot. A C-319/07. P. sz., *3F kontra Bizottság* ügyben 2009. július 9-én hozott ítéletében a Bíróság a fellebbezés elbírálása keretében pontosította az arra vonatkozó ítélkezési gyakorlatot, hogy a támogatások terén hogyan működik a megsemmisítés iránti kereset mechanizmusa, amennyiben a keresetet a támogatás kedvezményezettjétől eltérő harmadik személy terjeszti elő. Az alapügy tárgya a dán munkavállalók érdekképviselői szervezetének a dán nemzetközi hajórajstromban szereplő hajók fedélzetén foglalkoztatott tengerészekre alkalmazandó, az olcsó lobogók alá átlajstromozható hajók nemzeti tengeri lobogók alatt tartását célzó jövedelemadó-mentesség formáját öltő támogatást az EK 88. cikk (2) bekezdése szerinti hivatalos vizsgálati eljárás megindítása nélkül a közös piaccal összeegyeztethetőnek minősítő bizottsági határozat megsemmisítése iránti kérelme volt. A Törvényszék az érdekképviselői szervezet által benyújtott keresetet mint elfogadhatatlant elutasította, mivel úgy ítélte meg, hogy a vitatott határozat sem a fellebbezőt, sem annak tagjait nem érintette személyükben.

Ítéletében a Bíróság mindenekelőtt emlékeztetett arra, hogy a hivatalos vizsgálati eljárást nem kezdeményező határozat elleni kereset elfogadható, amennyiben az eljárási érdekeinek védelmezésére irányuló kereset előterjesztője bizonyítja, hogy az EK 88. cikk (3) bekezdésének értelmében vett érintettnek minősül. Következésképpen nem kizárt, hogy a munkavállalói érdekképviselői szervezetet az EK 88. cikk (2) bekezdése értelmében vett érintettnek tekintsenek, amennyiben e szervezet bizonyítja, hogy magának a szervezetnek vagy tagjainak érdekeit esetleg sérti valamely támogatás nyújtása.

E tekintetben a Bíróság hangsúlyozta, hogy a kérdés az, hogy a fellebbezőnek a más érdekképviselői szervekkel szembeni versenyhelyzetét befolyásolta-e az említett támogatás nyújtása. Márpedig abból, hogy valamely érdekképviselői szerv és munkavállalók közötti megállapodás jellegénél, céljánál és az általa követett szociálpolitikai célkitűzéseknél fogva kivonható az EK 81. cikk (1) bekezdése rendelkezéseinek hatálya alól, nem vonható le az a következtetés, hogy a kollektív munkaügyi tárgyalások vagy az azokban részes felek szintén teljes egészükben és automatikusan kivonhatók a Szerződés állami támogatásokra vonatkozó rendelkezéseinek hatálya alól, vagy hogy az ezen felek által esetlegesen előterjesztett megsemmisítés iránti kereset szinte automatikusan elfogadhatatlannak tekinthető a tárgyalásokban való részvételük miatt. Ugyanis eleve kizárni annak lehetőségét, hogy valamely érdekképviselői szervezet – a kollektív munkaügyi tárgyalások során betöltött szerepére, valamint a Bizottság által a közös piaccal összeegyeztethető támogatásnak minősített nemzeti adóintézkedések e szerepre gyakorolt hatására hivatkozva – bizonyítsa, hogy az EK 88. cikk (2) bekezdésének értelmében vett érintett személynek minősül, sértené a szociálpolitika ugyanezen, többek között az EK 136. cikk első bekezdésében és az EK 138. cikk (1) bekezdésében előírt célkitűzéseit.

Másfelől, a Bíróság úgy ítélte meg, hogy tekintettel arra, hogy nem kizárt, hogy a támogatásban részesülő vállalkozások munkavállalóit képviselő szervezetek az EK 88. cikk (2) bekezdésének értelmében vett érintettként benyújthassák a szociális megfontolásokra vonatkozó észrevételeiket a Bizottságnak, amelyeket az adott esetben figyelembe vehet, a közösségi bíróságnak a jelen esetben a tengeri fuvarozás részére nyújtott állami támogatásokról szóló közösségi iránymutatásra tekintettel – amely meghatározza azokat a jogi feltételeket, amelyek alapján a vitatott támogatás összeegyeztethetősége értékelendő – kell megvizsgálnia a szóban forgó adóintézkedésekből eredő szociális megfontolásokat annak megítélése érdekében, hogy a fellebbező által az említett iránymutatásra alapított érvek elegendők-e annak alátámasztására, hogy az EK 88. cikk (2) bekezdésének értelmében vett érintett személynek minősül.

A Bíróság a Törvényszéknek a Bizottság egy határozatát az indokolás hiánya miatt megsemmisítő ítélete ellen benyújtott fellebbezés tárgyában a C-494/06. P. sz., *Bizottság kontra Olaszország és Wam* ügyben 2009. április 30-án hozott ítéletében kimondta, hogy a Törvényszék helyesen állapította meg, hogy az olyan általános indokolás, amely a C-142/87. sz. *Tubemeuse*-ügyben hozott ítéletből (EBHT 1990., I-959. o.) következő elvek felidézésén alapul, önmagában nem tekinthető úgy, hogy megfelel az EK 253. cikkből eredő követelményeknek, tekintettel az adott ügy körülményeire. A harmadik országok piacára történő belépéssel összefüggésben felmerülő költségek kedvezményes kamatozású kölcsönök útján történő finanszírozására irányuló és viszonylag csekély összegű támogatástartalommal bíró támogatásokat illetően a Bíróság álláspontja az, hogy e támogatásoknak a Közösségen belüli kereskedelemre és versenyre gyakorolt hatása nehezebben érzékelhető, ez pedig megköveteli, hogy a Bizottság alaposabban indokolja a határozatát. Így önmagában az a tény, hogy a kedvezményezett vállalkozás az Európai Unión belüli termelése jelentős részének exportjával részt vesz a Közösségen belüli kereskedelemben, ilyen támogatások esetén nem elegendő az említett hatások bizonyításához.

A C-222/07. sz. *Uteca*-ügyben 2009. március 5-én hozott ítéletében a Bíróság megállapította, hogy az EK 87. cikket úgy kell értelmezni, hogy az olyan tagállami intézkedés, amely arra kötelezi a televíziós műsorszolgáltatókat, hogy működési bevételeik 5%-át európai játék- és tévéfilmek előzetes finanszírozására fordítsák, továbbá ezen 5% 60%-át olyan alkotásokra szánják, amelyek eredeti nyelve e tagállam valamely hivatalos nyelve, nem jelent ugyanezen tagállam filmipara számára nyújtott állami támogatást. A Bíróság kifejtette, hogy nem tűnt úgy, hogy az említett intézkedés által az érintett tagállam filmipara számára nyújtott előny közvetlenül ezen állam által vagy az általa kijelölt vagy létrehozott köz- vagy magánszervezet által nyújtott előnynek minősülne. Az előny ugyanis olyan általános szabályozásból ered, amely a televíziós műsorszolgáltatókat – függetlenül attól, hogy köz- vagy magánjellegűek-e – arra kötelezi, hogy működési bevételeik egy részét játék- és tévéfilmek előzetes finanszírozására fordítsák. Továbbá a Bíróság álláspontja szerint az adott ügyben nem tűnt úgy, hogy az érintett előny az ilyen műsorszolgáltatók hatóságok általi ellenőrzésétől vagy az e hatóságok által az ilyen műsorszolgáltatók számára adott utasításoktól függne.

Adózás

E területen a C-357/07. sz. *TNT Post UK* ügyben 2009. április 23-án hozott ítéletet kell kiemelni, amelyben a Bíróság a hozzáadottérték-adó vonatkozásában pontosíthatta a 77/388/EGK hatodik irányelv¹⁶ 13. cikke A. része (1) bekezdésének a) pontja szerinti „állami postai szolgáltatók” mentességének alkalmazási körét. Az alapeljárásban a kereskedelmi küldeményekkel kapcsolatos, hozzáadottértékadó-köteles „upstream szolgáltatásokat” nyújtó TNT Post vitatta az Egyesült Királyság egyetlen egyetemes postai szolgáltatójaként működő Royal Mail által nyújtott postai szolgáltatások adómentességének jogszerűségét, amely utóbbi társaságnak sem a jogállását, sem a kötelezettségeit nem módosították a postaágazat piacának 2006-ban e tagállamban történt liberalizációját követően. Az előzetes döntéshozatali kérelem alapján eljáró Bíróság kimondta, hogy a fent hivatkozott 13. cikk A. része (1) bekezdésének a) pontja szerinti „állami postai szolgáltató” fogalma olyan köz- vagy magánszervezetekre vonatkozik, amelyek valamely

¹⁶ A tagállamok forgalmi adóra vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról – közös hozzáadottértékadó-rendszer: egységes adóalap-megállapításáról szóló, 1977. május 17-i 77/388/EGK hatodik tanácsi irányelv (HL L 145., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 9. fejezet, 1. kötet, 23. o.).

tagállamban a 97/67/EK irányelv¹⁷ 3. cikkében meghatározott egyetemes postai szolgáltatás egészének vagy egy részének biztosítását vállalják. E tekintetben a fent hivatkozott 13. cikk A. része (1) bekezdése a) pontjában előírt mentesség változatlanul fennmarad, a postaágazat liberalizációjától függetlenül. A Bíróság másfelől megállapította, hogy ez az adómentesség – a személyszállítás és a távközlési szolgáltatások kivételével – olyan szolgáltatásnyújtásokra és az azokhoz tartozó termékértékesítésekre alkalmazandó, amelyeket az állami postai szolgáltatók e minőségükben, azaz valamely tagállamban az egyetemes postai szolgáltatás egészének vagy egy részének biztosítását vállaló gazdasági szereplőként nyújtanak. Az adómentesség nem alkalmazandó az olyan szolgáltatásnyújtásokra és az azokhoz tartozó termékértékesítésekre, amelyeknek a feltételeit egyedi szerződésekben határozták meg.

A jogszabályok közelítése és az egységes jogszabályok

Az e területre vonatkozó ismét igen bőséges ítélkezési gyakorlat tárgyalását két közbeszerzési eljárásokkal kapcsolatos ítélet bemutatásával kezdjük.

A települési hulladék gyűjtésével, szállításával és ártalmatlanításával kapcsolatos szolgáltatásnyújtásra irányuló közbeszerzési szerződés odaítélésével kapcsolatos C-573/07. sz. *Sea*-ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítéletében a Bíróság emlékeztetett arra, hogy az EK 43. és az EK 49. cikkel, valamint az egyenlő bánásmód elvével és az állampolgárságon alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmával, továbbá az abból fakadó átláthatóság követelményével nem ellentétes valamely szolgáltatásnyújtásra irányuló közbeszerzési szerződésnek egy teljes egészében köztőkével rendelkező részvénytársaság számára történő közvetlen odaítélése, amennyiben az ajánlatkérőként eljáró önkormányzat e társaság felett a saját szervei felett gyakorolthoz hasonló ellenőrzést gyakorol, és e társaság tevékenységének lényeges részét a részvényeivel rendelkező önkormányzat vagy önkormányzatok részére végzi.

Következésképpen, a nemzeti bíróság által végzett, az alapszabály érintett rendelkezéseinek hatékonyságára vonatkozó vizsgálat sérelme nélkül, a részvényes önkormányzatok által a fenti társaság felett gyakorolt ellenőrzés a saját szervei felett gyakorolt ellenőrzéshez hasonlóan tekinthető, ha egyfelől, a fenti társaság tevékenysége az említett önkormányzatok területére korlátozódik, és alapvetően a javukra végzi azt, és másfelől, a fenti önkormányzatok képviselőiből álló, az alapszabállyal létrehozott szerveken keresztül az önkormányzatok meghatározó befolyást gyakorolnak mind e társaság stratégiai céljaira, mind pedig a fontos döntéseire.

A Bíróság azt is kimondta, hogy noha nem zárható ki, hogy egy társaság üzletrészeit magánbefektetőknek adják el, annak elismerése azonban, hogy ennek egyszerű lehetősége állandó bizonytalanságban tarthassa valamely közbeszerzési eljárás nyertes ajánlattevő társasága tőkéje közjogi jellegének megítélését, nem lenne összeegyeztethető a jogbiztonság elvével. A társaság tőkéjének magánbefektetők előtti megnyitását csak akkor lehet figyelembe venni, ha a közbeszerzési szerződés odaítélésének időpontjában fennáll az ilyen megnyitás konkrét és rövid távú lehetősége.

A C-480/06. sz., *Bizottság kontra Németország* ügyben 2009. június 9-én hozott ítéletben, amelynek tárgya a négy Landkreise és Hamburg város köztisztasági szervezeti egységei által a hulladékok

¹⁷ A 2002. június 10-i 2002/39/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvvel (HL L 176., 21. o.; magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 4. kötet, 316. o.) módosított, a közösségi postai szolgáltatások belső piacának fejlesztésére és a szolgáltatás minőségének javítására vonatkozó közös szabályokról szóló, 1997. december 15-i 97/67/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 15., 14. o.; magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 3. kötet, 71. o.).

termikus hasznosító létesítményben való ártalmatlanítására irányuló, közbeszerzési eljárás lefolytatása nélkül kötött szerződés volt, a Bíróság megállapította, hogy az olyan szerződés, amely mind a közszolgáltatás ellátását – azaz a hulladékok termikus hasznosítását – célzó létesítmény jövőbeli megépítésének és üzemeltetésének alapját, mind pedig annak jogi keretét jelenti, feltéve hogy azt magánfél részvétele nélkül, kizárólag hatóságok kötötték, és nem írja elő, és nem is határozza meg előre a hulladékkezelő létesítmény megépítéséhez és üzemeltetéséhez esetlegesen szükséges szerződések odaítélését, nem tartozik a 92/50/EGK irányelv¹⁸ hatálya alá.

A közjogi hatóság közfeladatait ugyanis saját eszközeivel vagy más közjogi hatóságokkal együttműködve is végrehajthatja, anélkül hogy köteles lenne igénybe venni a szervezeti egységeinek körébe nem tartozó, külső jogalanyokat. E tekintetben egyrészt a közösségi jog egyáltalán nem kötelezi a hatóságokat arra, hogy közszolgáltatási feladataik közös ellátása érdekében különleges jogi formát alakítsanak ki. Másrészt, a hatóságok közötti hasonló együttműködés nem kérdőjelezheti meg a közbeszerzésre vonatkozó közösségi szabályok elsődleges célját, azaz a szolgáltatások szabad nyújtását és a torzulásmentes verseny megnyitását valamennyi tagállamban, mivel ezen együttműködés megvalósítását kizárólag a közérdek szolgálatán alapuló megfontolások és követelmények határozzák meg, és biztosítva van a 92/50 irányelvben előírt, az érdekelték közötti egyenlő bánásmód elve, ily módon egyetlen magánvállalkozás sem kerül versenytársaival szemben előnyösebb helyzetbe.

Ezt követően az ítéletek egy olyan csoportját ismertetjük, amelyekben a Bíróság a kereskedelmi gyakorlatokat szabályozó közösségi jogszabályokat értelmezte a fogyasztóvédelem szempontjából.

A távollevők között kötött szerződések esetén a fogyasztók védelmével kapcsolatos C-489/07. sz. *Messner*-ügyben 2009. szeptember 3-án hozott ítéletében a Bíróság arról határozott, hogy lehet-e ellenértéket követelni attól a fogyasztótól, aki a szerződés megkötése után gyakorolta elállási jogát. A Bíróság kimondta, hogy a 97/7/EK irányelv¹⁹ 6. cikke (1) bekezdésének második mondatában és (2) bekezdésében szereplő rendelkezéseket úgy kell értelmezni, hogy azokkal ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely általános módon előírja az eladó számára azt a lehetőséget, hogy ellenérték megfizetését követelje a fogyasztótól a távollévők között kötött szerződés alapján megvásárolt fogyasztási cikk használatáért abban az esetben, ha ez utóbbi határidőn belül gyakorolta az elállási jogát. Abban az esetben ugyanis, ha a fogyasztónak egy ilyen ellenértéket kellene fizetnie kizárólag azért, mert lehetősége volt a fogyasztási cikk használatára az alatt az időszak alatt, amíg az a birtokában volt, kizárólag a fenti ellenérték ellenében gyakorolhatná az elállási jogát, ami egyértelműen ellentmondana a 97/7 irányelv szövegének, valamint céljának, és különösen megfosztaná a fogyasztót attól a lehetőségtől, hogy teljesen szabadon és bármiféle nyomás nélkül élhessen azzal a gondolkodási időszakkal, amelyet ez az irányelv biztosít számára. Ugyanígy, az elállási jog hatékonyságát és ténylegességét veszélyeztetné, ha a fogyasztó számára előírnák, hogy ellenértéket fizessen kizárólag azon körülmény miatt, hogy megvizsgálta és kipróbálta a fogyasztási cikket. Mivel az elállási jog célja éppen ennek a lehetőségnek a fogyasztó számára történő biztosítása, az a tény, hogy élt ezzel, nem járhat azzal a következménnyel, hogy a fogyasztó kizárólag ellenérték megfizetése ellenében gyakorolhatja ezt a jogot.

¹⁸ A szolgáltatásnyújtásra irányuló közbeszerzési szerződések odaítélési eljárásainak összehangolásáról szóló, 1992. június 18-i 92/50/EGK tanácsi irányelv (HL L 209., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 1. kötet, 322. o.).

¹⁹ A távollevők között kötött szerződések esetén a fogyasztók védelméről szóló, 1997. május 20-i 97/7/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 144., 19. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 3. kötet, 319. o.).

Ugyanezen rendelkezésekkel azonban nem ellentétes az, hogy a fogyasztási cikk használatáért ellenérték megfizetését követeljék a fogyasztótól abban az esetben, ha a fogyasztó a polgári jog olyan elveivel össze nem egyeztethető módon használta a fogyasztási cikket, mint a jóhiszeműség és a jogalap nélküli gazdagodás, azzal a feltétellel, hogy ez nem veszélyeztetheti az irányelv célját, és különösen az elállási jog hatékonyságát és ténylegességét, amit a nemzeti bíróságnak kell értékelnie.

A C-243/08. sz. *Pannon GSM* ügyben 2009. június 4-én hozott ítéletben a Bíróság emlékeztetett arra, hogy a fogyasztók számára a 93/13/EGK irányelvben²⁰ biztosított védelem kiterjed azokra az esetekre is, amikor az eladóval vagy szolgáltatóval tisztességtelen feltételt tartalmazó szerződést kötő fogyasztó tartózkodik attól, hogy e feltétel tisztességtelen jellegére hivatkozzon, vagy azért, mert nem ismeri jogait, vagy azért, mert e hivatkozástól visszatartják őt egy esetleges bírósági eljárás költségei. A fogyasztóvédelem téren a nemzeti bíróságokra ruházott feladat következképpen nem korlátozódik annak pusztá lehetőségére, hogy valamely szerződési feltétel esetlegesen tisztességtelen jellegét megítélik, hanem magában foglalja e kérdés hivatalból, akár saját illetékességük vizsgálata során történő megítélésének kötelezettségét is, amennyiben a nemzeti bíróságok rendelkezésre állnak az e tekintetben szükséges ténybeli és jogi elemek. Amennyiben a nemzeti bíróság az ilyen szerződési feltételt tisztességtelennek találja, annak alkalmazását mellőznie kell, kivéve, ha a fogyasztó e bíróság általi kioktatást követően nem kíván hivatkozni a tisztességtelen jellegre és a kötelező erő hiányára.

Ugyanígy az olyan nemzeti szabályozás, amelynek értelmében a tisztességtelen szerződési feltétel csak abban az esetben nem jelent kötelezettséget a fogyasztóra nézve, ha ez utóbbi azt eredményesen megtámadta a nemzeti bíróság előtt, nem összeegyeztethető az irányelvvel. Az ilyen szabályozás ugyanis kizárja annak lehetőségét, hogy a nemzeti bíróság hivatalból legyen köteles vizsgálni a szerződési feltétel tisztességtelen jellegét.

A Bíróság azt is kimondta, hogy a fogyasztó által az eladóval vagy szolgáltatóval kötött szerződésben alkalmazott olyan feltétel, amely egyedileg nem került megtárgyalásra, és amely az eladó vagy szolgáltató székhelye szerinti bíróság kizárólagos illetékességét köti ki, tisztességtelennek tekinthető.

Ugyanezen gondolatmenetet követve a Bíróság a C-40/08. sz. *Asturcom Telecomunicaciones* ügyben 2009. október 6-án hozott ítéletében kimondta, hogy valamely jogerős, a fogyasztó távollétében hozott választottbírósági ítélet végrehajtása iránti kérelmet elbíráló bíróság, ha rendelkezésre állnak az e tekintetben szükséges ténybeli és jogi elemek, hivatalból köteles vizsgálni a fogyasztó és az eladó vagy szolgáltató között létrejött szerződésben szereplő választottbírósági kikötés tisztességtelen jellegét, amennyiben a nemzeti eljárási szabályok értelmében elvégezheti ezen értékelést a hasonló, belső jellegű keresetek tekintetében. Ez utóbbi esetben a nemzeti bíróság feladata valamennyi, a nemzeti jog értelmében ebből eredő következményt meghatározni abból a célból, hogy a szóban forgó kikötés ne jelentsen kötelezettséget a fogyasztóra nézve.

E vizsgálat tekintetében a Bíróság kifejtette egyfelől, hogy a 93/13 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése kógens rendelkezésnek minősül, másfelől, hogy tekintettel azon közérdek jellegére és jelentőségére, amelyen az ezen irányelv által a fogyasztóknak biztosított védelem alapul, a 6. cikket azon nemzeti jogszabályokkal egyenértékűnek kell minősíteni, amelyek a nemzeti jogrendben a közrendi szabályok szintjén helyezkednek el.

²⁰ A fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételekről szóló, 1993. április 5-i 93/13/EGK tanácsi irányelv (HL L 95., 29. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet 2. kötet, 288. o.).

A C-358/08. sz. *Aventis Pasteur* ügyben 2009. december 2-án hozott ítéletben a Bíróság, emlékeztetve az *O'Byrne*-ügyben hozott ítéletre²¹, kifejtette, hogy a 85/374/EGK irányelv²² 11. cikkét úgy kell értelmezni, hogy az a nemzeti szabályozás, amely megengedi, hogy a bírósági eljárás során az alperest a perből elbocsássák, és helyette mást idézzenek meg, nem alkalmazható olyan módon, hogy az irányelv 3. cikke értelmében vett „gyártót” a 11. cikkben meghatározott határidő lejárta után, az elévülési időn belül más személlyel szemben indított eljárás alpereseként perbe lehessen vonni.

Azonban egyrészt az említett 11. cikket úgy kell értelmezni, mint amely nem zárja ki azt, hogy a nemzeti bíróság úgy határozzon, hogy az e cikkben meghatározott határidőn belül, a 85/374 irányelv 3. cikkének (1) bekezdése szerinti „gyártót” 100%-os leányvállalatával szemben indított bírósági eljárásban a leányvállalatot a perből elbocsátja, és helyette az említett gyártót idézi meg, ha a nemzeti bíróság azt állapítja meg, hogy az érintett termék forgalomba hozataláról valójában ez a gyártó döntött.

Másrészt a 85/374 irányelv 3. cikkének (3) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy ha a hibásnak vélt termék károsultja ésszerűen nem tudta megállapítani a termék gyártójának személyét azelőtt, hogy a termék szállítójával szemben érvényesítette igényét, akkor az említett szállítót különösen az említett irányelv 11. cikke alkalmazásában „gyártónak” kell tekinteni, amennyiben nem tájékoztatta saját kezdeményezésére és gondosan a károsultat a gyártó vagy a saját beszállítója személyéről, amit a nemzeti bíróságnak a konkrét ügy körülményeire tekintettel kell megvizsgálnia.

A tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatok terén a Bíróság a 2005/29/EK irányelvet²³ értelmezte a C-261/07. és C-299/07. sz., *VTB-VAB* egyesített ügyekben 2009. április 23-án hozott ítéletében. Ebben az ítéletben a Bíróság kimondta, hogy az említett irányelvvel ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely, egyes kivételektől eltekintve, az adott ügy különleges körülményeinek a figyelembevételével – általánosságban és preventív módon – tilt az eladó által a fogyasztónak tett mindenfajta kapcsolt ajánlatot.

Ugyanis e szabályozás annak ellenére írja elő a kapcsolt ajánlatok tilalmának az elvét, hogy ugyanezen irányelv I. mellékletében ez nem szerepel, márpedig ez a melléklet kimerítően sorolja fel azokat a minden körülmény között tiltott kereskedelmi gyakorlatokat, amelyeket következképpen nem kell esetenként megvizsgálni.

A Bíróság emlékeztetett arra, hogy az irányelv a tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatokkal kapcsolatos szabályokat közösségi szinten harmonizálja. Következésképpen a tagállamok nem fogadhatnak el az említett irányelvben foglaltaknál korlátozóbb intézkedéseket, még a magasabb szintű fogyasztóvédelem biztosítása érdekében sem.

²¹ A C-127/04. sz. ügyben 2006. február 9-én hozott ítélet (EBHT 2006., I-1313. o.).

²² A hibás termékekért való felelősségre vonatkozó tagállami törvényi, rendeleti és közigazgatási rendelkezések közelítéséről szóló, 1985. július 25-i 85/374/EGK tanácsi irányelv (HL 1985. L 210., 29. o.; magyar nyelvű kiadás 15. fejezet, 1. kötet, 257. o.).

²³ A belső piacon az üzleti vállalkozások fogyasztókkal szemben folytatott tisztességtelen kereskedelmi gyakorlatairól, valamint a 84/450/EGK tanácsi irányelv, a 97/7/EK, a 98/27/EK és a 2002/65/EK európai parlamenti és tanácsi irányelvek, valamint a 2006/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet módosításáról szóló, 2005. május 11-i 2005/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 149., 22. o.).

Márpedig az olyan nemzeti szabályozás, amely bevezeti a kapcsolt ajánlatok jogellenességének vélelmét, még ha a nemzeti jogszabály bizonyos kivételeket is ír elő az említett tilalom alól, nem felel meg az ezen irányelv által meghatározott követelményeknek.

A szellemi tulajdonjogok területén két ítéletet indokolt röviden bemutatni.

Először is, a C-32/08. sz. *FEIA*-ügyben 2009. július 2-án hozott ítéletben a Bíróság kimondta, hogy a 6/2002/EK rendelet²⁴ 14. cikkének (3) bekezdése, amely szerint a közösségi formatervezésiminta-oltalmi igény a munkáltatót illeti meg, ha a mintát munkaviszonyból eredő kötelességének teljesítéseként vagy munkáltatója utasításait követve alkalmazott alkotta meg, feltéve hogy a felek eltérően nem állapodtak meg, vagy az adott ország jogszabályai másként nem rendelkeznek, nem alkalmazandó a megbízás alapján megalkotott közösségi formatervezési mintákra. A közösségi jogalkotó ugyanis az említett rendelet 14. cikkének (3) bekezdésében foglalt különös szabályozásban a szerződéses jogviszonyok sajátos típusát, a munkaviszonyt kívánta meghatározni, ami kizárja azt, hogy ezt a bekezdést más szerződéses jogviszonyra – így például a megbízás alapján megalkotott közösségi formatervezési mintákra vonatkozó jogviszonyra – is alkalmazni lehessen.

Amennyiben egyrészt megbízás alapján megalkotott, lajstromozás nélküli közösségi formatervezési mintákról van szó, másrészt nemzeti szabályozás az ilyen formatervezési mintákat nem minősíti azonosnak a munkaviszony keretében megalkotott formatervezési mintákkal, a 6/2002 rendelet 14. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a közösségi formatervezési minta oltalma a szerzőt illeti meg, amennyiben szerződéssel nem ruházták át azt a jogutódjára. A közösségi formatervezésiminta-oltalomnak az említett rendelet 14. cikkének (1) bekezdése értelmében a szerzőről annak jogutódjára történő szerződéses átruházásának lehetősége ugyanis mind e cikk szövegével, mind a rendelet céljával összhangban áll. E tekintetben a közösségi formatervezésiminta-oltalom intézményének a Közösség valamennyi iparágának szükségleteihez való igazítása a közösségi formatervezésiminta-oltalom szerződéses átruházásával elősegítheti azon alapvető célkitűzés megvalósulását, amely arra irányul, hogy a közösségi formatervezésiminta-oltalomból eredő jogok a Közösség területének egészén hatékonyan érvényesíthetők legyenek. Végeredményben a formatervezési minták fokozott oltalma nem csupán azt segíti elő, hogy az egyes szerzők szakterületükön hozzájáruljanak a kiemelkedő minőség Közösségen belüli eléréséhez, hanem új termékek bevezetésére és fejlesztésére, valamint az előállításukra irányuló befektetésekre is ösztönöz. A nemzeti bíróságnak kell azonban az ilyen szerződés tartalmát megvizsgálnia, és e tekintetben megállapítania, hogy az adott esetben a lajstromozás nélküli formatervezési minta oltalma tényleg átszállt-e a szerzőről annak jogutódjára, e vizsgálat keretében a szerződésekre vonatkozó jogszabályokat alkalmazva annak megállapítása céljából, hogy az említett rendelet 14. cikkének (1) bekezdése alapján kit illet meg a nem lajstromozott közösségi formatervezési minta oltalma.

Másodszor, a C-240/07. sz. *Sony Music Entertainment* ügyben 2009. január 20-án hozott ítéletben a Bíróság kimondta, hogy a 2006/116/EK irányelvben²⁵ a szerzői jog és egyes szomszédos jogok – ebben az ügyben a hanghordozók többszörözésének joga – vonatkozásában előírt védelmi időt ugyanezen irányelv 10. cikkének (2) bekezdése értelmében akkor is alkalmazni kell, ha az érintett teljesítmény a védelem igénylésének helye szerinti tagállamban még soha nem részesült

²⁴ A közösségi formatervezési mintáról szóló, 2001. december 12-i 6/2002/EK tanácsi rendelet (HL 2002. L 3., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 27. kötet, 142. o.).

²⁵ A szerzői jog és egyes szomszédos jogok védelmi idejéről szóló, 2006. december 12-i 2006/116/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 372., 12. o.).

védelemben. E rendelkezés szövegéből ugyanis következik, hogy az első vagylagos feltétel arra vonatkozik, hogy a szóban forgó teljesítmény ezt megelőzően legalább egy tagállamban védelemben részesüljön. Az említett rendelkezés nem írja elő, hogy e tagállam ugyanaz legyen, mint amelyikben az ugyanezen irányelvben foglalt védelmet igénylik. Továbbá, ugyan ezen irányelv célja a tagállamok jogszabályainak harmonizálása, hogy a Közösségen belül egységes védelmi idő érvényesüljön, a 2006/116 irányelv 10. cikke (2) bekezdésének olyan értelmezése, amely szerint e feltétel alkalmazása ahhoz van kötve, hogy azt megelőzően az irányelvben foglalt védelem igénylésének helye szerinti tagállam nemzeti jogszabályai védelmet biztosítsanak, noha ezen előzetes védelmet egy másik tagállamban már biztosították, nem felel meg sem a szóban forgó rendelkezés szövegének, sem pedig ezen irányelv rendeltetésének.

A Bíróság hozzátette, hogy a 2006/116 irányelv 10. cikkének (2) bekezdését akként kell továbbá értelmezni, hogy az említett irányelvben foglalt védelmi időt olyan helyzetben is alkalmazni kell, amikor az érintett mű vagy teljesítmény 1995. július 1-jén legalább egy tagállamban védelemben részesült e tagállam szerzői jogra vagy a szomszédos jogokra vonatkozó nemzeti rendelkezéseinek megfelelően, és az e művön vagy teljesítményen fennálló ezen jogok jogosultja, aki harmadik ország állampolgára, ezen időpontban e nemzeti rendelkezések értelmében védelemben részesült. Ugyanis e rendelkezés összefüggésében azt a kérdést, hogy a valamely művön vagy teljesítményen fennálló szerzői jogokkal szomszédos jogok jogosultja, aki harmadik ország állampolgára, 1995. július 1-jén védelemben részesült-e legalább egy tagállamban, e tagállam nemzeti rendelkezéseinek, nem pedig az ezen irányelvben foglalt védelem igénylése szerinti tagállam nemzeti rendelkezéseinek fényében kell mérlegelni. Ezt az álláspontot erősítik továbbá az említett irányelv harmonizációra, főként pedig arra irányuló célkitűzései, hogy a védelmi idő Közösségen belüli számításához a szerzői joggal szomszédos jogok védelmi idejének kezdő időpontját, valamint ezen jogok védelmi idejét egységesen kell meghatározni a belső piac zavartalan működése érdekében. Ebből következik, hogy olyan mű vagy teljesítmény tekintetében, amely 1995. július 1-jén legalább egy tagállamban védelemben részesült e tagállam nemzeti rendelkezéseinek értelmében, az a tény, hogy e védelem jogosultja harmadik ország állampolgára, és a 2006/116 irányelvben foglalt védelmi idő igénylése szerinti tagállamban nem részesül védelemben ugyanezen tagállam nemzeti jogának értelmében, ezen irányelv 10. cikke (2) bekezdése alkalmazásának szempontjából nem meghatározó. A lényeges kérdés ugyanis az, hogy a szóban forgó mű vagy teljesítmény 1995. július 1-jén legalább egy tagállam nemzeti rendelkezéseinek értelmében védelemben részesült-e.

Más, közösségi szintű harmonizáció tárgyát képező területeken szintén merültek fel jogviták.

A C-421/07. sz. *Damgaard*-ügyben 2009. április 2-án hozott ítéletében a Bíróság a reklámnak az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek területén alkalmazott fogalmát vizsgálta részletesen. Ebben az ügyben egy újságíró ellen indítottak eljárást azért, mert nyilvánosan terjesztett információkat egy olyan gyógyszer jellemzőiről és hozzáférhetőségéről, amelynek forgalmazása nem volt engedélyezve valamennyi tagállamban, noha a 2001/83/EK irányelv²⁶ magas szintű fogyasztóvédelmet ír elő a gyógyszerekről való tájékoztatás és azok reklámozása terén. A Bíróságot ezért a 2004/27/EK irányelvvel²⁷ módosított 2001/83 irányelv 86. cikkének értelmezésére kérték, amely alapján a Bíróság kimondta, hogy a gyógyszerre, így különösen annak terápiás vagy

²⁶ Az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek közösségi kódexéről szóló, 2001. november 6-i 2001/83/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 311., 67. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 27. kötet, 69. o.).

²⁷ Az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek közösségi kódexéről szóló 2001/83/EK irányelv módosításáról szóló, 2004. március 31-i 2004/27/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 136., 34. o.; magyar nyelvű különkiadás 13. fejezet, 34. kötet, 262. o.).

megelőző tulajdonságaira vonatkozó információk harmadik fél általi terjesztése e cikk értelmében vett reklámozásnak tekinthető akkor is, ha az adott harmadik fél saját kezdeményezésére, az ilyen gyógyszer gyártójától és a forgalmazójától jogilag és ténylegesen teljesen függetlenül jár el. A Bíróság hozzátette, hogy a nemzeti bíróság feladata annak megállapítása, hogy ez az információterjesztés olyan információkereskedelmet, illetve ügynöki tevékenységet vagy vásárlásra való ösztönzést valósít-e meg, amelynek célja a gyógyszerek rendelésének, szállításának, értékesítésének vagy fogyasztásának az elősegítése.

A fent hivatkozott *UTECA*-ügyben a Bíróság kimondta, hogy a 97/36/CE irányelvvel módosított, a tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról szóló 89/552/EGK irányelvet²⁸ és különösen annak 3. cikkét, valamint az EK 12. cikket úgy kell értelmezni, hogy azokkal nem ellentétes az a spanyol szabályozás, amely arra kötelezi a televíziós műsorszolgáltatókat, hogy működési bevételeik 5%-át európai játék- és tévéfilmek előzetes finanszírozására fordítsák, továbbá ezen 5% 60%-át olyan alkotásokra szánják, amelyek eredeti nyelve e tagállam valamely hivatalos nyelve. A Bíróság álláspontja szerint azon kérdéstől függetlenül, vajon az ilyen intézkedés az említett irányelv hatálya alá eső területekhez tartozik-e, a tagállamok főszabály szerint továbbra is hatáskörrel rendelkeznek az ilyen intézkedés elfogadására, feltéve hogy tiszteletben tartják a Szerződésben biztosított alapvető szabadságokat. Noha az ilyen intézkedés, amennyiben az azon kötelezettségre vonatkozik, hogy a működési bevételek európai játék- és tévéfilmek előzetes finanszírozására fordított 5%-ának 60%-át olyan alkotásokra fordítsák, amelyek eredeti nyelve az érintett tagállam valamely hivatalos nyelve, valóban több alapvető szabadság, nevezetesen a szolgáltatásnyújtás szabadságának, a letelepedés szabadságának, a tőke szabad mozgásának és a munkavállalók szabad mozgásának korlátozását jelenti, ezen intézkedést azonban igazolhatja az érintett tagállam egy vagy több hivatalos nyelvének védelmére és támogatására vonatkozó célkitűzés. E tekintetben az ilyen intézkedés, amennyiben az bevezeti az olyan játék- és tévéfilmekbe való beruházás kötelezettségét, amelyek eredeti nyelve e tagállam valamely hivatalos nyelve, megfelelőnek tűnik az ilyen célkitűzés megvalósításának biztosítására. Ugyanígy a Bíróság álláspontja szerint nem tűnik úgy, hogy az ilyen intézkedés túllép az említett célkitűzés eléréséhez szükséges mértéken. Ugyanis ezen intézkedés először is csak a műsorszolgáltatók működési bevételeinek 3%-át érinti, amely százalékarány nem tekinthető az elérni kívánt célkitűzéshez képest aránytalanoknak. Továbbá, az ilyen intézkedés nem lép túl a követett célkitűzés eléréséhez szükséges mértéken kizárólag azon tény miatt, hogy nem ír elő az érintett alkotások „kulturális termékként” való minősítését lehetővé tévő kritériumokat. Mivel a nyelv és a kultúra szorosan összekapcsolódik, nem tekinthető úgy, hogy a valamely tagállam által követett, egy vagy több hivatalos nyelvének védelmére és támogatására irányuló célkitűzést szükségszerűen egyéb kulturális kritériumoknak kell kísérniük ahhoz, hogy e célkitűzés igazolhassa a Szerződésben biztosított valamely alapvető szabadság korlátozását. Az ilyen intézkedés nem lép túl a követett célkitűzés eléréséhez szükséges mértéken kizárólag azon tény miatt, hogy az érintett finanszírozás kedvezményezettjei többségükben e tagállamban letelepedett filmgyártó vállalkozások. Azon tény, hogy az említett intézkedés alapjául szolgáló kritérium, azaz a nyelvi kritérium előnyt jelenthet olyan filmgyártó vállalkozások számára, amelyek az említett kritérium szerinti nyelven dolgoznak, és akik ennél fogva többségükben gyakorlatilag azon tagállamból származhatnak, amelynek e nyelv az egyik hivatalos nyelve, a követett célkitűzésben szükségképpen benne rejlőnek tűnik. Az ilyen helyzet önmagában nem bizonyíthatja az említett intézkedés aránytalan jellegét anélkül, hogy ne fosztaná meg értelmétől a tagállam által követett,

²⁸ A tagállamok törvényi, rendeleti vagy közigazgatási intézkedésekben megállapított, televíziós műsorszolgáltató tevékenységre vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehangolásáról szóló, 1989. október 3-i 89/552/EGK tanácsi irányelv (HL L 298., 23. o.; magyar nyelvű különkiadás 6. fejezet, 1. kötet, 224. o.).

egy vagy több hivatalos nyelvének védelmére és támogatására irányuló célkitűzés közérdeken alapuló kényszerítő okként való elismerését. A Bíróság az EK 12. cikket illetően kifejtette, e rendelkezés csak a közösségi jog által szabályozott azon esetekben alkalmazható önállóan, amelyekre a Szerződés nem tartalmaz a hátrányos megkülönböztetést tiltó különös szabályt. Márpedig, a hátrányos megkülönböztetés tilalmának elvét a munkavállalók szabad mozgása, a letelepedési jog, a szolgáltatásnyújtás szabadsága, illetve a tőke szabad mozgása területén az EK 39. cikk (2) bekezdése, az EK 43., az EK 49., illetve az EK 56. cikk hajtotta végre. Ennélfogva a fentiekből következik, hogy nem tűnik úgy, hogy a vitatott intézkedés sértene a Szerződés említett rendelkezéseit, és nem tekinthető az EK 12. cikket sértőnek sem.

Védjegyek

E területen a C-301/07. sz. *PAGO International* ügy (2009. október 6-án hozott ítélet) emelendő ki, amelyben a Bíróság pontosította azokat a feltételeket, amelyeknek a védjegyeknek meg kell felelniük ahhoz, hogy a 40/94/EK rendelet²⁹ 9. cikke (1) bekezdésének c) pontja értelmében „jó hírnevet” élvező védjegyeknek minősülhessenek. Analógiaként a C-292/00. sz. *Davidoff*-ügyben 2003. január 9-én hozott ítélettel (EBHT 2003., I-389. o.) érvelve, a Bíróság először is megállapította, hogy az említett 9. cikk (1) bekezdése c) pontjának szóhasználata ellenére, valamint azon rendszer általános felépítésére és céljaira tekintettel, amelynek e cikk a részét képezi, a jó hírnevet élvező közösségi védjegyek oltalma nem lehet alacsonyabb szintű az azonos, illetve hasonló áruk vagy szolgáltatások tekintetében használt megjelölések esetében, mint a nem hasonló áruk vagy szolgáltatások tekintetében használt megjelölések esetében. Ennélfogva a Bíróság szerint e cikk a jó hírnevet élvező közösségi védjegy árujegyzékében szereplő árukhoz, illetve szolgáltatásokhoz hasonló árukkal, illetve szolgáltatásokkal kapcsolatban is kiterjed a közösségi védjegyre. A Bíróság ezt követően megállapította, hogy az e rendelkezésben biztosított oltalom akkor terjed ki valamely közösségi védjegyre, ha ezt a védjegyet az általa jelölt árukkal vagy szolgáltatásokkal érintett vásárlóközönség jelentős része a Közösség területének jelentős részén ismeri, és hogy a PAGO International védjegynek egy tagállam, nevezetesen Ausztria, teljes területén való jó hírnevére tekintettel, e terület úgy tekinthető, hogy a Közösség területének jelentős részét képezi.

Szociálpolitika

E területen a Bíróság eddig még fel nem merült problémákkal találta magát szemben. A C-44/08. sz., *Akavan Erityisalojen Keskusliitto AEK és társai* ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítélet tette lehetővé számára, hogy döntést hozzon – most először – a csoportos létszámcsökkentésre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló, 98/59/EK tanácsi irányelv³⁰ 2. cikkében foglalt tájékoztatási és konzultációs kötelezettség hatályáról.

A konzultációs kötelezettség keletkezésének időpontját illetően a Bíróság megállapította, hogy a vállalatcsoporton belüli stratégiai vagy a tevékenység megváltoztatására vonatkozó olyan döntések meghozatala, amelyek csoportos létszámcsökkentés megfontolására vagy tervbevételére kényszerítik a munkáltatót, keletkeztetik számára a kötelezettséget a munkavállalók képviselőivel való konzultációra. A Bíróság ezenfelül pontosította, hogy e kötelezettség létrejötte nem függ attól, hogy a munkáltatónak módjában áll-e közölni a 98/59 irányelv 2. cikke (3) bekezdése első albekezdésének b) pontjában szereplő összes információt a munkavállalók képviselőivel.

²⁹ A közösségi védjegyről szóló, 1993. december 20-i 40/94/EK tanácsi rendelet (HL 1994. L 11., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 17. fejezet, 1. kötet, 146. o.).

³⁰ Az 1998. július 20-i 98/59/EK tanácsi irányelv (HL L 225., 16. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 3. kötet, 327. o.).

Ami a konzultációs kötelezettség címzettjének meghatározását illeti, a Bíróság hangsúlyozta, hogy a tájékoztatásra, konzultációra és értesítésre vonatkozó kötelezettségek egyedüli címzettje a munkáltató. A munkáltatót ellenőrző vállalkozás nem minősül munkáltatónak még akkor sem, ha a munkáltatóra nézve kötelező döntéseket hozhat. Az anyavállalatból és egy vagy több leányvállalatból álló vállalatcsoport esetében a munkavállalók képviselőivel való konzultációra vonatkozó kötelezettség csak akkor jön létre a munkáltatói jogkört gyakorló leányvállalatnál, amikor ezt a leányvállalatot, amelynél a csoportos létszámcsökkentésre várhatóan sor fog kerülni, azonosították.

A konzultációs eljárás lezárultát illetően a Bíróság pontosította, hogy vállalatcsoport esetén a csoportos létszámcsökkentéssel érintett leányvállalatnál folytatott konzultációnak le kell zárulnia, mielőtt az említett leányvállalat – adott esetben az anyavállalat közvetlen utasításának eleget téve – felmondja a létszámcsökkentéssel érintett munkavállalók munkaszerződését.

A C-12/08. sz. *Mono Car Styling* ügyben 2009. július 16-án hozott ítéletben a Bíróság szintén első alkalommal hozott döntést abban a kérdésben, hogy a 98/59 irányelv³¹ egyéni jogot biztosít-e azon munkavállalók számára, akik a tájékoztatási és konzultációs eljárás megsértésére kívánnak hivatkozni.

A Bíróság szerint a 98/59 irányelvben, különösen annak 2. cikkében előírt, a tájékoztatáshoz és a konzultációhoz való jog a munkavállalók mint kollektíva javára került megfogalmazásra, tehát kollektív jelleggel rendelkezik. Márpedig e kollektív jognak az ezen irányelv 6. cikke által megkövetelt védelmi szintje elértnek tekinthető, ha az alkalmazandó nemzeti szabályozás olyan keresetőségi jogot biztosít a munkavállalók képviselői számára, amellyel kapcsolatban nem állnak fenn korlátozások vagy különleges feltételek. A 98/59 irányelv 6. cikkét a 2. cikkel összefüggésben következésképpen úgy kell értelmezni, hogy azzal nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely arra irányuló eljárásokat ír elő, hogy mind a munkavállalók képviselői, mind pedig az egyes munkavállalók számára lehetővé váljon az ezen irányelvben előírt kötelezettségek tiszteletben tartása ellenőrzésének kezdeményezése, de amely szabályozás korlátozza a munkavállalók egyéni keresetőségi jogát a felhozható kifogások tekintetében, és e keresetőségi jogot ahhoz a feltételhez köti, hogy a kifogásokat a munkáltatóval szemben a munkavállalók képviselőinek előzetesen meg kell fogalmazniuk, valamint ahhoz a feltételhez, hogy az érintett munkavállalónak előzetesen közölnie kell a munkáltatóval azt a tényt, hogy vitatja, hogy a tájékoztatási és konzultációs eljárást tiszteletben tartották.

A Bíróság arra is emlékeztetett, hogy a nemzeti bíróságnak a nemzeti jog alkalmazása során, a nemzeti jog összhangban álló értelmezése elvének alkalmazásával, a nemzeti jog valamennyi szabályát figyelembe kell vennie, és amennyire csak lehetséges, azt az irányelv szövegére és céljára tekintettel kell értelmeznie az abban előírt eredmény elérése érdekében. Ebből kifolyólag, mivel a 98/59 irányelv 2. cikkével ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely az ott előírt kötelezettségekhez képest csökkenti a csoportos létszámcsökkentéseket végrehajtani szándékozó munkáltató kötelezettségeit, ezért a nemzeti bíróság feladata, hogy saját hatáskörében eljárva biztosítsa, hogy az ilyen munkáltatóra háruló kötelezettségek az említett irányelv 2. cikkében előírt kötelezettségekhez képest ne csökkenjenek.

A C-116/08. sz. *Meerts*-ügyben 2009. október 22-én hozott ítéletében a Bíróságnak alkalma nyílt pontosítani a részmunkaidős szülői szabadsága alatt elbocsátott munkavállalónak az UNICE, a CEEP

³¹ Lásd előző lábjegyzet.

és az ESZSZ által a szülői szabadságról kötött keretmegállapodásról szóló 96/34/EK irányelvből³² eredő jogait.

Abból a megállapításból kiindulva, hogy a keretmegállapodás 2. szakaszának 6. pontja arról rendelkezik, hogy a szülői szabadság megkezdéséig megszerzett vagy a szerzés folyamatában lévő jogok e szabadság végéig változatlanok maradnak, a Bíróság kimondta, hogy mind e rendelkezés szövegéből, mind pedig annak összefüggéseiből kitűnik, hogy e rendelkezés célja a munkavállalót már a szülői szabadság kezdetén megillető, a munkaviszonyból eredő – megszerzett vagy a szerzés folyamatában lévő – jogok elvesztésének vagy korlátozásának elkerülése, és annak biztosítása, hogy e szabadság végével e jogokat illetően a munkavállaló ugyanolyan helyzetben legyen, mint az említett szabadságot megelőzően. A férfiak és a nők közötti egyenlő bánásmódnak a szülői szabadságról szóló keretmegállapodásban kitűzött céljára tekintettel a már megszerzett vagy a szerzés folyamatában lévő jogok tiszteletben tartására vonatkozó kötelezettség úgy értendő, hogy az a közösségi szociális jog olyan elvét fejezi ki, amely különleges jelentőséggel bír, és amelyet nem lehet megszorítóan értelmezni. A szülői szabadságról szóló keretmegállapodásból következik, hogy a „megszerzett vagy a szerzés folyamatában lévő jogoknak” az említett keretmegállapodás értelmében vett fogalma magában foglalja a közvetlenül vagy közvetve a munkaviszonyból származó összes jogot és készpénzben vagy természetben nyújtott összes előnyt, amely a munkavállalót a munkáltatóval szemben a szülői szabadság kezdetén megilleti. E jogok és előnyök között szerepelnek mindazok, amelyek a foglalkoztatási feltételekre vonatkoznak, mint a teljes munkaidőben foglalkoztatott és részmunkaidős szülői szabadságban részesülő munkavállalónak azon joga, hogy a határozatlan időre szóló munkaszerződés munkáltató általi egyoldalú felmondása esetén olyan felmondási ideje legyen, amelynek az időtartama a munkavállalónak a vállalkozásnál eltöltött szolgálati idejétől függ, és amelynek a célja új munkahely keresésének a megkönnyítése. A jogok és előnyök ezen összessége nem érvényesülne abban az esetben, ha a részmunkaidős szülői szabadság során történő elbocsátáskor a törvényes felmondási idő be nem tartása esetén egy teljes munkaidőben foglalkoztatott munkavállaló elvesztené az ahhoz való jogát, hogy a neki járó végkielégítést a munkaszerződése alapján járó munkabére alapján határozzák meg. Így, a munkaviszonyból származó jogok szülői szabadság esetén történő korlátozásához vezető nemzeti szabályozás visszatarthatja a munkavállalót attól, hogy ilyen szabadságot vegyen ki, és arra ösztönözheti a munkáltatót, hogy inkább a szülői szabadságon lévő munkavállalókat bocsássa el. Ez közvetlenül ellentétes a szülői szabadságról szóló keretmegállapodás célkitűzésével, amely keretmegállapodás egyik célja a családi élet és a hivatás jobb összeegyeztethetősége.

A Bíróság ebből arra következtetett, hogy a szülői szabadságról szóló keretmegállapodással ellentétes az, ha a határozatlan időre és teljes munkaidőben foglalkoztatott, azonban részmunkaidős szülői szabadságban részesülő munkavállaló munkaszerződésének munkáltató általi, súlyos ok nélküli vagy a törvényes felmondási idő be nem tartásával történő egyoldalú felmondása esetén az e munkavállalónak fizetendő végkielégítést az elbocsátásának időpontjában kapott csökkentett fizetése alapján határozzák meg.

A C-88/08. sz. *Hütter*-ügyben 2009. június 18-án hozott ítéletben a Bíróság kimondta, hogy az olyan nemzeti szabályozás, amely kizárja a 18. életév betöltése előtt teljesített szolgálati idő figyelembevételét azon fizetési fokozat meghatározása során, amelybe valamely tagállam közszolgálatának szerződéses alkalmazottait besorolják, jogszerűen nem igazolható életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetést valósít meg, és emiatt ellentétes a közösségi joggal.

³² Az 1997. december 15-i 97/75/EK tanácsi irányelvvel (HL 1998. L 10., 24. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 3. kötet, 263. o.) módosított, 1996. június 3-i 96/34/EK tanácsi irányelv (HL 1996. L 145., 4. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 2. kötet, 285. o.).

Ítéletében a Bíróság megállapította, hogy az ilyen szabályozás, amely eltérő bánásmódot vezet be a személyek között a szakmai tapasztalatuk megszerzésekor betöltött életkoruk alapján, a 2000/78/EK irányelv³³ 2. cikke (1) bekezdése és (2) bekezdésének a) pontja értelmében vett, közvetlenül az életkoron alapuló eltérő bánásmódot valósít meg.

A Bíróság ezt követően kiemelte, hogy a szóban forgó szabályozás által kitűzött célok, nevezetesen az a cél, hogy ne hozzák hátrányos helyzetbe az általános középfokú képzést a szakképzéshez képest, valamint az a cél, hogy elősegítsék a szakképzett fiatalok munkaerő-piaci beilleszkedését, a 2000/78 irányelv 6. cikkének (1) bekezdése értelmében vett jogszerű célok.

Mindazonáltal a Bíróság megjegyezte, hogy e két cél ellentétesnek tűnik, hiszen a jogvita tárgyát képező intézkedés nem tudja őket egyszerre előnyben részesíteni. Ezenfelül, ami azt a célt illeti, hogy ne hozzák hátrányos helyzetbe az általános középfokú képzést a szakképzéshez képest, a Bíróság hangsúlyozta, hogy a korábbi tapasztalat megszerzésekor betöltött életkor kritériuma az elvégzett képzés jellegétől függetlenül alkalmazandó. E körülmények alapján e kritérium nem tűnik megfelelőnek a cél elérésére. Ami a szakképzésben részt vett fiatalok munkaerőpiacra történő beilleszkedését elősegíteni kívánó célt illeti, a Bíróság hangsúlyozta, hogy a 18. életév betöltése előtt szerzett tapasztalat figyelembevételének kizárása különbségtétel nélkül alkalmazandó minden közszolgálati szerződéses alkalmazottra, bármilyen életkorban történik a felvételük. Ez a szabály, mivel nem veszi figyelembe a személyek korát a felvételük időpontjában, nem felel meg azon célnak, hogy a fiatal munkavállalók csoportjának munkaerőpiacra való belépését elősegítse.

A Bíróság mindebből azt a következtetést vonta le, hogy az említett szabályozással bevezetett hátrányos megkülönböztetés nem tekinthető igazottnak, és így ellentétes a 2000/78 irányelv 1., 2. és 6. cikkével.

Környezetvédelem

A környezetvédelmi joggal kapcsolatos peres ügyek, akárcsak a korábbi években, nagy számban kerültek a Bíróság elé.

A C-76/08. sz., *Bizottság kontra Málta* ügyben 2009. szeptember 10-én hozott ítéletében a Bíróság azt vizsgálta, hogy a Máltai Köztársaság megszegte-e – miként azt a Bizottság állította – a vadon élő madarak védelméről szóló, 1979. április 2-i 79/409/EGK tanácsi irányelvből³⁴ eredő kötelezettségeit azáltal, hogy a 2004–2007-es időszak tekintetében engedélyezte a tavaszi fűj- és vadgerlevadászatot.

Az említett irányelv 7. cikkének (1) és (4) bekezdése értelmében ugyanis e két fajt nem szabad a fiókanevelési területükre történő visszatérésük során vadászni. Ugyanakkor ugyanezen irányelv 9. cikkének (1) bekezdése e tilalmak alóli kivételrendszerről rendelkezik arra az esetre, ha nincs más kielégítő megoldás.

A Bíróság rámutatott, hogy bár a két szóban forgó faj ténylegesen ősszel van jelen Máltán, a kérdéses években az őszi vadászati időnyben a vadászok mindössze elhanyagolható mennyiségű madarat tudtak befogni. Ezenfelül, ezen időszak során Máltának csupán korlátozott területű

³³ A foglalkoztatás és munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról szóló, 2000. november 27-i 2000/78/EK tanácsi irányelv (HL L 303., 16. o.; magyar nyelvű különkiadás 5. fejezet, 4. kötet, 79. o.).

³⁴ HL L 103., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 1. kötet, 98. o.

részét látogatja a szóban forgó két madárfaj. Végül, e két madárfaj populációja nem marad el az elégséges szinttől. A veszélyeztetett fajok IUCN (International Union for Conservation of Nature – nemzetközi természetvédelmi unió) által elkészített tiltólistájából különösen az következik, hogy a szóban forgó fajok a „kevésbé veszélyeztetett” elnevezésű kategóriába tartoznak. A Bíróság úgy vélte, hogy figyelemmel ezen igen különös körülményekre, e két faj őszi vadászati idényben való vadászata nem tekinthető úgy, mint amely Máltán a tavaszi vadászati idény megnyitásához képest kielégítő megoldást képez.

Mindenesetre e megállapítás korántsem jelenti a tavaszi vadászat engedélyezése lehetőségének korlátlan megnyitását, hanem mindössze annyiban teszi lehetővé annak megnyitását, amennyiben az szükséges, és ha az irányelv által elérni kívánt többi célkitűzés nem kerül veszélybe. Így a Bíróság úgy vélte, hogy a tavaszi vadászati idény megnyitása, amelynek idején e két faj visszatér fiókanevelési területére, és amely a fűrj esetében háromszor, a vadgerle esetében pedig nyolcszor magasabb halálozást eredményez az őszi időszak során folytatott vadászathoz képest, nem képez megfelelő és a fajok védelmére irányuló, az ugyanezen irányelv által elérni kívánt célkitűzéssel szigorúan arányos megoldást.

E körülményekre való tekintettel a Bíróság megállapította, hogy a Máltai Köztársaság nem tartotta tiszteletben az eltérés feltételeit, ennél fogva pedig nem teljesítette az említett irányelvből eredő kötelezettségeit.

A C-165/08. sz., *Bizottság kontra Lengyelország* ügyben 2009. július 16-án hozott ítéletében a Bíróság azt vizsgálta, hogy a Lengyel Köztársaság megszegte-e – miként azt a Bizottság állította – a 2001/18/EK irányelvből³⁵ és a 2002/53/EK irányelvből³⁶ eredő kötelezettségeit azáltal, hogy általános jelleggel megtiltotta a géntechnológiával módosított fajták vetőmagjainak szabad forgalmazását és a géntechnológiával módosított fajták nemzeti fajtajegyzékbe való felvételét.

A Lengyel Köztársaság sajátos módon arra hivatkozott, hogy a 2001/18 és a 2002/53 irányelv nem alkalmazható az adott ügyre, mivel azok a szabad mozgás, a környezetvédelem és a közegészség védelmének céljait szolgálják, miközben a nemzeti szabályozás etikai, illetve vallási célokat kíván megvalósítani. Más szóval, a jogvita tárgyát képező nemzeti rendelkezések a fent említett irányelvek hatályán kívül esnek, tehát a géntechnológiával módosított szervezetek szabad mozgásának általuk kiváltott akadályozása, amely az EK 28. cikket esetlegesen sérti, az EK 30. cikk alapján igazolható.

A Bíróság úgy ítélte meg, hogy az ügy eldöntéséhez nem szükséges határozni arról a kérdésről, hogy a tagállamoknak továbbra is jogukban áll-e etikai és vallási érvekre hivatkozni az olyan belső intézkedések meghozatalának igazolásaként, amelyek eltérnek a 2001/18 és a 2002/53 irányelv rendelkezéseitől. A Bíróság elegendőnek tartotta megállapítani, hogy a Lengyel Köztársaság nem bizonyította, hogy a vitatott nemzeti rendelkezések ténylegesen a hivatkozott célokat követték volna. E körülmények között a Lengyel Köztársaság az olyan általános tilalmakkal, mint amelyeket a vitatott nemzeti rendelkezések tartalmaznak, nem teljesítette sem a 2001/18 irányelv 22. és 23. cikkéből, sem pedig a 2002/53 irányelv 4. cikkének (4) bekezdéséből és 16. cikkéből eredő kötelezettségeit. A Bíróság ebből azt a következtetést vonta le, hogy az a tagállam, amely

³⁵ A géntechnológiával módosított szervezetek környezetbe történő szándékos kibocsátásáról és a 90/220/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről szóló, 2001. március 12-i 2001/18/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 106., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 15. fejezet, 6. kötet, 77. o.).

³⁶ A mezőgazdasági növényfajok közös fajtajegyzékéről szóló, 2002. június 13-i 2002/53/EK tanácsi irányelv (HL L 193., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 3. fejezet, 36. kötet, 281. o.).

megtiltja a genetikailag módosított növényfajták vetőmagjainak szabad mozgását, valamint a genetikailag módosított növényfajták nemzeti fajtajegyzékbe való felvételét, nem teljesíti sem a 2001/18 irányelv 22. és 23. cikkéből, sem pedig a 2002/53 irányelv 4. cikkének (4) bekezdéséből és 16. cikkéből eredő kötelezettségeit.

A C-254/08. sz., *Futura Immobiliare és társai* ügyben (2009. július 16-án hozott ítélet), amely a hulladékokra vonatkozó adó kiszámításával volt kapcsolatos, és amelyben lehetősége nyílt „a szennyező fizet” elv alkalmazására, a Bíróság úgy értelmezte a 2006/12/EK irányelv³⁷ 15. cikkének a) pontját, hogy azzal a közösségi jog jelenlegi állása szerint nem ellentétes az olyan nemzeti szabályozás, amely a települési hulladékgazdálkodás és -ártalmatlanítás finanszírozása céljából olyan adót ír elő, amelyet az e szolgáltatás igénybevevői által termelt hulladék mennyiségének becslése alapján, és nem az általuk ténylegesen termelt és gyűjtésre leadott hulladék mennyisége alapján számítanak ki.

A Bíróság érvelését arra a tényre alapította, hogy abban az esetben, amikor a hulladék birtokosai átadják azt egy hulladékgyűjtőnek, a 2006/12 irányelv 15. cikkének a) pontja előírja, hogy „a szennyező fizet” elvvel összhangban a hulladékártalmatlanítással kapcsolatban felmerülő költségeket e hulladékbirtokosoknak kell viselniük. Márpedig gyakran nehéz, sőt költséges az egyes „birtokosok” által gyűjtésre leadott települési hulladék pontos mennyiségének a meghatározása. Ilyen körülmények között azon kritériumok alkalmazása, amelyek egyrészt a „birtokos” azon termelési kapacitását, amelyet az általuk elfoglalt ingatlan területe és rendeltetése alapján számítanak, és/vagy másrészt a termelt hulladék jellegén alapulnak, lehetővé teszi e hulladék ártalmatlanítása költségének a számítását és annak a különböző „birtokosok” közötti felosztását, mivel e két paraméternek közvetlen hatása lehet az említett költségek összegére.

A Bíróság kimondta, hogy mindenesetre a kérdést előterjesztő bíróság feladata a hozzá előterjesztett ténybeli és jogi elemek alapján annak vizsgálata, hogy a szóban forgó hulladékadó nem vezet-e ahhoz, hogy a költségek egyes „birtokosokra”, a jelen esetben a szállodaipari létesítményekre való terhelése nyilvánvalóan aránytalan azon hulladék mennyiségéhez és jellegéhez képest, amelyet azok termelhetnek.

Vízumpolitika, menekültügy és bevándorlás

A vízumpolitika területét érintő ügyek száma megsokszorozódni látszik, és a Bíróságnak most először nyílt alkalma több, idevágó irányelv értelmezésére.

Így a C-19/08. sz., *Petrosian és társai* ügyben 2009. január 29-én hozott ítéletében a Bíróság a menedékjog iránti kérelemmel kapcsolatos átadási eljárást vizsgálta, és így lehetősége nyílt a 343/2003/EK rendelet³⁸ értelmezésére. Az örmény származású Petrosian család előbb Franciaországban, majd ezt követően Svédországban nyújtott be menedékjog iránti kérelmet. A svéd hatóságok a családot vissza akarták küldeni Franciaországba, mely határozatot a Petrosian család többször is megtámadta, és így az említett rendelet 20. cikke (1) bekezdésének d) pontjában írt hat hónapos határidő lejárt. E határidő, melynek kezdetét „a fellebbezéssel vagy a felülvizsgálattal kapcsolatos határozat időpontjától” kell számítani, lehetővé teszi azon tagállam

³⁷ A hulladékokról szóló, 2006. április 5-i 2006/12/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 114., 9. o.).

³⁸ Harmadik ország állampolgára által a tagállamok egyikében benyújtott menedékjog iránti kérelem megvizsgálásáért felelős tagállam meghatározására vonatkozó feltételek és eljárási szabályok megállapításáról szóló, 2003. február 18-i 343/2003/EK tanácsi rendelet (HL L 50., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 6. kötet, 109. o.).

számára, amelyben a menedékjog iránti kérelmet benyújtották, hogy eljárjon az átadással kapcsolatban, míg a határidő lejártának az a következménye, hogy ugyanezen állam lesz felelős e kérelem megvizsgálásáért. Az ítélet központi kérdése arra vonatkozott, hogy mi minősül a hat hónapos határidő folyását megindító eseménynek.

Válaszában a Bíróság két esetet különböztetett meg aszerint, hogy a nemzeti rendelkezések biztosítanak-e felfüggesztő hatályú jogorvoslatot, vagy sem. Ennek alapján úgy határozott, hogy abban az esetben, ha nem áll rendelkezésre felfüggesztő hatályú jogorvoslat, az átadás végrehajtására szolgáló határidő számítása azon – kifejezett vagy hallgatóságos – határozat meghozatalával kezdődik, amellyel az átadás iránt megkeresett tagállam hozzájárul az érdekelt visszavételéhez. Ezzel szemben viszont, ha az átadást kérő tagállam jogszabályai szerint a jogorvoslatnak felfüggesztő hatálya van, akkor az átadás végrehajtására szolgáló határidő kezdete nem az átadási eljárás végrehajtását felfüggesztő ideiglenes bírósági határozat meghozatala, hanem az eljárás megalapozottságával kapcsolatos azon bírósági határozat meghozatala, amely a végrehajtást már nem akadályozhatja. Ugyanis, tekintettel a határidő tagállamok részére történt megállapításával elérni kívánt célra, annak kezdőpontját úgy kell meghatározni, hogy a tagállamoknak hat hónapos időszak álljon rendelkezésére, amelyet teljes mértékben az átadás megvalósítására irányuló eljárás technikai részleteinek megszervezésére kell felhasználniuk. Emellett a Bíróság figyelemmel volt a bírói jogvédelem tiszteletben tartásának és a tagállamok eljárási autonómiája tiszteletben tartásának elvére.

Ezt követően, a C-465/07. sz. *Elgafaji*-ügyben 2009. február 17-én hozott ítéletében a Bíróság a harmadik országok állampolgárai, illetve a hontalan személyek menekültként való elismerése feltételeinek minimumszabályairól szóló 2004/83/EK irányelv³⁹ 15. cikke által biztosított kiegészítő védelem hatályáról döntött. Az előterjesztett kérdés arra vonatkozott, hogy a „nemzetközi vagy belső fegyveres konfliktushelyzetekben felmerülő megkülönböztetés nélküli erőszak következtében polgári személy élete vagy sértetlensége súlyos és egyedi fenyegetettségének” az említett cikk c) pontjában foglalt feltétele úgy értendő-e, hogy az – miként azt az Emberi Jogok Európai Bírósága is előírja – megköveteli, hogy a kiegészítő védelmet kérő személy bizonyítsa a konkrétan a helyzetére jellemző tényezők miatti érintettségét.

A Bíróság e kérdésre nemleges választ adott. Először is kimondta a 15. cikk önállóságát, rámutatva arra, hogy annak tartalma eltér az Emberi Jogok Európai Egyezményének (EJEE) 3. cikkétől, és ennél fogva azt önállóan kell értelmezni. Ezt követően megállapította, hogy a c) pontban meghatározott, a kérelmező „életének vagy sértetlenségének súlyos és egyedi fenyegetettsége” által jelentett sérelem általánosabb sérelmi kockázatot foglal magában, mint az ugyanezen cikkben meghatározott két olyan eltérő jellegű veszély, mint például a halálbüntetés, amelyeknél a kérelmező konkrétan egy meghatározott típusú sérelem veszélyének van kitéve. Ezenkívül, a hivatkozott esetekben a fenyegetettség általános „nemzetközi vagy belső fegyveres konfliktushelyzetekben” rejlik.

Végül, az említett fenyegetettség alapjául szolgáló szóban forgó erőszak „megkülönböztetés nélküli[nek]” minősül, amely kifejezés magában foglalja, hogy az személyes helyzetükre tekintet nélkül kiterjedhet a személyekre. E tekintetben a Bíróság pontosította, hogy adott esetben a kérelmező minél inkább bizonyítani tudja a konkrétan a személyes helyzetére jellemző tényezők

³⁹ Harmadik országok állampolgárainak, illetve a hontalan személyeknek menekültként vagy a más okból nemzetközi védelemre jogosultként való elismerésének feltételeiről és az e státuszok tartalmára vonatkozó minimumszabályokról szóló, 2004. április 29-i 2004/83/EK tanácsi irányelv (HL L 304., 12. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 7. kötet, 96. o.).

miatti érintettségét, a kiegészítő védelemre való jogosultsághoz megkövetelt megkülönböztetés nélküli erőszakból annál kisebb mértékű is elégséges lesz. A Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a 15. cikk c) pontjának ezen értelmezése teljesen megfelel az Emberi Jogok Európai Egyezményének, és különösen a 3. cikkel kapcsolatos ítélkezési gyakorlatnak.

A C-261/08. és C-348/08. sz., *Zurita García és Choque Cabrera* egyesített ügyekben (amelyekben a Bíróság 2009. október 22-én hozott ítéletet) az előterjesztett kérdés arra vonatkozott, hogy a Schengeni Megállapodás végrehajtásáról szóló egyezmény (a továbbiakban: SMVE) és a Schengeni Határ-ellenőrzési Kódex alapján a tagállamok illetékes hatóságai kötelesek-e kiutasító határozatot hozni valamennyi olyan harmadik ország állampolgárával szemben, akivel kapcsolatban megállapították, hogy jogellenesen tartózkodik valamely tagállam területén. Az ezen ügy alapjául szolgáló tényállás szerint Z. García és Ch. Cabrera a velük szemben hozott azon kiutasító határozatokat támadták meg, amelyek szerint jogellenesen tartózkodtak spanyol területen. Márpedig a spanyol jog és annak értelmezése szerint az alkalmazott szankciónak ebben az esetben a bírságra kell szorítkoznia, kivéve, ha további körülmény indokolja bírság helyett a kiutasítás elrendelését. Z. García és Ch. Cabrera így a nemzeti bírósághoz fordult, amely megkereste a Bíróságot.

Válaszában a Bíróság először is megállapította, hogy az érintett szöveg spanyol változata és a többi nyelvi változata eltér egymástól. Mivel a spanyol változat az egyetlen, amely szerint a hatóságok számára a kiutasítás kötelezettség, és nem lehetőség, a Bíróság ebből azt a következtetést vonta le, hogy a jogalkotó valódi szándéka nem az volt, hogy a tagállamokat a kiutasításra kötelezze. Ezenfelül, a Bíróság megállapította, hogy az SMVE a jogellenesen valamely tagállam területén tartózkodó harmadik országbeli állampolgár önkéntes távozását részesíti előnyben. Ráadásul, ugyan az SMVE kimondja, hogy bizonyos körülmények között a harmadik országbeli állampolgárt ki kell utasítani azon tagállamból, amelynek a területén elfogták, e következmény azonban az érintett tagállam nemzeti jogszabályaiban előírt feltételektől függ. Ezért a Bíróság úgy ítélte meg, hogy az egyes tagállamok nemzeti jogszabályaiban kell előírni, különösen a kiutasítás elrendelésének feltételeit illetően, az SMVE-ben megállapított alapszabályok alkalmazási feltételeit azon harmadik országbeli állampolgárookra vonatkozóan, akik nem felelnek meg vagy már nem felelnek meg a területükön való rövid tartózkodás feltételeinek. A Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a tagállamok sem az SMVE, sem a Schengeni Határ-ellenőrzési Kódex alapján nem kötelesek kiutasító határozatot hozni az olyan harmadik ország állampolgáraival szemben, akik jogellenesen tartózkodnak valamely tagállam területén.

Igazságügyi együttműködés a polgári jog és a nemzetközi magánjog területén

A 2009-es évet a nemzetközi magánjog területén hozott számos jelentős ítélet jellemezte. Ezek közül elsőként a C-133/08. sz. *ICF*-ügyben 2009. október 6-án hozott ítéletet emeljük ki, amelyben a Bíróság először értelmezte a szerződéses kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló római egyezményt.⁴⁰ A Bíróság, amelyhez az egyezmény 4. cikkével kapcsolatban több kérdést intéztek, először is arra hívta fel a figyelmet, hogy az egyezmény megkötésére azért került sor, hogy a nemzetközi magánjog területén a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló brüsszeli egyezmény⁴¹ elfogadásával megkezdődött jogegységesítés folytatódjék. A Római Egyezmény szerint a felek szabadon választhatják meg az általuk kötött szerződésre

⁴⁰ A szerződéses kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló, 1980. június 19-én Rómában aláírásra megnyitott egyezmény (HL 1980. L 266., 1. o.).

⁴¹ A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezmény (HL 1972. L 299., 32. o.).

alkalmazandó jogot. Amennyiben a szerződésre alkalmazandó jogról nem született megállapodás, úgy a szerződésre azon ország joga az irányadó, amelyhez az a legszorosabban kapcsolódik. Az egyezmény egyébként vélelmet fogalmaz meg, miszerint a jellemző szolgáltatást nyújtó fél szokásos tartózkodási helyét kell kapcsolóelvként alkalmazni, továbbá speciális kapcsolóelveket tartalmaz a fuvarozási szerződésre nézve. E tekintetben a Bíróság úgy ítélte meg, hogy az említett egyezmény 4. cikke (4) bekezdésében szereplő kapcsolóelv csak akkor alkalmazandó az egyszeri útra szóló áru fuvarozási célú bérleti szerződéseken kívül más áru fuvarozási célú bérleti szerződésre, ha a szerződés fő célja nem csupán a szállítóeszköz egyszerű rendelkezésre bocsátása, hanem maga az áru fuvarozás is. Ezenfelül a Bíróság kimondta, hogy ezen egyezmény 4. cikkének (5) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy ha a körülmények összességéből egyértelműen kiderül, hogy a szerződés szorosabban kapcsolódik valamely más országhoz, mint amelyet az egyezmény 4. cikke (2)–(4) bekezdésében előírt kapcsolóelvek valamelyike meghatároz, a bíróság feladata, hogy mellőzze e kapcsolóelveket, és annak az országnak a jogát alkalmazza, amelyhez a szerződés a legszorosabban kapcsolódik. Végül a Bíróság megállapította, hogy a szerződés valamely részét akkor szabályozhatja kivételesen a szerződés többi részére irányadótól eltérő jogszabály, ha annak tárgya önállóan tekintendő.

A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 44/2001/EK rendelet (Brüsszel I. rendelet),⁴² valamint a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezmény (brüsszeli egyezmény) értelmezése szintén több figyelmet érdemlő ítéletnek szolgált alapjául. A C-420/07. sz., *Apostolides*-ügyben 2009. április 28-án hozott ítélet alapjául Ciprus 1974-es, török csapatok által történt megszállását követő kettészakadása szolgált. A Ciprusi Köztársaság, amely 2004-ben csatlakozott az Európai Unióhoz, a valóságban csak a sziget déli része felett gyakorol tényleges ellenőrzést, míg az északi rész továbbra is azon Észak-ciprusi Török Köztársaság fennhatósága alatt áll, amelyet csak Törökország ismer el. E körülményekre való tekintettel, a Ciprusi Köztársaság csatlakozási okmányához csatolt jegyzőkönyv felfüggeszti a közösségi jog alkalmazását azon a területen, amely felett a Ciprusi Köztársaság kormánya nem gyakorol tényleges ellenőrzést. A kérdést előterjesztő, egyesült királysági bíróság, amelyhez egy ciprusi állampolgár azzal a kérelemmel fordult, hogy az ismerje el és hajtsa végre a sziget déli részén lévő bíróság által hozott azon két ítéletet, amely két brit állampolgárral szemben elrendelte egy, a sziget északi részén található ingatlan kiürítését, a 44/2001 rendelet értelmezésével és alkalmazásával kapcsolatban több kérdést intézett a Bírósághoz. A Bíróság először is kimondta, hogy a jegyzőkönyvben szereplő eltérés nem képezi akadályát a 44/2001 rendelet valamely olyan határozatra való alkalmazásának, amelyet a kormány ellenőrzése alá tartozó területen működő ciprusi bíróság hozott egy északi területen fekvő ingatlan vonatkozásában. Ezt követően a Bíróság megállapította, hogy az a tény, hogy az ingatlan azon a területen található, amely felett a kormány nem gyakorol tényleges ellenőrzést, és így a szóban forgó határozatok a gyakorlatban nem hajthatók végre ott, ahol az ingatlan található, nem képezi akadályát a határozatok valamely másik tagállamban való elismerésének és végrehajtásának. A 44/2001 rendelet 22. cikkének 1. pontja ugyanis a tagállamok bíróságainak joghatóságára vonatkozik, és nem azok hatáskörére. A Bíróság arra is emlékeztetett, hogy a megkeresett tagállam közrendi záradékának kivételét illetően a bíróság – anélkül, hogy ezzel ne vonná kétségbe a 44/2001 rendelet célját – nem tagadhatja meg egy valamely másik tagállamból származó határozat elismerését pusztán azzal az indokkal, hogy úgy ítéli meg, hogy e határozatban tévesen alkalmazták a nemzeti vagy a közösségi jogot. Ilyen esetben a kivétel csak akkor alkalmazható, ha a téves jogalkalmazásból eredően az elismerés vagy végrehajthatóvá nyilvánítás az érintett tagállam jogrendjének valamely alapvető jogi szabálya

⁴² A 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelet (HL 2001. L 12., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o.).

nyilvánvaló megsértését képezné. Végül a Bíróság kimondta, hogy a mulasztási ítélet elismerése vagy végrehajtása nem tagadható meg, ha az alperesnek megvolt a lehetősége arra, hogy gyakorolja jogorvoslatához való jogát a mulasztási ítélettel szemben, és e jogorvoslat keretén belül lehetősége volt arra hivatkozni, hogy a keresetlevelet vagy az azzal egyenértékű más iratot nem kézbesítették részére megfelelő időben ahhoz, hogy védekezését előterjeszthesse.

A C-185/07. sz. *Allianz* (korábban *Riunione Adriatica di Sicurta*) ügyben 2009. február 10-én hozott ítéletében a Bíróság kimondta, hogy ha egy tagállami bíróság olyan intézkedést („anti-suit injunction”⁴³) fogad el, amellyel megtiltja valakinek, hogy másik tagállam bíróságai előtt eljárást indítson vagy folytasson, azzal az indokolással, hogy az ilyen eljárás választottbírósági megállapodással ellentétes lenne, összeegyeztethetetlen a 44/2001 rendelettel. A Bíróság emlékeztetett arra, hogy az olyan eljárás, amely „anti-suit injunction” kibocsátását eredményezi, nem tartozik a 44/2001 rendelet hatálya alá, azonban járhat olyan következménnyel, amely gátolja a rendelet hatékony érvényesülését. Különösen akkor történik ez, ha az ilyen eljárás megakadályozza, hogy valamely másik tagállam bírósága a 44/2001 rendelet alapján őt megillető joghatóságot gyakorolja. Ezért a Bíróság úgy ítélte meg, hogy ha valamely eljárás a jogvita tárgyánál fogva, azaz az eljárásban védeni kívánt jogok természete miatt a 44/2001 rendelet hatálya alá tartozik, akkor a választottbírósági megállapodás alkalmazhatóságára vonatkozó előzetes kérdés szintén a rendelet hatálya alá tartozik. Következésképpen a választottbírósági megállapodás fennállása folytán a bíróság joghatóságának hiányára alapított kifogás a 44/2001 rendelet hatálya alá tartozik, és ezért e rendelet értelmében kizárólag ennek a bíróságnak kell döntenie a kifogásról, valamint saját joghatóságáról. Annak „anti-suit injunction” kibocsátásával történő megakadályozása, hogy a 44/2001 rendelet alapján a jogvita eldöntésére szabály szerint joghatósággal rendelkező tagállami bíróság határozzon arról, hogy a rendelet alkalmazható-e az elé terjesztett jogvitára, szükségszerűen azt jelenti, hogy ezt a bíróságot megfosztják arra irányuló jogkörétől, hogy a saját joghatósága felől határozzon. Az „anti-suit injunction” tehát nem tartja tiszteletben azt az általános elvet, amely szerint valamennyi bíróság jogosult a rá alkalmazandó szabályok alapján megvizsgálni, hogy rendelkezik-e joghatósággal az elé terjesztett jogvita eldöntésére. Ezenfelül ellentétben áll a tagállamok által egymás jogrendszerei és igazságszolgáltatási szervei iránt tanúsított kölcsönös bizalommal. Következésképpen nem egyeztethető össze a 44/2001 rendelettel.

Szintén a 44/2001 rendelet hatálya volt a központi kérdése a C-111/08. sz. *SCT Industri* ügyben 2009. július 2-án hozott ítéletnek. A Bíróság úgy ítélte meg, hogy az említett rendelet nem alkalmazandó a csődeljárás keretében indított tulajdonjog visszakövetelése iránti kereseti kérelemre. Pontosabban, figyelemmel az üzletrészeknek a fizetéseképtelenségi eljárás során történő megsemmisítése érvénytelenségének megállapítását kérő keresetnek a csődeljárással való szoros kapcsolatára, az a 44/2001 rendelet alkalmazásának a csődeljárásokkal kapcsolatos kivételeinek körébe tartozik.

Miután a több teljesítési helyről rendelkező értékesítési szerződésekkel kapcsolatosan a C-386/05. sz. *Color Drack* ügyben 2007. május 3-án hozott ítéletben (EBHT 2007., I-3699. o.) tanulmányozta a kérdést, a Bíróság a C-204/08. sz. *Rehder*-ügyben 2009. július 9-én hozott ítéletében a különböző teljesítési helyekről rendelkező szolgáltatási szerződések kérdésével, különösen a légi úton történő szállítási szerződések kérdésével foglalkozott. Ezzel kapcsolatban úgy ítélte meg, hogy a szerződések terén a 44/2001 rendelet 5. cikkének 1. pontjában szereplő joghatósági szabály alkalmazása megfelel a közeliség céljának, és azt a szerződés és az arról határozó bíróság közötti szoros kapcsolóelv megléte indokolja. A közeliség és a kiszámíthatóság

⁴³ Lásd még a Bíróságnak a C-159/02. sz. *Turner*-ügyben 2004. április 27-én hozott ítéletét (EBHT 2004., I-3565. o.).

céljára való tekintettel a különböző tagállamok területén található teljesítési helyek esetén azt a helyet kell megtalálni, amely a lehető legszorosabb kapcsolatot biztosítja a szóban forgó szerződés és a joghatósággal rendelkező bíróság között, vagyis főként azt a helyet, ahol a szerződés értelmében a főszolgáltatást nyújtani kell. Az egyik tagállamból egy másik tagállamba irányuló, egyetlen légitársasággal kötött szerződés alapján végzett légi személyszállítás esetén az e szállítási szerződésen és az utasoknak nyújtandó kártalanítás közös szabályairól szóló 261/2004/EK rendeleten⁴⁴ alapuló kártérítési kérelem elbírálására a felperes választása szerint azon bíróságnak van joghatósága, amelynek az illetékeségi területén a repülőgépnek az említett szerződésben megállapított indulási vagy érkezési helye található.

A C-394/07. sz. *Gambazzi*-ügyben 2009. április 2-án hozott ítéletben a Bíróság a Brüsszeli Egyezmény elismerésre és végrehajtásra vonatkozó rendelkezései értelmében vett „határozat” fogalmáról, valamint a megkeresett állam közrendjének megsértésére alapított, elismerést és végrehajtást kizáró okok hatályáról hozott határozatot. Elsőként megállapította, hogy valamely mulasztási ítélet vagy végzés határozatnak minősül, ha olyan polgári eljárásban hozzák, amely főszabály szerint a kontradiktórius elvet követi. A Brüsszeli Egyezmény 25. cikke ugyanis megkülönböztetés nélkül vonatkozik a szerződő államok bíróságai által hozott összes határozatra. Ahhoz, hogy az egyezmény hatálya alá tartozzanak, elegendő, hogy e határozatok a határozatot meghozó államban kontradiktórius eljárás tárgyát képezték vagy képezhetnék volna, mielőtt elismerésüket vagy végrehajtásukat kérték. A Bíróság pontosította, hogy az a tény, hogy a bíróság az eljárásban szabályszerűen részt vevő alperest távollévőnek tekintve hozott határozatot, nem elegendő ahhoz, hogy megkérdőjelezze a hozott határozatok ezen minőségét. Másodszor, a Bíróság kimondta, hogy a közrendi záradékra tekintettel a megkeresett állam bírósága figyelembe veheti azt a tényt, hogy a határozatot meghozó állam bírósága az alperes meghallgatása nélkül határozott a felperes kérelmeiről, mert ez utóbbi a szabályszerűen megjelent alperest az eljárásból végzéssel kizárta amiatt, hogy nem tett eleget az ugyanazon eljárás keretében korábban hozott végzésben számára előírt kötelezettségeknek. A közrendi záradék akkor alkalmazható, ha úgy tűnik, hogy az eljárásból való kizárás a meghallgatáshoz való jog nyilvánvaló és aránytalan megsértését jelentette. A kérdést előterjesztő bíróság vizsgálatának nem csupán azokra a körülményekre kell kiterjednie, amelyek között a végrehajtani kért határozatot meghozták, hanem azon körülményekre is, amelyek között korábban a bírósági kötelezést meghozták, és különösen annak ellenőrzésére, hogy az alperesnek volt-e lehetősége jogorvoslattal élni, és volt-e lehetőség a meghallgatására.

A Bíróság értelmezte a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000 rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló 2201/2003 rendelet⁴⁵ egyes rendelkezéseit is. Elsőként a C-168/08. sz. *Hadadi*-ügyben 2009. július 16-án hozott ítéletet kell kiemelni, amelyben a Bíróság a házasság felbontására joghatósággal rendelkező bíróság megválasztásához szükséges állampolgársági feltételről döntött. Az említett esetben két olyan házastársról volt szó, akik mindketten francia–magyar kettős állampolgársággal rendelkeztek, és mindketten e két ország valamelyikében indítottak keresetet a házasság felbontása iránt. A Bíróság először is megállapította, hogy a 2201/2003 rendelet nem különböztet meg aszerint, hogy valaki egy vagy több

⁴⁴ A visszautasított beszállás és légi járatok törlése vagy hosszú késése esetén az utasoknak nyújtandó kártalanítás és segítség közös szabályainak megállapításáról és a 295/91/EGK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2004. február 11-i 261/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL L 46., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 7. fejezet, 8. kötet, 10. o.).

⁴⁵ A házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. november 27-i 2201/2003/EK tanácsi rendelet (HL L 338., 1.o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 6. kötet, 243. o.).

állampolgársággal rendelkeznek-e. Következésképpen, e rendeletnek a házastársak állampolgársága szerinti tagállam bíróságainak joghatóságát előíró rendelkezése nem értelmezhető másként aszerint, hogy a két házastárs közös kettős állampolgársággal rendelkeznek-e, vagy csupán egyetlen közös állampolgársággal rendelkeznek. Ha mindkét házastárs egyaránt rendelkezik a megkeresett bíróság tagállama szerinti állampolgársággal és valamely másik tagállam állampolgárságával, akkor a megkeresett bíróságnak figyelembe kell vennie azt, hogy a házastársak valamely másik tagállam állampolgárságával is rendelkeznek, és hogy az említett rendelet szerint ez utóbbi állam bíróságai is joghatósággal rendelkezhetnek. A Bíróság ezt követően kiemelte, hogy a házasság felbontása terén az említett rendeletben foglalt joghatósági szabályok több vagylagos feltételen alapulnak, és a joghatósági okok között nincs hierarchia. Ennélfogva, létezhet több joghatósággal rendelkező bíróság, anélkül hogy közöttük hierarchiát lehetne felállítani. A Bíróság ebből azt a következtetést vonta le, hogy amikor a házastársak mindegyike ugyanazon két tagállam állampolgárságával rendelkezik, akkor a rendelettel ellentétes, ha e tagállamok közül az egyik bíróságainak joghatóságát kizárják azzal az indokkal, hogy a felperes esetében nem áll fenn egyéb kapcsolódó ezzel az állammal. Ezt követően a Bíróság azt is pontosította, hogy azon tagállamoknak a bíróságai, amelyeknek az állampolgárságával a házastársak rendelkeznek, e rendelet értelmében joghatósággal rendelkeznek, mivel a házastársak saját maguk választhatják meg, melyik tagállam bíróságához fordulnak jogvitájuk eldöntése érdekében.

Másodszor, a C-523/07. sz. A-ügyben 2009. április 2-án hozott ítéletben a Bíróság első alkalommal értelmezte a gyermek „szokásos tartózkodási helyének” fogalmát mint a bíróságok joghatóságának feltételét a szülői felelősség terén. Mivel a 2201/2003 rendelet nem tartalmaz kifejezett utalást a tagállami jogokra a „szokásos tartózkodási hely” fogalma jelentésének és hatályának meghatározásához, a Bíróság úgy ítélte meg, hogy önálló fogalomról van szó. Figyelemmel e rendelet összefüggéseire és céljára, a szokásos tartózkodási hely annak a helynek felel meg, amely együtt jár a gyermek szociális és családi környezetbe való, bizonyos fokú beilleszkedésével. Figyelembe kell venni különösen a család e tagállam területén való tartózkodásának időtartamát, szabályszerűségét, az e tagállam területén való tartózkodás, illetve az e tagállamba való költözés körülményeit és indokait, a gyermek állampolgárságát, az iskoláztatás helyét és körülményeit, a nyelvismeretet, valamint a gyermeknek az e tagállamban kialakított családi és szociális kapcsolatait. A Bíróság ezt követően hangsúlyozta, hogy a nemzeti bíróságnak kell a gyermek szokásos tartózkodási helyét az adott ügy konkrét tényállásában szereplő valamennyi körülmény alapján megállapítania. Emellett a Bíróság pontosan meghatározta a 2201/2003 rendelet 20. cikke értelmében vett sürgős vagy védelmi intézkedésekkel kapcsolatos eljárást. Ezen intézkedéseket a nemzeti bíróság akkor rendelheti el, ha az adott intézkedés sürgős; ha azt az érintett tagállam területén található személyek vonatkozásában hozták meg, és ha az intézkedés ideiglenes jellegű. A gyermek alapvető érdekeire tekintettel meghozott ezen intézkedések végrehajtását és az intézkedések kötelező jellegét a nemzeti jog határozza meg. A védelmi intézkedés végrehajtását követően a nemzeti bíróság nem köteles áttenni az ügyet a másik tagállam joghatósággal rendelkező bíróságához. Ugyanakkor, ha a gyermek alapvető érdekeinek védelme megköveteli, a joghatóságának hiányát megállapító nemzeti bíróságnak tájékoztatnia kell erről a másik tagállam joghatósággal rendelkező bíróságát.

A bírósági eljáráson kívül keletkezett közjegyzői okiratok kézbesítése volt a tárgya a C-14/08. sz., *Roda Golf & Beach Resort* ügyben 2009. június 25-én hozott ítéletnek. A Bíróság kimondta, hogy a polgári és kereskedelmi ügyekben a bírósági és bíróságon kívüli iratok kézbesítéséről és közléséről szóló 1348/2000/EK rendelet⁴⁶ 16. cikke értelmében vett „bíróságon kívüli okirat” fogalma közösségi

⁴⁶ A 2000. május 29-i 1348/2000/EK tanácsi rendelet (HL 160., 37. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 1. kötet, 227. o.).

jogi fogalom. Ugyanis az Amszterdami Szerződés célja, hogy a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térséget hozzon létre, valamint annak a szabályozásnak az EU-Szerződésből az EK-Szerződésbe való áttétele, amely lehetővé teszi intézkedések elfogadását a határokon átnyúló polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területén, tanúsítja a tagállamok azon szándékát, hogy a közösségi jogrendben rögzítsék ezeket az intézkedéseket, és kimondják azok autonóm értelmezésének elvét. A Bíróság megállapította, hogy a bírósági eljáráson kívül keletkezett közjegyzői okirat kézbesítése és közlése az 1348/2000 rendelet hatálya alá tartozik. Ugyanis, mivel a Közösségen belüli kézbesítési rendszer célja a belső piac megfelelő működése, ezért az EK 65. cikkben és az 1348/2000 rendeletben említett igazságügyi együttműködés nem korlátozódhat kizárólag a bírósági eljárásra. Ezen együttműködésre ilyen eljáráson kívül is sor kerülhet, amennyiben az együttműködésnek határon átnyúló vonatkozása van, és az a belső piac megfelelő működéséhez szükséges. A Bíróság pontosította, hogy a bíróságon kívüli iratok e széles fogalma nem jár a veszéllyel, hogy túlzott terhet róna a nemzeti bíróságok erőforrásaira, mivel egyrészt a tagállamok a kézbesítésre és a közlésre e bíróságoktól eltérő szerveket is kijelölhetnek, másrészt a tagállamok úgy is rendelkezhetnek, hogy a más tagállamban tartózkodó személyek részére történő kézbesítést vagy közlést közvetlenül a postán keresztül oldják meg.

A büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés

A C-123/08. sz. *Wolzenburg*-ügyben 2009. október 6-án hozott ítélet alapjául szolgáló ügyben a Bírósághoz azzal kapcsolatban intéztek kérdést, hogy összeegyeztethető-e az Unió jogával az olyan nemzeti szabályozás, amely a többi tagállam állampolgárához képest eltérő bánásmódról rendelkezik saját állampolgáraival szemben az európai elfogatóparancs végrehajtásának megtagadását illetően. Az európai elfogatóparancsról szóló 2002/584/IB kerethatározatot⁴⁷ átültető holland szabályozás ugyanis a saját állampolgáraira előírtakkal ellentétben, a végrehajtás alóli kivételt más tagállamok állampolgárai tekintetében csak azzal a feltétellel engedi meg, hogy ezen állampolgárok e megtagadást megelőzően öt éven át folyamatosan jogszerűen tartózkodtak Hollandiában, és határozatlan idejű tartózkodási engedéllyel rendelkeznek. A Bíróság először is megállapította, hogy az EK 12. cikk első bekezdése alkalmazandó, mivel a tagállamok a kerethatározatok átültetése keretében nem veszélyeztethetik a közösségi jogot, különösen az EK-Szerződésnek a tagállamok területén való szabad mozgás és tartózkodás minden uniós polgár számára elismert szabadságára vonatkozó rendelkezéseit. A Bíróság ezt követően rámutatott arra, hogy a kerethatározat 4. cikkének 6. pontját úgy kell értelmezni, hogy a végrehajtó tagállam nem jogosult valamely uniós állampolgárral szemben a jogszerű tartózkodás időtartamán felül további adminisztratív követelményeket – így például határozatlan időre szóló tartózkodási engedéllyel való rendelkezést – előírni. Végül a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az EK 12. cikkben szereplő hátrányos megkülönböztetés tilalmának elvével nem ellentétes a végrehajtó tagállam azon szabálya, amely szerint e tagállam hatáskörrel rendelkező igazságügyi hatósága megtagadja az állampolgárával szemben szabadságvesztés-büntetés végrehajtása céljából kibocsátott európai elfogatóparancs végrehajtását, miközben e megtagadásnak egy másik tagállami polgár tekintetében – akit a tartózkodási jog mint uniós állampolgárt megillet – az a feltétele, hogy az öt éven át folyamatosan jogszerűen tartózkodott a végrehajtó tagállam területén. A Bíróság ezt a megoldást igazoltnak találta, rámutatva arra, e feltételnek egyrészt az a célja, hogy biztosítsa, hogy valamely más tagállam állampolgára kellően integrálódott a végrehajtó tagállamba, másrészt pedig e feltétel nem lépi túl a cél megvalósításához szükséges mértéket.

⁴⁷ Az európai elfogatóparancsról és a tagállamok közötti átadási eljárásokról szóló, 2002. június 13-i 2002/584/IB tanácsi kerethatározat (HL L 190., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 6. kötet, 34. o.).